

Planinski vestnik 11
glasilo Planinske zveze Slovenije november 1984

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

november 1984

11

letnik LXXXIV izhaja od leta 1895

vsebina

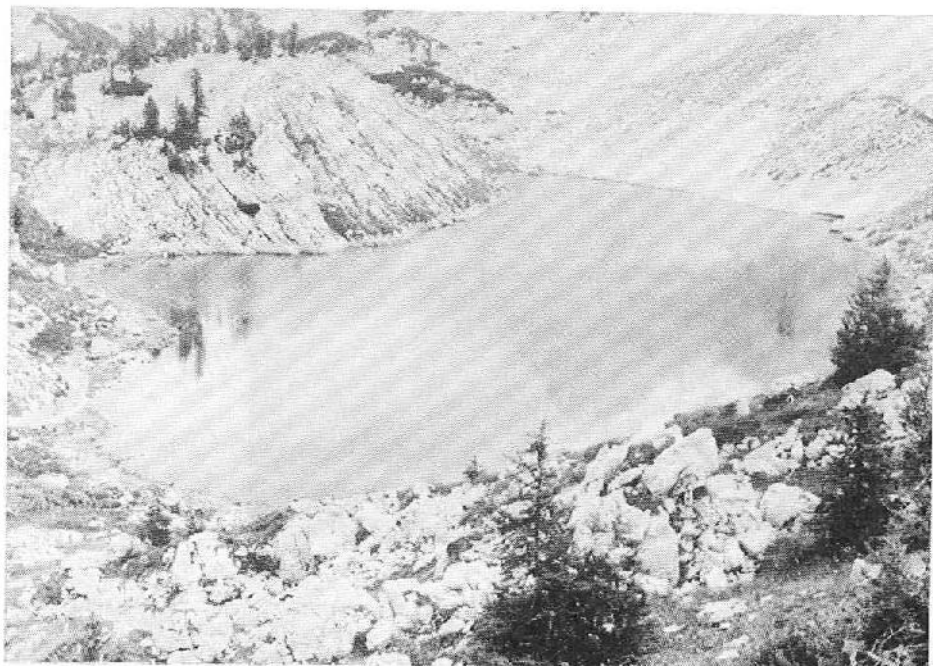
Janez Dolenc	Javorca vabi	481
Tone Andrejčič	Vse o transverzalah, I. del	486
Tatjana Dolžan	Prvi november	492
Božo Jordan	Vinska gora	495
dr. Kristijan Jezernik	Himalaja, da ali ne?	497
Iztok Tomazin	Zmaj nad Belo goro (polet z Mt. Blanca)	498
Miloš Volk	80 let PD Šoštanj	503
Milan Vošank	Pajčevina v strehi sveta	505
	Še troje novosti	507
France Vurnik	Pesniški previsi	509
Joža Arh	Zadnji obisk	513
Milan Romih	Lojz	514
Iztok Kogelnik	S kajakom od Knina do Skradinskega buka	515
	Društvene novice	516
	Varstvo narave	519
	Iz planinske literature	520
	Alpinistične novice	522
	Razgled po svetu	525
	Na kratko ...	526

Naslovna stran:

Sfinga — Avtor Saša Della Valle

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Savenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Šegula (tehnični urednik), Franc Vogelšek, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajatelj: svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Čilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1000 din, plačljiva tudi v dveh obrokih in sicer do 31. marca in do 30. septembra; za tujino 30 S. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani.

Eden najlepših naših alpskih biserov: Vellko Jezero ali Jezero v ledvicah, največje, čelrto Jezero, fotografirano poletl 1984

Foto F. Sluga

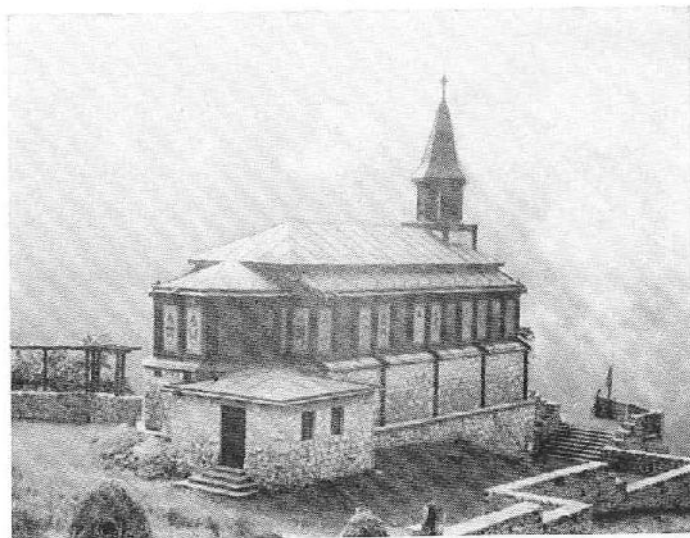
JAVORCA VABI

JANEZ DOLENC

Lani sem dvakrat obiskal Javorco — čudoviti, a premalo znani kraj v dolini Tolminke z nadmorsko višino 550 metrov. Iz Tolmina drži tja razmeroma dobra makadamska cesta skozi Zatoľmin, mimo Petrove cerkve in potem ves čas ob strugi Tolminke navzgor. Peš je dobri dve uri zložne hoje. Javorca je sončno brdo sredi lepe alpske doline, kjer stoji slikovita spominska cerkva, posvečena padlim avstrijskim vojakom s soške fronte, ki je 1915—1917 divjala ob robu te doline. Za njo je zaselek s tremi domačijami in sadnimi vrtovi, potem so senožeti in na višini okrog 1000 m pašniki planine Javorce. Nad planino pa se kmalu pričinja mogočno ostenje Rdečega roba. Desno od Javorce je planina Polog (460 m); ob robu te planine pa šumi Tolminka, najčistejša slovenska reka. Dolino obkrožajo vrhovi Vodol (1053 m), Mrzli vrh (1360 m), Visoč vrh (1482 m), Rdeči rob (1916 m), Montura (1958 m), Veliki Bogatin ali Mahavščok (2008 m), Tolminski Kuk (2085 m) in Migovec (1881 m). Res veličastno okolje, pravo doživetje za vsakega planinca!

Znamenitost Javorce je torej spominska cerkva. Med I. svetovno vojno jo je zgradila 3. avstrijska gorska brigada Gerabek, ki je branila soško fronto od Krna do Mrzlega vrha. Najbolj krvav odsek fronte je bilo sedlo nad Mrzlim vrhom in Rdečim robom, kjer so hoteli Italijani za vsako ceno vdreti v dolino. Toda obramba je bila tako močna, da jim to nikoli ni uspelo. Žrtve so bile velike na obeh straneh. To nam nazorno prikazuje pisatelj Tone Svetina v začetku svoje povesti »Ugaslo ognjišče«:

»Sledilo je nekaj meglenih dni, ki so jih izkoristili Italijani, da so sedlo napadli s pehoto. Brez težav so skozi meglene zavese prodrli do žičnih ovir, tam pa so jih zdesetkale dobro postavljene strojnice in ročne granate.

Obnovljena spominska cerkviča na Javorci na dan otvoritve 29. maja 1993; posneto v meglenem dopoldnevu z zahodne strani

Foto J. Dolanc

Hauptman Kiffer je imel svoje poveljniško mesto v kaverni, vklesani v živo skalo. Pred sovražnikovim topniškim ognjem je bil popolnoma zavarovan globoko pod zemljo, ni pa bil varen pred svojimi vojaki, kadar je pregledoval strojnična gnezda in ostale utrdbe in tudi ne, kadar je bilo treba odbiti pehotni napad.

V tem času je bil v sredini čete. Slišal je, kako italijanski oficirji gonijo svoje vojake naprej in vpijejo »Avanti! Avanti ragazzi!«, kar je zanj pomenilo samomor na žičnih ovirah. Na nesrečo napadalcev je veter odpihnil meglo in italijanski vojaki so se znašli nezaščiteni sredi strmine kot tarče strelcem navzkrižnega ognja z obeh pobočij. Florjan je slonel ob puškarnici in gledal, kako ljudje vstajajo, skušajo bežati in padajo pokošeni, preden jim uspe skriti se za kakšno skalo ali v granatni lijak. To sedaj ni bil več boj, bil je navaden pokol.«

Na spominski ploščli pri vходу v cerkvičo so vklesana imena graditeljev in njihovih predstojnikov, začenši s cesarjem Francem Jožefom; kot zadnji je naveden resnični graditelj, poročnik madžarsko-slovaškega rodu Geza Jablonsky. Nad vhomom je z večjimi črkami vklesan napis:

Dieses Denkmal errichteten die im Verbande der 3. Gebirgsbrigade kämpfenden Truppen des 15. Korps, während des Krieges zu Ehren und zum Andenken an ihre hier gefallenen Kameraden erbaut in der Zeit vom 1. März — 1. November 1916.¹

O sami gradnji je sicer malo znanega, menda so zanjo v veliki meri izkoristili ruske vojne ujetnike. V »Ilustriranem glasniku« 1917 je ob zaključku gradnje bilo objavljenih kar 7 fotografij zunanjščine in notranjščine tega spomenika.

18 metrov dolgo, spodaj kamenito, zgoraj leseno arhitekturo v gališkem slogu so postavili na majhno vzpetino sredi planote in pred njo mogočno stopnišče, okrog nje pa kamnito ograjo. Nad hrastovim portalom je lesen stolp z avstrijskim in ogrskim grbom, nad grboma pa je sončna ura. Zvon ni v stolpu, ampak desno ob vhomu. Na zunanji steni se med okni vrstijo grbi vseh avstrijskih dežel. Tako je to eden zadnjih spomenikov nekdanj mogočnega cesarstva, ko je bilo že v agoniji!

Notranjost predstavlja precej temačen, enotno secesijsko obdelan prostor, v katerem igra temno modra ornamentalna poslikava lesene konstrukcije pomembno vlogo. Poleg prezbiterija s secesijskim oltarjem svetega Duha so znamenitost cerkve hrastove plošče, ki se kot listi knjige odpirajo ob stenah cerkvene ladje, vanje pa je vžgano okrog tri tisoč imen padlih avstrijskih vojakov. Slovenskih imen je malo, veliko pa hrvaško-bosanskih, čeških in poljskih — torej pretežno slovanski živelj, ki je izkravel v teh tolminskih gorah in boju s sovražnikom, »ki prihrumel z gorkega je juga«, kot je pre-roško napovedal pesnik Gregorčič. Sredi cerkve so klopi in vitrina z ostanki granat in orožja. Tu je na voljo tudi spominska knjiga.

¹ Ta spomenik so zgradile v sklopu 3. gorske brigade bojujoče se čete 15. korpusa, zgrajen je bil med vojno v čast in spomin na padle tovariše v času od 1. marca do 1. novembra 1916.

Pogled z južne strani na stopnišče in čelni del spomenika; zadaj zakriva megla pobočje Rdečega roba

Foto J. Dolenc

Prof. Hinko Uršič, znani planinski delavec, govori ob otvoritvi obnovljene Javorce

Foto J. Dolenc

Ker je velik del stavbe lesen, klimatske razmere pa so tu zelo neugodne (dolga zima, veliko padavin), je zgradbo potrebno stalno obnavljati. Prvo obnovo so opravili Italijani leta 1934, kar izpričuje naslednji napis na posebni plošči ob vhodu:

Restaurata dall ufficio delle fortificazioni del corpo d'armata di Udine a XII E. F.²
Pripisali so še latinski rek: *Ultra cineres hostium ira non superest.*³

Po tej obnovi je bila cerkvica dolgo prepuščena zobu časa; samo enkrat na leto je duhovnik iz Tolmina imel v njej cerkveno opravilo. Med II. svetovno vojno in po vojni ni nihče skrbel za vzdrževanje in začela je propadati. Leta 1957 so delavci tolminskega muzeja opravili manjša vzdrževalna dela. Zavod za spomeniško varstvo v Novi Gorici je objekt za silo zavaroval 1962. leta in se pet let kasneje resno lotil obnove, a je žal kmalu zmanjkalo denarja. Stolp je razpadel, streha je začela puščati na vseh koncih; objektu je grozil popoln propad, Tolminski pa velika kulturna sramota.

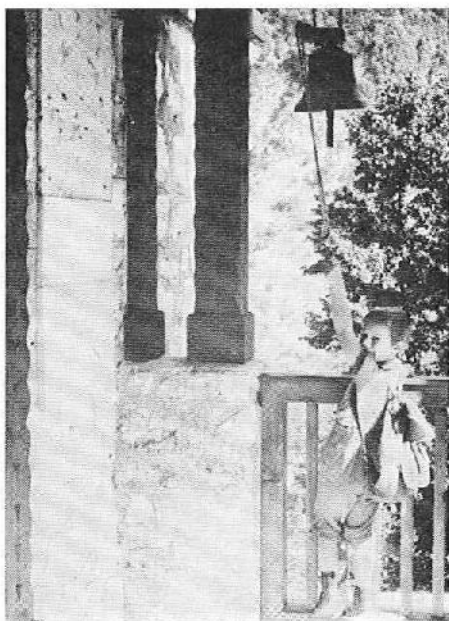
Končno se je po prizadevanju Kulturne skupnosti Tolmin zadeva z Javorco le premaknila in leta 1980 so bila zagotovljena vsa potrebna sredstva za obnovo; le-ta se je pričela v poznem poletju tega leta in je trajala vse do konca leta 1982. Porabljenih je bilo 750 starih milijonov. Gradbena dela je solidno opravil Franc Kaver iz Solkana, mizarska pa Anton Goljevšček z Liga. Statika je bila na skrbi ing. Stojana Ribnika, za restavratorska dela in poslikavo je poskrbel akad. slikar Rudi Pergar, obnovo pa je vodila in opravila konservatorska dela vrsta delavcev Zavoda za spomeniško varstvo iz Nove Gorice s pokojnim profesorjem Emilom Smoletom.

Slovesna otvoritev obnovljenega spomenika je bila ob občinskem prazniku 29. maja 1983. Kljub nestanovitnemu vremenu se je ob cerkvici zbralo veliko ljudi, zlasti nas, planincev. Slovesnost je pričel Stane Jan, predsednik Kulturne skupnosti Tolmin, učenka Lada je prebrala odlomek iz že omenjene povesti Toneta Svetine »Ugaslo ognjišče«, potem pa je glavni govornik, prof. Hinko Uršič, znani planinski delavec, lepo orisal pomen tega spomenika in prizadevanja za njegovo obnovo. Poudaril je, da je ta spomenik tudi protest proti vojni. Učenka Mojca je deklamirala pretresljivo Rimbaudovo pesem o mladem mrtvem vojaku »Speči v dolini«.

Moški zbor Gostola je vmes zapel »Doberdob«, »Pelin rožo«, za konec pa ljudske vojaške, med njimi »Oj ta vojaški boben«.

² Restavriral urad za utrdbе pri armadnem korpusu v Vidmu v XII. letu fašizma.

³ Onstran grobov sovraštvo sovražnikov preneha.

Desno od vhoda so tri spominske plošče in zvonec, za katerega je ravno potegnil mali planinec Miro

Foto J. Dolenc

Zanimiva stara arhitektura Blekove hiše na Javorci

Foto J. Dolenc

Tako je bil lepo počaščen spomin na padle vojake, katerih imena so vžgana v stene te cerkvice, njihove kosti pa počivajo na vojaškem pokopališču na Ločah ob Tolminki. Tudi to pokopališče so s finančno pomočjo republike Avstrije nedavno lepo uredili in obnovili. Zdaj nas pred tujci, ki jih zanese pot v te kraje, ne bo več treba biti sram! V zvezi z zadnjo obnovo spomenika na Javorci je bilo tudi ob vhodu dodano novo obeležje z napisom: *Restavriral zavod za spomeniško varstvo Nova Gorica v letih 1980—1982 s sredstvi delovnih ljudi in občanov Tolminske ter Kulturne skupnosti Slovenije*. Kako so nekateri občani Tolminske bili zavzeti za obnovo Javorce dokazuje dejanje Marjete Zajc s Plužen pri Bovcu, ko je za obnovo že leta 1969 darovala 150 starih tisočakov.

Po slovesnosti smo si ogledali lepo obnovljeno notranjost spomenika, se vpisali v spominsko knjigo in nato šli na pogovor ob kozarčku žganja pri Bleku na klopci pred hišo. Ostali dve domačiji, Brečkova in Matjonova, sta že dolgo zapuščeni. Matjon, prvoborec Franc Brešan-Orel, si je zgradil novo hišo v Tolminu. Brečkovi so se že pred vojno preselili v Jugoslavijo in njihova hiša rabi zdaj Blekovim za shrambo. Na Matjonovi hiši se je že udrla ostrešje in je zapisana propadu. Škoda!

Tudi pri Bleku so pri hiši sami starejši, neporočeni ljudje: brata Pepi in Viktor ter njuna sestra Mica. Bilo pa jih je vseh otrok devet, nekaj jih je umrlo v otroških letih, drugi so odšli v svet. Otroškega živčava ni več, le psica Diana nezaupljivo meri obiskovalce. V hlevu pa je preko dvajset glav živine, ki jo v začetku poletja ženejo na planino Javorco in ostane tam do oktobra. Poleti mleko oddajajo v mlekarno, jeseni in pozimi pa delajo sir in skuto doma in vse zlahka prodajo. Okrog domačije je bogat sadovnjak, ki daje obilo sadja; včasih, v pozni jeseni, skuhamo preko dvesto litrov žganja. V bregu za hlevom brnijo čebele okrog starega čebelnjaka — žal so slamnato streho na njem zamenjali s salonitnimi ploščami.

Med osvobodilnim bojem je bila v hiši kurirska karavla, iz hleva je šlo devet glav govedi za partizane, največ za partizansko bolnišnico, ki je bila v bližini; zanj so pekli tudi kruh.

Zima je tu huda in dolga; ljudje so po cele mesece odrezani od sveta. Do I. svetovne vojne od tu sploh ni bilo prave poti v Tolmin, ampak le steza preko Grebena v Zatolmin. Med prvo vojno je vojska zgradila cesto, ker je v Pologu nastala velika vojaška baza, iz nje pa žličnice v vojne postojanke.

Sedaj je življenje tu mnogo lažje. Zadnji dve leti Blekovim pomagajo pri delu tudi brigadirji planinske brigade, ki v juliju domujejo v stanu na planini Polog. Na Javorci še nimajo elektrike in brigadirji so opravili vsa gradbena dela za majhno elektrarno pri bližnjem potoku. Kako se z brigadirji dobro razumejo, sem videl sam. Lani sem namreč

**Planina Polog
ob Tolminki; levo je
dolga staja, desno pa
obnovljeni stan pašne
skupnosti Žabče;
v stanu domuje
vsako leto julija
planinska delovna
brigada**

Foto J. Dolenc

Javorco drugič obiskal, in sicer 18. septembra, ko je bila brigadirska akcija že mimo. Teга dne je prišel eden od brigadirjev samo na obisk in sprejeli so ga prirčno kot družinskega člana.

Ob tem drugem obisku je bilo čudovito vreme in bilo je užitek gledati venec gorskih velikanov okrog Javorca. Okrog cerkvice se je paslo in zvončkljalo nekaj govedi, svetle meglice so plavale preko zgodnje jesenskega neba. Pri Blekovih sem zvedel, da bo odslej na Javorci vsako leto ne samo katoliško, ampak tudi pravoslavno cerkveno opravilo.

Teга dne sem obiskal tudi planino Polog, ki je z višino 460 m najnižja planina v Julijskih Alpah. Tu je v spodnjem delu planine na Srednjici najprej staja in stan za živino iz ZatoImina. Na pašniku sem našel 17 krav. V Pologu pa je nekdanja Pologarjeva domačija spremenjena v stan in stajo pašne skupnosti Žabče. Stan je bil v zadnjem času povsem prenovljen. Mlekar Tone Stres dela sir v prostoru, ki je ves v ploščicah in v bleščeči se opremi. 34 krav mlekaric da vsak dan do 500 litrov mleka; le-tega so do 10. avgusta vozili v mlekarino v Kobaridu po pogodbi s temeljno organizacijo kooperantov, ki je kreditirala obnovo stanu.

Prenovljeni stan ima poleg prostorov za pastirje še štiri sobe, predvidene za prenočišča planincev. Vendar še niso opremljene, ker še ni jasno, kdo naj bi to dejavnost vodil, saj se pastirji ne utegnejo ukvarjati s turisti. Pač pa so ti prostori kar ustrezno domovanje za planinsko brigado, saj se 30—40 brigadirjev zadovolji s skromnimi ležišči. Tudi tu hvalijo brigadirje, saj so že drugič urejali in čistili pašnike, na novo napeljali vodovod in postavili drogove od male električne centrale na Javorci. Zastavljeno delo bodo nadaljevali še naslednja leta, saj mislijo tu celo na nekak center, od koder bi brigadirji odhajali na delo tudi na visokogorske pašnike.

Škoda pa je vseeno, da smo pustili propasti Matjonovo hišo na Javorci. Tudi tu bi lahko bila skromna prenočišča za planince, še bolj zanimiv bi pa bil vojni muzej, ki bi bil vabljiv zlasti za šolske ekskurzije. Za prihodnost Tolminske je pomemben turizem; to je doslej veljalo le za Bovško. A če bi Švicarji imeli takole Javorco in Polog, bi ju znali krepko turistično izkoristiti, saj sta to idealna kraja za iskalce miru in počitka, za ubežnike iz živčnega vrveža sodobnega stehnziranega življenja.

Planinska zveza Slovenije — Komisija za odprave v tuja gorstva — izdaja tudi za leto 1985 koledar z motivi z najpomembnejših poti naših alpinistov po tujih gorstvih. Koledar lahko naročite pri Planinski zvezi Slovenije, Dvorčakova 9, 61000 Ljubljana — osebno ali po povzetju. Koledar stane 250 dinarjev.

VSE O TRANSVERZALAH, I. DEL

TONI ANDREJČIČ — ČIKA TONČI

Naslov mnogo obljublja, ker je napisati vse o transverzalah, za »amaterskega profesionalca« — transverzalca le prezahtevna naloga. Za obdelavo problematike transverzal je nujno potrebno, da si (ne)prizadeti vzamejo čas in temeljito predelajo ves ta (ne)komplicirani »transverzalis«. Vendar pa sem kot »planinec-transverzalec«, tak naziv sem namreč (ne)uradno prejel, ugotovil, da za te (ne)potrebne transverzale pri (ne)odgovornih oziroma (ne)merodajnih »faktorjih« ni pravega posluha. In tako se s temi planinskimi potmi, ki nimajo še pokrovitelja, ukvarjajo le posamezni amaterčki ali pa celo neka (ne)uradna komisija »planinar-transverzalec«. Vsi ti amaterji in komisija pa so samo evidentičarji vedno novih in novih transverzal in so brez vsakega vpliva na njihove roditelje, ki odpirajo večkrat nepotrebne in nesmiselne nove »antitransverzale«. Kljub vsem priporočilom pristojnih nastajajo nove transverzale kot gobe po dežju, nekaterim v veselje, drugim v žalost in negodovanje, tretjim, transverzalcem-rekorderjem, pa v zagrenjenost in skrb, kako vso to stvar prevoziti, če že vsega ne morejo prepešačiti ali celo pregoljufati. Kot obstajajo med planinci tudi neplaninci, tako so tudi med poštenimi transverzalcem »goljufovolazci« in »fičolazci«, ki si na nepošten način pridobijo značko za »žigosano« (ne)prehojeno planinsko pot.

Sicer pa vsaka stran ima navadno svoj prav, nobena pa nima vsega prav. Poskusimo razrešiti, vsak po svoje ali pa še bolje skupaj tale »transverzalis«, kolikor se pač da. V Planinskem vestniku, 1980/125, je bil objavljen moj »amaterski« članek pod naslovom »Slovenske planinske vezne poti — transverzale«. Tedaj sem navedel 33 slovenskih transverzal. Seveda niso to vse slovenske transverzale, saj so nekatere med navedenimi mednarodne oziroma so v tujini, druge so »jugoslovanske«, ker so speljane po vsej Jugoslaviji, in tu je še nepriznana plezalna pot »P—P«.

Na koncu članka je nekaj vprašanj: Koliko je vseh transverzal v Sloveniji in koliko v Jugoslaviji? Koliko časa je potrebno, da obhodimo vse transverzale? Ali so vse te poti prave transverzale... itd.?

Tedaj sem kot amater samo spraševal. Sedaj bi lahko odgovoril že na skoraj vsa ta vprašanja.

Torej, koliko je vseh transverzal? Če upoštevamo, kje transverzale potekajo in ne kdo so njihovi ustanovitelji, potem bi bila razpredelnica, kot odgovor na to vprašanje, naslednja:

SFR Jugoslavija	3	Mednarodne	2
SR Slovenija	47	v tujini (Italija)	1
SR Hrvatska	34	Skupno II	3
SR Bosna in Hercegovina	30	Skupno I	130
SR Srbija	11	SKUPNO	133
SR Črna gora	1	Plezalne	1
SR Makedonija	—		
SAP Vojvodina	3		
SAP Kosovo	1		
Skupno I	130		

Vseh transverzal v Jugoslaviji je bilo ustanovljenih okrog 136, vendar je bilo 6 transverzal opuščenih, tako da je stanje 1. 1. 1984 točno 130. V nekaterih pregledih transverzal so navedene tudi spominske poti (Titova pot 34) ali (ne)uradno opuščene transverzale (ITC pot) idr.

Zanimivo je, kako so transverzale nastajale. Prvo poznamo iz leta 1953. Nato je bil dve leti »mir«. Leta 1962, to je v naslednjih desetih letih, je bilo skupno 14 transverzal in v naslednjih desetih letih 14 + 30 = 44 transverzal, do konca leta 1983 pa še novih 95 transverzal. Skupaj torej 139 manj 6 opuščenih je ostanek 133. Kljub temu pa ta podatek najbrž ni točen, ker vsaka transverzala ni transverzala.

Janko Moder je v ND, št. 198, dne 24. 7. 1983, razložil pojem »transverzala«. »Bese-da ‚transverzala‘ izvira iz latinskega pridevnika ‚transversus‘ — poševen, poče-

zen, postrani, poprečen, prečen in pridevnika ‚transversalis‘, ki ravno tako pomeni prečen, poševen, tekoč počez. Transverzalna pot je torej pot, ki križa druge poti, teče čez druge poti, seka poševno ali pravokotno smeri ali osi drugih poti. Lahko bi jo torej primerjali tudi z nekakšno potjo, ki gre kar poprek, počez, po bližnjici. Transverzala je torej na splošno resnična ali samo navidezna črta, ki teče čez druge črte in jih seka. Tako imamo transverzale v geometriji in geodeziji pa tudi planinske transverzale, ki so lahko res prečnice ali prave transverzale, ali pa tudi krožne, ki prečkajo druge poti in se vrnejo na izhodišče.»

Janko Moder tudi predlaga, naj bi transverzale razporedili v *prečne planinske poti* (prečne transverzale) in v *krožne planinske poti* (krožne transverzale).

S tem pa razporeditev še ni dokončna. Obstajajo še druge oblike takih poti, zanje predlaga Janko Moder še tale imenovanja: *točkovne planinske poti* (30 vrhov Velenja), kjer pot med temi vrhovi — KT — ni obvezna, niti ne obstaja, temveč je tu pomemben le skupen seštevek teh vrhov, in *višinske planinske poti*, kjer je »pot« »prehojena«, ko je dosežena predpisana 15 000-metrška višina teh vrhov in število vrhov sploh ni pomembno, ampak le skupna višina. Morda bo kdo tej razlagi ugovarjal. Tako mi ing. Božo Jordan predlaga, naj bi transverzale imenovali preprosto — vezne planinske poti, krožne planinske poti in točkovne planinske poti. Trdi tudi, da je transverzala (magistrala) le planinska pot »št. 1« od Maribora do Ankarana. Ne soglaša tudi z besedo prečna, ker »prečnice« uporabljajo alpinisti.

Dr. Željko Poljak razlaga pojem besede »transverzala« v planinsko-turističnem vodniku »Planine Hrvatske«, str. 13, tč. 5. Tam pravi, da je napačno imenovati trase veznih poti transverzale, ker je večina teh poti vzdolžnih (longitudinalnih) ali glavnih (magistralnih) a ne prečnih (transverzalnih) poti. Sam sem v »Pregledu veznih in neveznih planinskih poti« uporabil tole razporeditev: vezne poti (vzdolžne in krožne), nevezne poti (točkovne in višinske). Morda bi za te točkovne in višinske »poti«, ki v resnici niso poti, uporabil pojem »sistem«. Torej ne točkovna ali višinska pot, temveč točkovni oz. višinski sistem. Te »poti« namreč niso (vezne) poti, ampak (nevezne) točke.

Nekatere transverzale so tudi kombinirane, so torej vezno-točkovne in točkovno-višinske. Npr. »Moja pot od Goljakov do Blegoša« in »Nagrada planine«. Teh posebnosti je pri posameznih (ne)veznih poteh kar precej. Preobširno bi bilo naštevanje, ker so vse te posebnosti razvidne iz pregleda.

Zdaj pa že lahko ugotovimo, koliko je veznih, neveznih in kombiniranih poti. To nam pove razpredelnica:

Federacija, republike, avtonomni pokrajini	Vezne poti	Krožne poti	Točkovno-višinske poti	Vezno-točkovne poti	Trimske poti	Skupaj
1. SFR Jugoslavija	1		2			3
2. SR Slovenija	19	16	7	2	3	47
3. SR Hrvatska	25	2	5	2		34
4. SR BiH	22	5	2			29
5. SR Srbija	8		2	1		11
6. SR Makedonija	—	—	—	—	—	—
7. SR Črna gora	1	1				2
8. SAP Vojvodina	3					3
9. SAP Kosovo	1					1
Skupaj I	80	24	18	5	3	130
10. Mednarodne						
11. Italija	1	1	1			2
Skupaj II	1	1	1			3
Skupaj I + II	81	25	19	5	3	133
(Plezalne poti)	(1)					(1)

Zdaj torej vemo, koliko je »transverzal« v Sloveniji in v Jugoslaviji ter še čez mejo in kaj spada oziroma ne spada pod pojem »transverzala«.

Več sezon sem bil oskrbnik v petih planinskih domovih in kot upravnik v dveh počitniških domovih v Kranjski gori in še malo na nesrečnem Vitrancu. Naveličal sem se teh »natakarskih« poslov, preveč sem bil vezan in to v najlepših mesecih v letu. Želel sem postati nevezni transverzalec.

Da bi to postal, sem moral najprej ugotoviti, koliko je transverzal. Za prvo silo sem imel na razpolago nekaj izrekov iz časopisov. Največ podatkov pa sem našel, ko sem pregledal več kot 30 letnikov Planinskega vestnika. Tu sem tudi zasledil prve objavljene podatke ing. Boža Jordana o transverzalah in sicer v »Pregledu slovenskih veznih poti-transverzal«, PV 1976/259 in PV 1977/74. Nekaj podatkov o transverzalah pa sem dobil tudi »pod roko« in tako sem prišel do sicer skromne številke — 33 transverzal. Da bi to število preveril, sem se oglasil še na PZS v Ljubljani. Tam so imeli v evidenci še manj transverzal kot jaz. Ta seznam smo dopolnili z mojimi podatki o transverzalah. Svoj pregled transverzal sem dopolnjeval, včasih dodal še kako spominsko pot in nebodijetrebna — Urošovo plezalno pot, pa še trimske poti, ta prave in ta »fouš« in tako sem bil prepričan, da je bil ta seznam popoln. Hkrati sem tudi pešal in res samo pešal kot samohodec »samotransverzalec« in to samo po naši preljubi slovenski zemljici. Obhodil sem skoraj vse slovenske transverzale in ker »skoraj« še nikoli ni zajca ujel, sem danes, po štiriletnem transverzalnem stažu v zaostanku, ker so pač »pognale« nove transverzale, — kar 100 samo na Slovenskem, čeprav sem jih obhodil točno 60 po vsej Jugoslaviji.

Ostale transverzale po Jugoslaviji me niso zanimalo, saj nisem imel niti pojma, koliko jih je. Še manj pa so me zanimalo »devizne« transverzale, za katere so pač potrebni šilingi in lire. Vedel sem samo to, da je v tujini zelo drago. Zato som jih črtal iz programa.

Pozno jeseni leta 1981 sem lazil po hrvaškem delu bratske planinske poti Ljubljana— Zagreb. Prišel sem v stik z nekaterimi planinci in to celo s funkcionarji iz Zagreba. Dobil sem vtis, da ima vsak hrvaški planinec neko funkcijo ali zadolžitev, če ne drugega, je pa vsaj — transverzalec. Ugotovil sem tudi, da imajo v sosednji republiki precej transverzal, transverzalec in celo »največjega« jugoslovanskega transverzalca. Začele so me zanimati tudi druge transverzale. In tedaj me je »prijelo«. V glavi se mi je porodilo zahtevno vprašanje: Koliko je pravzaprav vseh transverzal v Jugoslaviji? Ali mogoče kje že obstaja tak pregled? Spet sem romal k izviru vseh planinskih resnic — na PZS. Tu so mi rekli, da o tem nič ne vedo, da pač kaj takega ne obstaja. Dela sem se torej lotil sam.

Najprej sem pisal na vse PZ po republikah in avtonomnih pokrajinah, razen na PZH, kamor sem nameraval odpotovati osebno. Prejel pa sem en sam odgovor, in to iz Srbije. V dopisu je bilo navedenih nekaj imen transverzal s pripombo, da nimajo popolnih podatkov.

Zapeljal sem se še v Zagreb, na Kozarčevo 22, v Društveni dom PZH. Tu obstaja sicer Komisija za transverzale, vendar v glavnem samo za tisti dve transverzali, katerih ustanovitelj je PZH, to je »Velebitsko« in »Po planinah Hrvatske«. Poslali so me na PD »Železničar«, Zagreb, z zagotovilo, da bom tam dobil vse podatke, ki si jih želim. Komisija za transverzale pri PD »Železničar«, Zagreb, vodi, zaradi posebnega tekmovanja »Planinec-transverzalec«, kartoteko-register vseh obstoječih transverzal v Jugoslaviji.

Ustrežljivi predsednik te komisije Krešimir Ormanec mi je izročil priloge časopisa PZH »Naše planine«; tu sem našel članek: »Vezne poti in transverzale v Jugoslaviji«, objavljeno v NP št. 3—4/1980 in 7—8/1981 z nadaljevanji. Torej je seznam vseh (ne)veznih poti v Jugoslaviji že obstajal in je bil objavljen v NP že na začetku leta 1980. Propričan sem, da so na PZS prejeli ta seznam, ker gotovo prejema jo časopis PZH »Naše planine«. Komisija za transverzale pri PD »Železničar« v Zagrebu je po dogovoru s PZH že leta 1978 poslala vsem zvezam in društvom, ustanoviteljem transverzal, anketo z vprašanji o datumih ustanovitve in o številu izdanih dnevnikov in značk. Seveda niso prejeli vseh odgovorov. Tako ni v Sloveniji odgovorilo 6 PD, tudi ne PZS. V rokah sem torej imel skoraj popoln seznam vseh veznih poti-transverzal v Jugoslaviji, razen v tujini. Odločil sem se, da bom seznam dopolnil še z vsemi potrebnimi podatki na podlagi dnevnikov-vodnikov za vse transverzale v Jugoslaviji. In to naj bi izšlo kot priloga PV, namenjena vsem slovenskim planincem, kajti seznam »Veznih poti«, PD »Železničar«, Zagreb, slovenski planinci ne poznajo. Le redki so, ki ta seznam sploh imajo.

Februarja leta 1982 sem napisal 50 dopisnic — naročilnic za dnevnike-vodnike. Po daljšem času sem le prejel okrog 15 dnevnikov. Tedaj še nisem vedel, da je v Jugoslaviji toliko »nepismenih«, predvsem pa, da so med njimi to tudi tajniki PD. Marca sem spet odposlal na razna PD po posameznih republikah in pokrajinah 30 dopisnic. Prejel sem nove dnevnike, vendar ne toliko, kolikor sem pričakoval.

Vse to pisarjenje je trajalo skoraj leto dni. Za pošto, pa za dnevnike-vodnike, v katerih ceno je vračunana že tudi vrednost značke, sem potrošil kar okrog 20 000 dinarjev.

V tem prizadevanju ne bi uspel, če mi ne bi priskočila na pomoč INDOK služba PZS oziroma Franci Savenc. Tudi ing. Božo Jordan mi je pomagal, predvsem z različnimi nasveti.

V Sloveniji sicer obstaja največja zbirka vseh slovenskih pa tudi nekaterih drugih vodnikov-dnevnikov pri PZS v Ljubljani, Dvorčakova 9. Na Hrvatskem pa boste lahko kupili največ dnevnikov v knjigarni »Mladost«, Trg bratstva i jedinstva 3.

Tako sem le uspel v skoraj enem letu zbrati dnevnikove vodnike za vse vezne in nevezne planinske poti v Jugoslaviji in v tujini. Slišal sem, da imata tako zbirko v Sloveniji še dva transverzala.

V »Pregledu (ne)veznih poti« sem za tiste planinske poti, za katere dnevnik ne obstaja ali ga je skoraj nemogoče dobiti, sestavlil seznam vseh kontrolnih točk. Tam pa nisem navedel razdalj v km, ker menim, da so ponekod navedene številke — razdalje v km — bolj za reklamo. Saj planinci ne hodijo po cestah, ker je »asfaltna hoja« neprijetna. Več pa pove podatek, kolikor je ur ali dni hoje, če pri navedbi dni upoštevamo povprečno 8 ur »čiste hoje« na dan. Lahko rečemo, da je od Mojstrane, 641 m, do Aljaževega doma v Vratih, 1015 m, 10 km ceste ali dve in pol ure hoje. Toda če govorimo, koliko je od Aljaževega doma, 1015 m, na vrh Triglava, bomo približili, da je kar 6 do 7 ur hoje, ne pa 2863 m manj 1015 m — 1848 m. Torej na vrh Triglava ni 1 km in 848 m, ampak 6 do 7 ur hoje. Če pa so navedeni že km, naj bodo, le točni naj bodo. Navedel bi nekaj takih »hišnih števil«, ki sem jih našel v stenskem »Koledarju PZS 1983« in v knjigi »Slovenske gore«. Prve navedene številke so »koledarske«, druge pa iz »slovenskih gor«: Gorenjska partizanska pot 300 : 500 km, Šaleška pot 110 : 140 km, Zavska pot 140 : 160 km, Loška 170 : 100 km, Notranjska pot 130 : 160 km, Koroška mladinska 130 : 100 km, Snežnik-Snježnik 60 : 50 km, Idrijsko-cerkljanska pot 70 : 200 km, Domžalska pot 60 : 108 km, Hrastniška pot 60 : 30 km. Poleg tega so navedene v »Koledarju PZS 1983« še naslednje razdalje: Kranjski vrhovi 150 km, Solčavska pot 50 km, Planine Jugoslavije 2500 km, »Železniške« transverzale 2000 km, Pot prijateljstva treh dežel 500 km in Razširjena pot 200 km — 6 dni.

V »Pregledu (ne)veznih planinskih poti« pa bi bili potrebni drugi podatki in to, koliko je bilo izdanih dnevnikov za posamezne transverzale in kar je še bolj važno, koliko je bilo izdanih značk. Tako bi lahko ugotovili, koliko transverzalec je že prehodilo planinsko pot pa tudi, katere transverzale naj bi »uradno« opustili, ker ni zanimanja zanje. Ti podatki so bili sicer že objavljeni v glasilu »Naše planine št. 3—4/1980, v prilogi »Vezne poti in transverzale«, vendar so že zastareli, saj obravnavajo stanje do 1. 1. 1978. Na voljo imam samo nekaj »svežih« podatkov: Transverzalo kurirjev in vezistov NOV je prehodilo 5000 transverzalec (TV 15 — št. 49/1983), Savinjsko pot 962 in Šaleško 917 (TV 15 — št. 39/1983) transverzalec. Planine Jugoslavije je prehodilo do konca leta 1982 skupno 286 planincev, iz Slovenije 114, Hrvaške 83, BiH 46, Srbije 26, Vojvodine 9, Makedonije 5, Črne gore 3. Ti podatki so skromni, ker ni evidence, vendar bi morala obstajati in še kako koristna bi bila.

V »Pregledu (ne)veznih planinskih poti« so te poti, kot sem že omenil pri sestavi razpredelnice, razporejene na »zvezne«, to je transverzalne, ki imajo KT po vsej Jugoslaviji, in na republiške oziroma pokrajinske, ki imajo KT samo na območju republike ali pokrajine. Obstajajo tudi medrepubliške transverzale (Ljubljana—Zagreb, Ljubljana—Reka, Stajersko-zagorska pot idr.); te sem razporedil v tiste republike, kjer je večji del poti, to je več KT. V vseh navedenih primerih je bila to Slovenija. Nekatere transverzale so več ali manj lokalne (regionalne). Ker pa je bilo zanje med transverzalcem večje zanimanje, so postale kar republiške. Potem so tu še mednarodne (meddržavne) poti, potem poti v tujini, za zdaj samo »Vertikala« v Italiji in še Oroševa »nebogljenska« — plezalna P-P pot. Oroš mi je zaupal, da je ta pot namenjena za starejše alpiniste, po mojem mnenju pa tudi za druge izkušene planince, ki pa naj bi to pot preplezali pod vodstvom nekega alpinista. Sicer pa sta tudi Bohinjska pot (del) in »Ta visoka Rosojanska pot« — plezalni.

V pregled sem uvrstil tudi trimsko poti, čeprav sem sprva sestavljal zanje poseben seznam. Pač pa sem za vse spominske poti oziroma pohode sestavljal poseben pregled. V nekaterih drugih seznamih transverzalec sem opazil, da so med njimi navedeni tudi nekateri spominski pohodi: »Spominska Titova pot 34« in »Spominska pot Jožeta Sisernika« nista transverzali in torej ne spadata v ta seznam. Drugače je zadeva s transverzalo »Po poteh XIV. divizije«. Po tej transverzali organizirajo vsako leto zimske spominske pohode, čeprav ta vezna pot nikoli ni izpolnjevala vseh pogojev za transverzalo, saj razen markacij ni bilo dnevnika-vodnika, KT in značke. Kot pravo transverzalo so odprli junija 1984. Trim pot po občini Sevnica, ki ima dva odseka — veznega in krožnega — in je za obhod potrebnih prek 30 ur, to ni trimska pot, ampak je prava transverzala. Ne vem, zakaj so to pot imenovali »trim pot«, razlog za to so že imeli. V pregledu so navedeni tudi podatki za (ne)uradno opuščene poti in delno tudi za načrtovane nove poti. No, še več novih poti pa odpro brez vsakih pametnih načrtov. Ne bi razpravljali še o raznih transverzalah, ki jih poznajo po drugih republikah in pokrajinah. Krajše pripombe že tako najdete pri posameznih transverzalah, kolikor je bilo to pač potrebno. Sicer se bo o tem potrebno prej ali slej podrobno pogovoriti.

Pravijo, da je transverzal še preveč. Preveč je nepotrebnih in nesmiselnih »novih« transverzal, ki teko po drugih transverzalah in uporabljajo seveda tudi markacije in žige teh transverzal ter celo vodnike. Npr. pot Vrhnika—Triglav; le-ta uporablja samo trase drugih transverzal. Za 1—2—3-krat prehojeno pot pripada bronasta, srebrna in zlata značka, za 5—7—10-kratno prehojeno pot prejme pohodnik bronasto, srebrno, zlato plaketo. Vodnik za to pot ni potreben. Izdan je bil samo dnevnik-karton z včrtanimi smermi različnih poti. Tudi pred kratkim odprta planinska pot Ljubljana—Reka ima poleg Knafeljčeve markacije še dodatne črke M, N, TV, S, RT, R in E6. To je res »bratska« pot, saj združuje kar 7 »bratskih« transverzal.

Pa pogledjmo še v Kamniške Alpe. Najprej so »Kamniške« dolno okupirale KT »Magistrale št. 1«, potem Gorenjska partizanska pot, nato delno še Razširjena pot. Vse vrhove »Kamniških« pa so zasedle še Jezerska in Solčavska pot ter Kranjski vrhovi, potem pa še »30 ali celo 40 vrhov Velenja«. Piko na i pa je dala še Kamniška planinska pot. Le kakšen smisel ima vse to? Ali ne bi bilo dovolj, če bi bila odprta samo »Vezno-točkovna pot po Kamniških Alpah«, to je ena transverzala, ne pa kup drugih. No, včasih se res ne moremo izogniti, da ne bi bila neka KT veljavna tudi za neko drugo transverzalo, vendar ne v takem obsegu, kot se to dogaja sedaj. Dogovor in red pa bi vendarle moral obstajati, ne da bi s tem želeli ovirati delo prizadetega planinskega društva.

Omenim naj še nekaj. PS Gorenje — Titovo Velenje je ustanovila novo točkovno planinsko pot — »30 vrhov«. V dnevniku je sicer navedeno 40 vrhov, obvezno pa je obiskati 30 vrhov. Dokazuje zato imam v raznih dnevnikih in v planinskih izkaznicah. Zdaj pa kot transverzalec ne morem trditi, da sem »pot« 30 vrhov obhodil in da mi pripada tudi značka. Če bi želel, da mi to »pot« tudi uradno priznajo, ko bi dobil tudi pravico do značke, bi se moral spet vzpeti vsaj na 30 vrhov — s pravim dnevnikom v roki.

Komisija »PT« — Planinec-transverzalec pri PD »Železničar« Zagreb, je 31. 1. 1983 izdala v 100 izvodih v posebni knjižici žepnega formata seznam vseh KT — kontrolnih točk za slovenske transverzale, in za pot »Planine Jugoslavije«, »Transverzalo PDŽ Jugoslavije« ter »Pot prijateljstva treh dežel« (slovenski odsek). Seznam je sestavil Josip Korlaet, ki je prvi v Jugoslaviji obhodil vse transverzale (115). Pri vsaki KT so navedena stičišča ali sekališča posameznih transverzal z rednimi številkami transverzal, ki so naštetje v posebnem seznamu. Primer: Andrejev dom na Slemenu je KT za transverzale št. 1, 10, 11, 16, 18 in 19. To so: Slovenska transverzala (ne pot), Koroška mladinska, Kurirska NOV, Šaleška, ITC (ne obstaja več), E6, kar je skupaj 6 KT oziroma 6 transverzal. Skupno 6 KT je tudi na Triglavu, Poreznu, v bolnici Franja. (Ne)slavni rekord pa je planinski dom na Jančah, kjer bomo žigosali kar 7-krat. Res daleč smo prišli s to našo (ne)kontrolirano množičnostjo transverzal.

V nekaterih časopisih in revijah so bili objavljeni razni zemljevidi-skice slovenskih transverzal. Verjetno je vse to delo tovariša Branka Sotoška (PD ČGP »Delo«). Da bi te poti razločevali med seboj, so bile začrtane s polnimi ali prekinjenimi črtami, debelimi ali tankimi pikami, z malimi krogi, trikotniki in podobno. V planinskih kartah so redne planinske poti lepo označene, čeprav niso tudi tako lepo markirane, v posebni karti pa bi bilo in to še kako potrebno, da bi včrtali vse transverzale v Sloveniji in kasneje tudi v Jugoslaviji. To bi bilo izvedljivo, ker poznamo že vse »YU« transverzale. Vendar pa menim, da čas za to še ni dozorel. Verjetno pa bo taka »transverzalna« karta za območje Slovenije le izšla (PD ČGP Delo). Sicer imajo skoraj vsi vodniki-dnevnik preproste skice poti, kolikor niso bili izdani še zemljevidi. Tudi nekatere občinske karte imajo včrtane transverzale (Sevnica). Za lastno uporabo sem si v zemljevid Slovenije včrtal vse transverzale v Sloveniji pa so kar na gosto posejane. Vodniki in dnevniki transverzal so poseben problem. Za nekatere transverzale sta izdana v posebni izdaji dnevnik in vodnik, za druge samo dnevnik ali samo vodnik in za tretje dnevnik in vodnik v skupni izdaji, za nekatere transverzale pa nič. Izdani dnevnik-vodniki sploh niso vodniki v pravem pomenu besede, ker nekateri nič ne povedo o poti. Zato se ne zanašajte, če je zapisano v pregledu, da je za pot na voljo dnevnik-vodnik in da je pot markirana. Nekateri dnevnik in vodnik so precej siromašni in niso v čast izdajateljem. Če jih boste na poti še tako »študirali«, ne boste prišli nikamor naprej, če vas ne bodo rešile markacije. Te pa so še večji problem! Zdi se, kot da nekateri markacisti niso prebrali »Navodila za oskrbo in označevanje planinskih poti« (Stanko Kos) in da niso bili niti na tečaju. Nekatero transverzale so bile uradno »odprte«, ko niso bile niti markirane ali pa samo delno. Drugod so markacije že zastarele, zbledele. Ob poti so kot krožnik velike markacije, druga za drugo, čeprav je pot shojena. Ponekod je pot vsa rdoča, ker je vsako drugo drevo premazano z markacijo, spet drugič pa hodiš skoraj celo uro in opaziš komaj kakšno markacijo. Poleg tega poleg rdeče in bele barve uporabljajo tudi rumeno — ne mislim tu na pot E6 — temveč pot na Solunsko glavo. Na drevasih so včasih kar po 3 do 4 markacije. Pred takimi drevesi sem se že ustavljal in premišljeval ali hodim po Loški poti, TV poti, Mladinski poti, Kurirski dolomitski, ali pa sem celo — zašel. Odcepi s cest ali dru-

gih glavnih poti so premalo vidno označeni. Večkrat pa na odcepih ali križiščih ni nobene označbe ali pa so vprašljive. Isto velja za hojo čez travnike in pašnike. Velika napaka je tudi, da so markacije označene — obrnjene proti poti in ne v smeri poti. Tako markacijo opaziš šele, ko prideš do nje. To je samo nekaj cvetk »YU« markacij. Pa tudi glede zavarovanja ni vedno v redu. Večkrat naletiš na raztrgane vrvi, na izpujene kline, podrté mostove, brvi (prod leti je bil tak primer v Turskem žlebu). Ne vem, če je od Lipance do Vodnikove kočé že popravljen več let podrt mostiček. Lani sem na poti Mojstrana—Vrata opazil, da je most čez Bistrico, preden prideš do Peričnika, močno poškodovan in je prehod čezenj nevaren. To sem sporočil »Komisiji za pota pri PZS«.

Z markacijami še nismo končali. Poleg Knafelčeve markacije uporabljajo za označevanje transverzal še naslednje označbe: črka B (poleg markacije ali nad njo), C (v cirilici), F (isto v cirilici), FT, D, G, I (oz. navpična črta), IM, IPP, J, K, KT, L, M, N, NPP, OT, P, PT, RT, RS, S, SF, ST, SPT, S, T, TV, TB, TK, TT, V, Z (poleg markacije ali čez njo), ZT. Poleg tega so v uporabi še trikotniki samo okviri ali polni ali s črko K v sredini. Nadalje sta tu še »Triglavski znak« in Knafelčeva markacija s črko K v sredini. Nekaj je poti, ki so označene z zvezdo ali z arabsko številko »1« ali rimsko »XIV«. Samo v enem primeru uporabljajo strešico nad markacijo. Znano je, da je Ciglarjeva pot E6 označena z rdečim krogom, v sredini pa ni bela ampak rumena pika oz. krog. Okrog 70 transverzal, to je več kot polovica, pa je »normalno« označenih, to je samo s Knafelčevo markacijo. Obstajajo pa transverzale, ki niso označene dvosmerno ampak samo enosmerno. Nekatere črke, npr. S, pa tudi številko »1«, uporabljajo za več transverzal. Navajam samo dejstva, sestavljena iz nešteto črk, števil in znakov. Tako je in tako bo, dokler tu ne bo reda. Nisem proti posebnemu označevanju transverzal, vendar bi se morali v tem primeru ravnati po načelih, po nekih pravilih, pa tudi malo več estetike ne bi škodovalo. Nikjer ne obstaja evidenca, katere transverzale sploh niso markirane, ker so pač markacije izginile, katere so slabo in katere so dobro markirane. V Sloveniji so v redu markirane poti: Ciglarjeva pot, TV pot, Šaleška pot, Savinjska pot, Domžalska in še več drugih. »Magistrala« je ponekod pomanjkljivo markirana, pa še razne spremembe poti so, npr. Postojna—Pivka (PV 1981/326), povsem tudi ni jasno, kje se dobijo na Koprskem žigi št. 76—78 (Delo 29. 6. 1983) itd. Po transverzalah v Bosni in Hercegovini je najprimerneje hoditi v skupini. Seveda s tem ne mislim, da so vse poti v Bosni slabo markirane. V Črni gori in na Kosovem sem (ne)uradno informiran, da ni sledu o markacijah. Transverzale na Hrvaškem so v glavnem kar dobro markirane. Vzorno je npr. markirana nova »Dubovački planinarski put«. KT — kontrolne točke so: vrhovi gora, planinske postojanke, gostišča, gostilne in bifeji, domačije, »prihvatne kuće«, spomeniki, šole, muzeji, samostani, lovske kočé, pastirske kolibe, izviri, jezera, mostovi, na Oštrelju, Titov vlak, postaje LM, pa tudi samo drevesa ali skale. KT so označene z rdnimi številkami za eno ali obe smeri, črkami, rdečo zvezdo, tablami, imeni, raznimi označbami ali pa so tudi brez vsake označbe, npr. spomeniki. Vse to je navedeno v pregledu pri posameznih transverzalah, če je to seveda bilo potrebno.

Še nekaj o značkah. Za prehojeno pot prejmejo transverzalci eno ali več značk, diplomo in v nekaterih primerih še posebno priznanje. Značke imajo redno številko ali pa so brez nje. Za obhod nekaterih transverzal vpišejo pohodnika v »časno« knjigo prijateljev planin. Značke za prehojene transverzale so skromno priznanje (seveda proti plačilu) in lep spomin na prehojeno pot. Nekatere so zelo slabe kakovosti. Mislim, da ni prav, če planinec, ki je obhodil transverzalo, značke ne prejme, če je PD značk zmanjkalo. Primer: za prehojeno ITC pot še do danes nisem prejel srebrne in zlate značke.

Zakaj ne naročijo novih značk ali pa poti uradno ne zaprejo za vedno?

V prostorih PD PTT »Sljeme« v Zagrebu je odprta stalna razstava značk vseh planinskih transverzal v Jugoslaviji. Kolekcija obsega 126 značk, ki jih je zbral in jih največ podaril društvu tovariš Josip Korlaet. Ta že več kot 40 let hodi po planinskih stezah in je, kot sem že omenil, prvi prehodil tedaj vseh 115 transverzal po naši domovini. Zbiratelj izjavlja, da je bilo za to zbirko potrebno hoditi več kot tisoč dni, po osem ur na dan, in da je za to porabil kar okrog 50 000 dinarjev.

Če hočem pisati vse o transverzalah, moram omeniti tudi datume ustanovitve transverzal. Podatki o datumih, ki jih navajam v pregledu, se ne ujemajo s podatki v »Kolektarju PZS 1983«. Te podatke je uporabil tudi Tomo Grgič pri objavi članka »Morda jih je res že preveč« v PV 1983/427. Nekaj primerjav: Zasavska pot (prvi podatki so iz kolektarja) odprta 1958, prav 1. 5. 1960, Šaleška pot 1975, prav 10. 10. 1974, Solčavska pot 1976, prav 22. 8. 1975, Bohinjska pot 1978, prav 15. 5. 1977, Notranjska pot 1977, prav 26. 8. 1978, Cerkljska 1979, prav 1980, Vrhnika—Triglav 1981, prav 1980 in Hrastniška 1980, prav 26. 4. 1981. Podatke o ustanovitvi poti sem ugotovil po objavah v PV oz. v vodnikih in dnevnikih transverzal.

(Dalje)

PRVI NOVEMBER

TATJANA DOLŽAN

Po dvanajstih dneh hoje sva prišla v zadnje večje naselje pred sedlom Thorung. Približno petsto hiš na višini 3351 metrov, v suhi gorski pokrajini. Tisto popoldne so se z gore vrnili Gangapurnovci pa smo naredili vesel večer z rakšijem in čangom.¹ Zjutraj je bil Šrauf tako prijazen, da nama je posodil topli puhasti spalní vreči, kajti najini slonovi nogi se nista zadosti upirali mrazu prihajajoče himalajske zime. Veselju ob srečanju s Slovenci tako daleč od doma se je pridružila še nova radost: s tema spalnima vrečama si lahko privoščiva spanje ob jezeru Tilicho na 5000 metrih nadmorske višine. Lahko uresničiva že doma porojeno željo videti pravljico s fotografije, Tilicho Tal!

Ledeniško jezero Tilicho leži pod zadnjimi vrhovi grebena Annapurn, tik nad njim je Tilicho Peak, proti jugu pa Rock Noir, Glacier Dome in čisto v daljavi še Gangapurna. Večino leta je jezerska površina debelo zamrznjena, le v poletju se za kratek čas prikaže modrina vode. Do njega vodita dve poti, ena iz Jomosoma (izg. Džomosom) iz doline Kali Gandaki in druga iz Mananga, doline Marsiandija. Približno dan hoda, prenočevanje in spet dan hoda nazaj. Ob poti, ob jezeru ni nobenih naselij, nobenih lodge,² nobenih zavetišč človeškega izvora. Tudi obiskano ni tako pogosto, če pomislimo na kačo turistov v obeh dolinah. Nadejala sva se torej nemotene samote, tihga pogovora z gorsko pokrajino. Pa še pridih tveganja, drznosti je spremljal to nado svetega.

Pozno popoldne sva se z najinim nosačem Bopalom Gurungom odpravila proti Kangsarju, zadnjemu naselju pred jezerom. Rahel nemir pa neznansko veselje me je spreletavalo, ko sem med hojo pogledovala greben v daljavi, za njim naj bi se skrivalo jezero Tilicho. Kmalu pa je pot zavila v ozko dolino, se nato vzpela v pobočje in greben smo za dobri dve uri izgubili spred oči. Ko se je spet pokazal, je imel večerno lice; bele lise snega so se še pobelile, temne črte reber potemnele. Pred nami so palopiale bele molilne zastave na bambusovih drogovih, zataknenih ob ravne strohe. Kangsar. Komaj sva prestopila vhodni čorten,³ se nama je približal deček in naju začel vabiti na svoj dom. »Sleep? Go with me!« in je pokazal nekam na rob vasi. »Bistar!«⁴ Počasi. Najprej sva se hotela razgledati. On ni razumel, zakaj se mudiva in je postajal vsiljiv. Ko pa se nisva zmenila zanj, je čakal ob strani. Vedel je, da druge izbire nimava, midva pa sva morala to šele ugotoviti. Res v vasi ni bilo nobenega lodga, domačini so bili v hišah, le nekaj otrok se je igralo na robu vasi in črede ovc z umetelno zavitimi rogovi so se pasle po strniščih njiv. Hiše stisnjene skupaj, med njimi ozka tlakovana ulica, ponekod z debelo zaplato ledu. Na drugi strani pa pogled naravnost do grebena, neznanska razdalja, tako negotova, tako veličastna v svoji osamljenosti.

Ko sem se vrnila k čortenu, je bil tudi Bopal že tam. Zdaj se je deček napotil med hiše in nas pripeljal do kamnite trdnjave, kakršne so vse hiše tam okoli. Skozi vhodna vrata smo se znašli v hlevu brez strehe in se nato povzpeli po lestvi iz polovice drevesnega debla v stanovanjski del, pravzaprav na teraso. Starejša ženska nas je pričakala s toplim nasmehom: »Namaste!« in nas povabila k ognjišču v sobo. Prisedli smo k družini na preproge ob ognju. Bopal je takoj začel klepetati, kajti vaščani so bili Gurungi kot on; prišel je torej k svojim, čeprav se niso poznali. Midva pa sva v poltemi skušala prepoznati oblike. Na policah so imeli precej posodja različnih tradicionalnih oblik, večinoma iz »rostfreia« in ne aluminija kot navadno drugod. Nenavadno bogato okrašeno. Na ogromni skrinni pri vhodu je ležala temna gmota, rahlo rdečkasta ponekod, drugod kot kosmata. Le kaj naj bi bilo? In na steni ob ognjišču veliko fotografij pod steklom, morda družinski spomini. Pozneje sva izvedela, da je mož delal v Bangkoku kot veliko moških iz okolice in, ko ga je obiskala žena, sta si ogledala tudi Hongkong in Malezijo. Potem pa sta se vrnila domov, v to pusto gorsko pokrajino, kjer je treba hrano s trudom pridelati na strmih njivah ali kupiti v dve uri oddaljenem Manangu ali deset dni oddaljeni Pokhari. Edino prevozno in transportno sredstvo je človek s svojimi nogami in hrbtom. Ni elektrike, ni zdravnika in bolnišnice, šole so nepalsko revne in skromne z znanjem, ni pošte, ni kina... Videla sta vse to v Indokini, živela s tem nekaj časa in se vendarle vrnila. Lahko sem samo ugibala nagibe za takšno odločitev — ljubezen do zemlje, ki bi sicer ostala neobdelana, dolžnost do prednikov, utrujenost od hitrega življenja v velemestih? Ali pa preprosto spadata v ta gorski svet, v to trudno življenje, saj se na videz v ničemer ne razlikujeta od drugih? Vprašati nisva mogla ničesar, nihče v hiši ni znal

¹ Rakši je rižovo žganje, čang pa ječmenovo ali proseno plvo; najpogostejši pljači Nepalcev poleg vode in čaja.

² Lodge, izg. lodž, angleška beseda, pomeni prenočišče ob poti, kjer poleg postelje dobiš tudi osnovno hrano.

³ Corten, vhodni in izhodni, imajo vse budistične vasi kot vhodna in izhodna vrata posebne oblike, pomen te arhitekturne oblike pa je predvsem verski.

⁴ »Spanje? Pojdita z menoj!« (angl.) »Počasi!« (nepali).

⁵ Namaste je običajni nepalski pozdrav, pomeni nekaj takega kot: pozdravljam božje v tobi; dobesedno ni prevedljiv.

kaj prida angloško, midva pa sva nepali obvladala le toliko, da sva se zmenila za hrano in spanje, vprašala za pravo pot in še to kot v mlino; vsak stavek je bilo potrebno dvakrat ponoviti, da smo se razumeli.

Domenila sva se za spanje, za campo zvečer in čapatije⁶ s čajem zjutraj, po primerni ceni. V hiši sva našla še pet Francozov z vodnikom, ki so se vračali z jezera, in Japonca, prav tako z vodnikom, ki je odhajal tja. Njegov gizdalinsko modno oblečeni Šerpa, mlad fantič z walkmanom na ušesih, je vzbujal vsesplošno pozornost ne le s pojavo, ampak tudi s sporno trditvijo, da bosta prišla v enem dnevu do jezera in nazaj. Ko sva se motala okrog in pakirala najnujnejše za naslednji dan, ostalo opremo pa zlagala v vrečo, ki naj bi naju počakala v hiši, sva odkrila, da je tista gmota na skrinji — polovica jaka, tukajšnjega goveda, ki se je počasi sušil. Očitno je bilo tako mrzlo, da meso sploh ni začelo razpadati!

Po večerji so nama postlali kar ob ognjišču — z veliko preprogo na tla in desko, zavito v manjšo preprogo, za vzglavje. Tej običajni nepalski postelji sva dodala še šraufovi spalnici vreči in se spravila spat. Bopal je medtem izginil in Uroš se je samo smehljaj. V hiši so imeli dve dekloti...

Jutro je prineslo planinsko razpoloženje. Še v mraku štokljanje Japonca in Šerpe, ki se jima je mudilo izpolniti obljubo. Tudi mi smo z nestrpnostjo pozajtrkovali čapatije z medom in čaj. Svelloba pa je že razpoznavala podrobnosti, ko smo se odpravili. Bopal miren in zadovoljen, ker je imel lahek tovor, Uroš tudi kar preudaren in tih, vsaj na videz, jaz pa nestrpna, napeta. Hudega ne more biti do tistega grebena, sem si govorila. Proti večeru moramo biti pri jezuru. Spustili smo se do reke, pot je bila dovolj izhojena in možič so zaznamovali smer. Spreletel me je spomin domačih markacij, a njihove varnosti nisem pogrešala. Kmalu je bila v meni le še pot, ki se je goljufala v pobočje nad deročim tokom, včasih tik nad njim, grozeč, da me bo vrgla vanj, nekajkrat pa se je smehljala z druge strani potoka in zastavljala uganko — kako suha priti čez? Eden od potokov je bil pošteno požlejen in ponekod tanko zamrznjen; bila je mala zmaga nad telesnimi zmogljivostmi in strahom pred ledeno vodo, ko sem se pretpala čez. Narava je v meni sproščala val za valom toplote in veselja, tista ozka prodasta dolina, na levi sprane stene, ponekod melišča ali nizko grmovje, na desni mirno pobočje grmovja, ki je obljubljalo lahko prečenje. Listje je že rumenelo, se rdečilo in se z modrim nebom in sončno jesensko svetlobo-toploto zlijalo v podobo domače jeseni leto poprej v slovenski Istri. Tako daleč od doma mi je narava dihala tudi skozi nizka skrivenčena drevesa in rumene trave, ko smo se vzpeli v desno, kajti ob vodi nam je pot zastavila ozka soteska. Navajeno sem iskala v travi zelišča in rože, toda skoraj brez uspeha. Steza se je vrh pobočja nenadoma izgubila, možičev ni bilo nikjer. Uroš je hotel više, češ da je tam nekaj stezi podobnega. Meni se ni ljubilo dosti, a sem se vdala, kajti odpiral se je vse razkošnejši pogled — ravnina pod Manangom in zadaj Chulu West in East in Pisang Peak... to ni bilo več domače slovensko, pač pa domače nepalsko. Že precej visoko sva bila, ko sva zaslišala Bopalove klice. Pot je šla seveda spodaj. Če je Uroš še tako trmaril, da bova tudi po zgornji varianti prišla, se je moral sprijazniti s spustom, ko je zazijala luknja v grebenu. Po drobnem pesku sva kar prifrčala nazaj na stezo. Oddahnila sem si, ti hribi so mi bili še premalo domači, da bi iskala prehode v neznanem.

Steza pa se je zagrizla v čudno peščeno pobočje, trdo in zelo prhko obenem. Vsekane stopnice so šle strmo navzgor in navzdol, potem počez, spat maneuver gor-dol-počez in sem bila z mehкими nogami na ravnih tleh. Tako negotove poti še nisem bila prehodila; kadar pada dež, jo zagotovo odplakne naravnost dol v strmo globel.

Prehod čez prhko pobočje so bila vrata v nov svet, vrata, ki se zapro in popotnik zaman poskuša priti na drugo stran, kadar hočejo gorski duhovi biti sami. Občutila sem, kot da sem se izmuznila na svet kraj, prepovedan nečistemu človeku. Pred nami so se svetili beli vrhovi, vijugast pas ledenika in tisti greben, ki skriva Tiličo. Postali smo za nekaj minut, da nas je napolnila mogočnost belih vrhov, razsežnost doline in razpokanost ledenika in smo se privadili misli, da je zadnja ovira na poti k jezuru že pred nami. Potem smo bili v pol ure na travnati ravnini ob mrzlem potoku, vse okoli pa so rjavotravnati grebeni odpirali le eno smer — ob potoku navzgor, proč od našega grebena. Mi se bomo morali potruditi na levo čez potočke, v strmino k moreni, ledeniku. Bopal je povedal, da smo na mestu »Base camp«. Ura je bila pol dvanajstih, lakota se je že davno oglasila. Do jezera naj bi bila še dobra ura ali dve, torej dovolj časa za kuhanje. Fanta sta skočila po vodo, za juho! Bopalu se je upiralo jesti z žličo iz ene posode z nama, vaje je bil svoje skodelice kot vsi budisti. To naju je bil že naučil, zato smo juho razdelili, njemu v posebno posodo, nama v eno. Tudi riž s segedinarjem iz konzerve. Zabavala sva se, ko je Bopal pokušal čudno jed in si jo vzel zelo malo z veliko riža, obenem pa zagotavljal, da je dobra. Potem smo lenobno obsedeli, žvečili rozine in prisluškovali glasovom v okolici in se nastavljali soncu. Tih je bilo, komaj slišno je žuborela voda, vetra kot da ni bilo, a smo ga slutili vrh grebenov. Sem in tja je zahrumelo na ledeniku, podrl se je serak. Prav nikjer se ni čutilo, da smo v tem svetu

⁶ Campa je močnik iz ječmenove moke, čapatiji pa mlinci.

Ijudje. Še čas ni šel po človeško, pronical je neopazno. Eno izmed nešteti sončnih jesenskih popoldnevov v tisočletnem bivanju je bilo, delček večnosti, večnost sama v tej neopazno gibajoči se zemlji, vodi, zraku.

Potem smo se ob pogledu na tiktakajoči predmet vrnili v omejeni človeški svet. Pred mrakom moramo biti gori! Hitro smo dosegli prvo krpo polodtajanega snega. Stopinje predhodnikov so nas pozdravile z ledom. Nato trava, nizko grmičevje, zaplate snega. Počasi se je tudi duh privadil gibanju, naravnal se je ostrogledo v strmino, pogledoval ledenik, kdaj bo spet vzdrhtel. V dveh urah smo prisopihali komaj do rebra, v katerem je pot zavila navzgor, le še navzgor. Zagledali smo postavo v modrih vetrnih oblačilih, ki je elegantno vijugala čez melišče in krpe snega. Človek? Šerpa. In kje naj bi bil Japonec, me je stisnilo. Fant se je zasmel in pokazal navzgor. Drobna pika se je opotekala proti nam. Ko smo se srečali, se je sesedel v sneg in dihal, dihal. Komaj je povedal, da ni videl jezera, ker sta se vrh grebena obrnila, da ju ob povratku ne bi prekmalu ulovil mrak. Zjezila sva se na Šerpo — enodnevní izlet že, toda brez cilja. Japonec je vendar prišel pogledat jezero, zdaj si pa ni vzel pol ure, da bi ga videl. Bil pa je tudi tako utrujen, da mu najbrž ničesar več ni bilo mar. Ni nama šio v glavo — je bil namen res samo dokaz moči, ne pa doživetje gora. To bi lahko počel tudi kje drugje, brez drage letalske vozovnice.

Kmalu pa ni bilo več prostora za razmišljanje, le še sopihala sem. Niti sledu ni bilo o prijazni potki, ki pelje k cilju z nestrpnostjo in tihim zadovoljstvom ubranosti človeka z dogajanjem. Le še kletev, zaklinjanje strmine in telesa, naj se sporazumeta tako, da bom čimprej čez. In lovljenje sape v počivanju, ko se je vendarle vtihotapila nit zadovoljstva ob pogledu na vrhove, ki so rasli hkrati s potjo. Pa spet iskanje prehodov na ozkem rebro, previdno čez spolzka mesta, previden dotik skale — spet ena, ki se bo zvalila navzdol, če jo preveč zagrabim. Potem končno sneg in strmina se je položila. Uroš je ubral sledi predhodnikov. Vrh grebena je zaznamoval oster in leden veter. Anorak in vetrne hlače so bile premalo, a za oblačenje ni bilo časa. Jezero se je že pokazalo, že sva lahko zajela ves njegov obseg. Temno je bilo, nezamrznjeno! Kovinsko modro. Slika iz knjige, ki sem jo prinesla v sebi, je izginila. Praviljčno jezero je bilo pred menoj! Na desni položna pobočja, napol kopna. Na levi snežni greben, pravzaprav groben-ledenik! Čisto na koncu jezera se je z grebena kopičil serak na seraku navzdol v jezero. Pravi ledeni slap, silna energija je kipela iz njega. Po vseh težnostnih pravilih bi moral vendar zgrmeti v jezero, izginiti, a vendar je visel v steni, nem, negiben, grozeč. Zanohtavalo se mi je v noge in roke, nos mi je zamrzoval, Uroš je tudi drhtel kot trepetlika. Vrh vsega se je iz doline privlekla megla in začela zakrivati okolico. Hotela sem nazaj do baznega tabora, še bi imeli dovolj časa, Uroš pa se ni strinjal. Če je veter, bomo našli zavetje. Prespali bomo ob jezeru. Zanesel se je na svoje izkušnje in tudi meni ni preostalo drugega, za prepir pa je bilo čisto premraz. Na dnju vseh misli in občutij pa mi je tako čepela tudi tista — daj, poizkusi tudi to! Najprej pa v zavetje pred tem morilskim vetrom. Gazi navzdol ni bilo več, vabilo je nežno belo pobočje, kot da sem na turnem smuku, odpočijem se in nato zapeljem navzdol v mehak pršič, vse dol v gozd in do ceste, kjer me čaka avto in bom na toplem v največ dveh urah, mama mi bo skuhalo... Ne, nič mi ne bo skuhalo, ker je več kot teden dni proč, cel dan hoje je do prvega človeškega naselja in tu gori smo odvisni le od sebe. Sama sem s tem vetrom, ki mi dopoveduje, da sem tujka in mi ta svet hoče ostati tuj.

Zavetja pred vetrom nisva našla. Na mestu, kjer se nama je zdelo, da piha bolj usmiljeno, sva odvrkla nahrbtnika in se hlastno oblekla. Začela sva postavljati šotor. Uroš je tiho preklinjal, jaz sem jamrala in prestavljala noge in dušo, da bi se ogrela, veter pa je hrumel in trgal šotorsko tkanino iz rok, podiral palice... Globoko v meni se je nekaj spominjalo prijazne potke izpred nekaj ur, tihega razpoloženja in se čudilo novemu stanju. Potem je priskočil še Bopal, ves moder od mraza. Uroš je oba nagnal v polpostavljen šotor, vanj smo zmetali tudi nahrbtnike. Tanka tkanina je zaustavila vsemogočni veter. Prvič po dolgem času sem se zavedla moči človeka v stvarih, ki ga obdajajo, v predmetih, ki so mi sicer vedno znova dokazovali svojo odvečnost, vsiljivo udobnost, ki pelje v duhovno praznino. Tu, v teh nemogočih okoliščinah pa rešujejo življenje in so čudež, pravi čudež ta tanki najlon.

Začela sem kuhati kakao iz mleka v prahu, »kaka« je rekel Bopal v gurunščini in se spet na široko smejal. Uroš pa je še naprej preklinjal izdelovalce šotora, kajti ena od nosilnih palic ni vzdržala v tem mrazu in se je zlomila. Tabornik je — se bo že znašel — in si je res pomagal s smučarsko palico. Hvalabogui! ampak pri Mont Metki niso povedali, da moraš za kampiranje z njihovim šotorom imeti tudi smučarske palice! Uroš je prilezel na toplo izmučen in povsem brez smisla za Bopalove in moje norčije. Šele topla pijača nas je spet združila.

Med kuhanjem je začela vrtati misel na slabo vreme. Megla nas je oblila z vseh strani; kaj če se dvigne in začne snežiti in niže deževati? Čez peščeno pobočje potem ne bomo prišli. Obstaja sicer daljša pot naokrog, toda v slabem vremenu, megli? Preplavila me je nebogljenost, ogroženost, moč gora je neznanska, moja moč je trma, so izkušnje, toda preveč sem bila preplašena, da bi se je zavedla. Zakopala sem se vase in molila, molila, da naj bo lepo vreme. Skuhali smo si spet gosto juho, basali smo se s piškoti in

medom, Bopal je ponudil campo — ječmenovo moko, ki je zelo hranilna in okusna s katerokoli tekočino. Gurunška čokolada, rozine in vitergin. Postlali smo si za noč z armafleksoma. Bopalu sem dala slonovo nogo in weston, vzel je šele, ko je videl, da imam spalno vrečo in debel pulover. Najbrž bi bil pripravljen celo noč zmrzovati, da bi nama bilo toplo in da bi le bil tam gori, v pustolovščini, v hribih.⁷ Zlezla sva še v bivak vrečo in kljub pokanju šotorskega blaga v sunkih vetra, ki se niti najmanj ni hotel umiriti, je kmalu postalo prijetno toplo. Morala sem ven in odpor do mraza zunaj je premagala le misel, da se je morda zjasnilo, da je veter meglo odpihnil kot jo je prej prignal. Res se mi je zasmajalo naravnost do zvezd. Samo da ne bi prišla nova pošiljka megle, tiste prave za slabo vreme!

Stisnila sem se nazaj k prijateljskima. Jugoslovanski sendvič z nepalsko vsebino je v spanju pričakal zjutraj, ledeno mrzlo svetlobo. Sneg je zdravo hrustal pod čevlji, ko sem se odpravila na fotografski ogled. Senca se je počasi pomikala po serakih navzdol. Modro nebo in sonce. Pospravili smo šotor in se odpravili. Razgled z vrha grebena je bil razsežen, divji, nor kot naše veselje. Za hrbtom jezero Tilicho in ledeni slap z grebena Tilicho Peaka, viseči seraki ledenikov v Rock Noiru in Glacier Domu. Gangapurnin vršni greben tam v daljavi. Naravnost čez dolino na oni strani pa ogromni Peak 29 in skrivnostni Manaslu, špica Pisang Peaka, gmoti obeh Chulijev... Še en jesenski dan v večnosti Himalaje, še en dan na moji poti.

⁷ Prvotno sva z Urošem nameravala ta izlet opraviti sama, Bopal pa bi ostal v Kangsárju, kjer so ga zelo prijazno sprejeli njegovi soplemenici, toda on o tem niti slišati ni hotel. »Jaane« (izg. džáne) — »Grem« je bil njegov odgovor. In je šel, pa še pot je poznal, kar je pred leti že bil kuharski pomočnik na nekem trekingu tja gor.

Opomba: Opisani izlet je del trekinga okoli Annapurn, ki sta ga od 19. oktobra do 13. novembra 1983 opravila Uroš Herlec, študent geologije in Tatjana Dolžan, študentka slavistike in etnologije, z nosačem Bopalom Gurungom.

VINSKA GORA

(Zapisek iz planinskega dnevnika)

BOŽO JORDAN

V roke mi je prišel ličen vodnik PO POTEH VINSKE GORE; izdala ga je planinska sekcija TVD PARTIZAN Vinska gora leta 1983. Moram priznati, da je to eden redkih dnevnikov z mnogo fotografijami in vsebuje tudi opis poti s skico, in je zgolj amatersko delo. Pot sama je vzorno označena, vsaka točka ima tablo z napisom kraja. Nadmorske višine so izpisane na pokrovu škatle (nekaj podobnega sem videl na Slemenu nad Vrščem), žigi pa so vsi kovinski.

In kje je Vinska gora? Na planinski karti je ni najti, je pa zapisana v planinskem vodniku Po gorah SV Slovenije (P. Ficko, PZS, Lj. 1980) kot najbolj obiskan vrh (str. 113), in kot kraj (str. 120). Tudi na turistični karti Slovenije bomo ta kraj našli nekako na sredini med Titovim Velenjem in Dobrno.

Na pot smo šli 18. avgusta in sicer z avtobusom iz Celja do Titovega Velenja in potem do Zg. Črnave (tako piše v voznem redu, na krajevnih tablicah pa najdemo napis ČRNOVA). Začetek poti je pri gostilni Oblrc (ob sobotah in nedeljah zaprta). Lična tabla pred njo nam pokaže, kam je treba. Mahnemo jo do razpotja, na desno na Lipnik, po asfaltirani cesti. Pa ne hodimo dolgo, ker nas po dobri vozni poti smerna tabla usmeri na gozdno stezo, ki drži čez vrh Strahovškega Pušaka. Potem pa hodimo spet po voznih poteh do Lipnika (484 m); tu najdemo drugi žig. Spustimo se v dolino, na konec asfaltne ceste, pa spet na stezo, ki gre po gozdu in drži v dolino potoka Pirešice. Ob potoku gremo navzgor do brvi, jo prečkamo in že smo na glavni cesti. Na cesti se ne zadržujemo dolgo, smerna tabla »Partizanski grobovi« nam pokaže pot k tretji točki, h grobu. Tu smo naleteli na prvo razočaranje. Tu ni več vpisne knjige, ne blazinice, trenutno niti nagrobne plošče ni, le lesena je, pribita na smreki. Pot se vije poslej po lepem gozdu do Doline. Vrh s takim imenom je označen z višino 507 m. Tu pa je vse v redu. Do naslednje točke nam pokaže pot smerna tabla. Le komu je napoti, da jo je načel z rezilom?

Smo pri Bunkerju (440 m). Odtod se spot vračamo na cesto in se spustimo na asfaltirano cesto do križišča, kjer je vodni zbiralnik; gremo mimo Krofliča. To je velika kmetija, kjer se ukvarjajo z živinorejo. Kolovoz z visoko travo se vzpenja na vrh Gorjaka (452 m). Naprej je treba po stezah in če smo pozorni, bomo opazili štrleče ostanke starega gradu (Kačji grad, 514 m). Ob žuborečem Temnjaškem potočku (potok je hkrati

tudi meja med občinama) gremo do Volkovega mlina (mlin je v drugi občini kot hiša — Lokovina 36). Gospodar jih zdaj šteje že okoli 80 let, 37 let je mlal žito in nosil vreče... Ob potoku je še nekaj opuščenih mlinov. Tu gremo čez senožet, mimo zadnjih hiš (Loka pri Dobrni), kjer so še vidni ostanki apnenic, potem čisto kratko razdaljo po gozdni cesti, ko zavijemo na jaso s senikom in klopco pod vrhom. Od tu je razgled že lep. Malo bo še treba, preden bomo na Vinski gori (805 m). Na topografski karti (1974) je vpisano ime Temnjak (806 m), treba je še mimo zanimivega Gosarjevega vikenda sredi temnega gozda in že smo na Vinski gori (730 m). Na tabli piše — Temnjak? Kaj je prav? Tudi višine so različne? O tem piše v Geodetskem vestniku (št. 4/81, str. 242): »Lahko bi dejal, da neenotnost višinskih navedb za nekatere vrhove... že kar prekaša čisto strokovno raven in dobiva širše razsežnosti. Verjamemo, da je nepoučenemu res težko razumeti, da je na primer nadmorska višina za vrh Kališče v Julijskih Alpah na TTN 1899 m, na planinski karti IGF 1901 m, na novi TK 1:25 000 1872 m, na stari TK 1:25 000 1904 m!« Rešitev bomo našli, kot piše avtor članka Vili Kos. Upajmo, da bodo tudi imena zapisana prav?

Če je bil to Temnjaški potok, ki naj bi izviral v Temnjaškem vrelcu nad Volkom, bi morda bilo tako prav, žal pa mi je, da se o tem nisem kaj več pogovoril s prijaznim mlinarjem. Že smo pri Koči na Lopatniku. V dolino je treba po asfaltni cesti, vsaj do cerkve, potem pa po stari stezi ob potočku in »mlih« do avtobusne postaje v Vinski gori. Lahko pa tudi mimo Gonžarja in po tej poti v Črnovo ali pa po Šaleški poti v Šalok.

Desetega julija letos smo se do Vinske gore peljali z avtobusom. Postaja je ob novem središču naselja. Pri združenem domu (zgrajen 1953) je spominski obelisk in grobišče 19 padlih borcev Tomšičeve, Šercerjeve in Bračičeve brigade.

Iz vasi smo jo ubrali po stari cesti in ob šentjanškem potoku proti cerkvi. Ob potoku so bili nekoč mlini; utihnil so, z njimi pa tudi kovačnica. Pri kapeli ob cerkvi si je vredno ogledati izvir vode, od tu je tudi lep razgled po dolini. Smo na Peči. Ta kraj se je do l. 1955 imenoval Št. Janž na Vinski gori, prej pa Št. Janž na Peči. Bilo je to vaško središče ob stari šoli in cerkvi iz leta 1888, ki jo prvič omenjajo l. 1426, obdajalo jo je taborno obzidje. Zvonik so postavili leta 1709, zakristijo pa l. 1875. Sama cerkev stoji na vrhu skalnatega pomola, kjer je večja kapniška jama, vredna ogleda. Od cerkve gre pot v breg po asfaltu do Koče na Lopatniku (650 m). Pod njo nas smerna tabla usmeri mimo dveh kmetij na Ramšakov vrh (970 m). Pri zadnji kmetiji je treba v gozd. Kolovoz drži do Ramšaka; tu je tudi označena (l. 1974) Šaleška planinska pot. Ta gre mimo Ramšaka naprej čez Visoko do planinskega doma na Paškem Kozjaku. Preden pridemo iz gozda, nas kazipot opozori, da moramo zaviti na levo. Steza, zadnji del je v ključih, je speljana do vrha. Tu si odtisnemo žig. Blizu je tudi klopcal Z nje je lep razgled na Uršljo goro, Šentviško hribovje, Paški Kozjak in na Loko. Od Visokega (spomenik) se spušča navzdol mimo Jurka v dolino Pake Pot XIV. divizije. Mi pa nadaljujemo turo po slemenu, po bukovem gozdu, kjer so ostali le štorji. Puščica nas opozori na razgled po južnem pobočju. Po enourni hoji smo še pri drugi točki. S samega vrha, žal, ni razgleda. To je Redeč, Rudeč, Radojč ali Ramšakov vrh v oklepaju (na topografski karti, 937 m). Spuščamo se po stezi po gozdu do razgledne jase na Šaleško dolino. Spustimo se po gozdu do Gonžarjeve domačije (točka Š poti, tu je sedaj asfaltirana cesta do koč, ki je tedaj še ni bilo), mimo domačije na vrh Peči, kjer ob 1. maju kurijo kres. Do žiga in razgledne točke (475 m) nad napisom TITO, ki ga je mogoče dobro videti z glavne ceste, se je treba nekoliko spustiti v dolino mimo hiše, ki hrani staro »turško blagajno«. Smo že v naseljenem svetu. Gremo mimo Kranjca, zadnja točka, in smo v 10 minutah — po asfaltni cesti pred Obircem — na avtobusni postaji. Če bi pogledali na desno, bi v Bevcāh videli cerkev sv. Miklavža (462 m). Ko sem ob poti povprašal krajana, ko je ravno obračal seno, kako se imenuje tisti vrh, sem dobil odgovor: Ne Redeč in Radojč, Lopatnik se imenuje. Tam je spomladi vse polno črnega teloha!

HIMALAJA, DA ALI NE?

DR. KRISTIJAN JEZERNIK

Dvajseto stoletje — čas hitrega tehničnega napredka, ko mnoge pravljice postajajo resničnost. Človek se je osvobodil zemeljske težnosti in je polotel v vesolje, potopil se je v najgloblje zemeljske razpoke, prišel na najvišje gorske vrhove, poiskal je skrite doline v mrzlih polarnih krajih in tropskim rekam iztrgal zadnje skrivnosti. Vzel je pisalo v roke in opisal vsa čuda tega sveta; jih ovrednotil, ocenil in spravil v inventar »svoje« dediščine, v želji, da jih ohrani zanamcem. Obdal se je z najlepšimi, z najvišjimi, z najbolj zanimivimi stvarmi; s samimi »naj«. V večini primerov pa je tem »naj« obesil za vrat napis, ki je privabljal in še privablja — sprva raziskovalca, popotnike, in potem ljudi, ki jim še niso zamrli prastari instinkti življenja v naravi z naravo. Pa je s tem nehotе sprožil plaz nezaželenih posledic. Na tem neokrnjenem in prvobitnem svetu je pustil nezaceljene rane. Dosegel je svoje, spremenil je pokrajino v nekaj, kar je v osnovi želel preprečiti.

»O čem govorim?«, boste vprašali. O nacionalnem parku pri nas, o uničenih pragozdovih v jugovzhodni Aziji, o smeteh in odpadkih na evropskih ledenikih. Tudi o tem. Predvsem pa imam v mislih usodo gora pod najvišjimi vrhovi sveta — pokrajino v daljnem Nepal, svet pod Annapurno, Daulagirijem in Everestom. »Zakaj predem misli o tem tujem in daljnem svetu?« Zato, ker je ta dežela tudi tvoja pa moja, ker je del našega prvobitnega sveta, ker v tem svetu vlada Narava in ne Človek. V ta najvišji, divji svet posega človek in ga počasi, a nepopravljivo spreminja. Tako kot to počne doma v deželi pod Triglavom ali kjerkoli v tem »naj« prvobitnem svetu. Kje bodo ostali in kakšni bodo najlepši koticiki sveta? Kam se bomo lahko odpeljali ali odšli iz te betonske naglice? Kako naj skrijemo Cerknisko jezero pred posegi drugače mislečih? Kaj je narobe z ljudmi? Mar so v nas resnično zamrli vsi prainstinkti? So res zakrneli določeni praobčutki? Je pozabljena dediščina gozda?

V deželi pod večno ledenimi vršaci se nekaj spreminja. Nacionalni park Sagarmata je najvišje ležeči nacionalni park na zemlji. Ustanovila ga je nepalska vlada s strokovno pomočjo Nove Zelandije. Njegov severni konec omejujejo gore med Čo Ojem in Everestom, na jugu pa se konča v dolini Dudh Kosija. Park obsega 480 kvadratnih milj in ima najnižje ležečo točko 2000 m nad morjem, navišjo pa na vrhu Everesta. Obsega področja visokogorskega pragozda in vse vegetacijske pasove, ki sledijo do večnega snega in ledu. To je rezervat divjih živali, predvsem ptic, parkljava divjadi, medvedov in zveri. In vendar je to področje ogroženo. Ogroža ga človek Evrope, Amerike in Japonske. V predmonsumskem obdobju in po njem se v to pokrajino valijo množice ljudi. Poraba kurjave (drv) in hrane se drastično povečata. Domačini se takrat prelevijo iz kmetov in trgovcev v »turistične delavce«. Spreminjajo se tisočletja stari običaji, navade; življenje postaja drugačno. Njihova kulturna dediščina počasi, a zagotovo propada. Spreminja pa se tudi krajina. Pod rozili ostrih kukrijev padajo na gozdni meji prastara drevesa. Od nekdanjega gozda so ostali le posekani štori in panji, znamenja nenasitne želje po gretju-energiji v tem mrzlem svetu. Grmičevje, ki še vztraja, ne more zadržati podivjanih monsumskih voda, ki neusmiljeno izpirajo zemljo. Erozija se bohoti, tla pod nogami izginjajo. V deželo bogov, v najlepše kraje sveta, pa se vane vedno večje množice, da se naužijejo prvobitnosti.

Ko se spustite v ozke doline, vas pozdravijo domačini in korak se pogrezne v mehko pokrajino riževih teras in v zelenje subtropskega pragozda. Spremljajo vas mnoge doline brez imen, nešteti vrhovi s severa in juga. Če stopite pod predgorja Everesta, pod Annapurno ali Daulagirij ali pod skrivnostno goro Mačapučare, je slika povsod enaka. Terasa in voda, ki vre od vsepovsod, pa revščina, ki gleda za vami, in mnogo otrok. Če niste petični, jeste pri domačinih, seveda niž na tak in drug način. Če ste med prvimi popotniki v tem letu, potem ste še srečni, za kosilo dobite veliko porcijo riža. Če ste med poznimi, boste mogoče ostali lačni. Polja niso obrodila dovolj riževih klasov. Spet bodo ostala lačna usta domačinov pa tudi mnogoterih popotnikov. Riževe terase se širijo povsod, kjer je vsaj toliko prostora, da lahko na strmo izpostavljeno polico stopijo bosa noge domačinov. V višjih legah uspeva ajda, povsod, kjer se ne širi puščava ali niso mrzla ledeniška tla in strme skalne police. Kje naj uredi nove terase, nova polja, kako naj zemlji izvabijo več plodov, kako umirijo divjanje monsumskih voda, ki pobirajo davek v hrani, tej dragoceni dobrini sveta? Kam naj gredo popotniki, raziskovalci, alpinisti, da se naužijejo »dobrot« te revne dežele? Gozdovi padajo, ker gradijo nove terase, ker potrebujejo les za kurjavo. Travniki izginjajo in se spreminjajo v puščave, tam kjer se pasejo preveliko črede koz ali ovac. Mar je res usojeno, da človek spreminja v puščave svetove na vseh zemeljskih celinah? Ali je sploh mogoče rešiti večni konflikt med Človekom-porabnikom in Naravo-dajalcem? Z zakonskimi predpisi, s prevzgojo ljudi? Brezuspšno in prepočasi! Ali naj ljudje v teh krajih

ostanejo v veliki bedi, ali naj življenje teče še naprej tako kot pred stoletji? Bili bi skrajno krivični, če bi za vsako ceno zagovarjali ohranitev te prvobitnosti. Bili bi naiivni in enostranski, zaslepljeni ljubitelji narave. Dotok alpinistov, gornikov, ljubiteljev narave, raziskovalcev, je v tej deželi podoben rušilni plimi. Vendar z obiskovalci prihaja tudi denar, boljše življenje in večje razvojne možnosti. Kakorkoli, storili bi veliko, če bi v teh visokogorskih deželah rešili vsaj vprašanje energije-kurjave. Dežela je neizmerno bogata z rekami. Če bi zajezili nekaj manjših rek, bi v tem neizmerno širokem svetu ne spremeni-
nili pokrajine tako, kot se je zgodilo in se še dogaja v Alpah ali naši majhni alpski domovini. Domačinom bi prinesli luč, toploto; gozdovi bi lahko preživel, pokrajini bi bilo prizaneseno.

»Človek, ki vdiraš v njihov svet miru, nauči in pomagaj jim rešiti otroke pred boleznimi, nesnago, revščino, neznanjem. Prinesi z denarjem tudi svojo dobroto!« Ta bo morda tako neizmerna, da se bodo nasitili vsi. Nekateri se bodo celo preobjedli. Postali bodo, kar nikoli ne bi bili, če ne bi bilo tebe. Pozabili bodo, da so Serpe, ponosni Takali ali Gurungi. Njihove korenine se bodo posušile, kot se suše stoletne himalajske smreke. Dal jim boš mogoče še več lačnih ust in prosečih rok, kajti polja že sedaj zapolnjujejo skoraj vse ravnice, krnice in dostopne skalne police.

Izobrazí jih ali pa jim pusti njihove bogove, njihov svet, v katerem bodo njihovi bogovi in bodo s svojimi rokami ustvarjali svoj svet. Ostali bodo to, kar so bili, preden si človek iz živčne Evrope, Amerike in Japonske pokazal na svet pod belo goro Mačapu-čare, Čomolungno, na reko Marsijandi, pod Triglav, na Kornate, na vrednost kulture naših dedov — na kolovrate, na mline ob vodah, na prelepo Planiko, Triglavsko rožo...

In potem, ko so odšli vsi Narave željni ljubitelji, si pokazal samo še na skalo, na mrtva tla, pozabljene običaje, na to, kar je še ostalo tam, kjer je nekoč kraljeval gozd in tja, kjer so bile nekoč zvezde tako blizu, da bi se stegnili in jih prijel z roko, na kraj kjer si dihal s polnimi prsmi in z odprtim srcem.

Kako torej? Ali sploh obstaja vprašanje »Himalaja da ali ne?« Ali se nismo že odločili za našo Himalajo, za naše Cerknško jezero, za naš Triglavski narodni park! Že, toda za kakšen?

ZMAJ NAD BELO GORO (POLET Z MT. BLANCA)

IZTOK TOMAZIN

Najlepša doživetja je najtežje opisati. V globinah siromašnega besednega zaklada iščeš skromne besede s slabo vestjo, da so le beden nadomestek za vse tisto, kar bi rad povedal. Na koncu razočaran bereš popisane strani in se tolažiš, da ti ostajajo neokrnjeni čudoviti spomini, ki jih ne znaš in ne moreš dostojno opisati.

* * *

Poznojesenski dnevi se začenjajo z velikimi vprašanji. Mi bo uspelo samemu prinesiti težak tovor na vrh Mont Blanca? Kako vzleteti v redkejšem zraku, na neznanem terenu, kako leteti v drugačnih, mnogo težjih pogojih?

Krivim se pod težkim bremenom. Zmaj, padalo in vsa ostala oprema za polet, mnogo hrane in pijače za naporen vzpon, oprema za bivak in cel kup malenkosti čepijo na zgrbljenih ramenih in me pritiskajo k tlom. Nositi dobrih štirideset kilogramov je težko že na ravnem, na normalni višini, v strminah Mont Blanca bo še mnogo težje.

Ledenik Bossons je zaradi mile zime in dolgega, vročega poletja hudo reven z ledom, toda mnogo bogatejši z množico razpok. Nerođen, dva metra visok tovor, se mi neprijetno pozibava na hrbtu in z veliko težavo preskakujem ožje razpoke in lovim ravnotežje med hojo po ostrih grebenih med njimi. Skrtanje derez v starem ledu se staplja s cingljanjem vijakov, ki pri vsakem opotekajočem se koraku udarjajo ob tanke kovinske cevi.

Opoldansko sonce s težko, vročo roko pritiska na pobočje, večna zamolkla pesem ledenika, skupaj z vršanjem vetra izzveneva v jasno popoldne. Tanka, zavita kača najine poti se vije skozi labirint na videz neprehodnih ledenih odlomov. Vzpenjava se počasi, toda enakomerno in skoraj brez počivanja. Vsak gib mora biti zaradi težkega bremena

počasen, dobro premišljen. Le za malenkost daljši ali hitrejši korak zmoti ritem, hitro in globoko dihanje se sprevrže v hlastanje za redkim zrakom. Približno vsake pol ure nastopi težko pričakovani trenutek, poln vprašanj in upanja. Takrat se ustavim, pogledam na višinomerk in se vedno znova veselim drobnega, komaj opaznega premika kazalca na številčnici, ki pokaže prigarane metre višine.

Sredi ledenika za seboj nenadoma zaslišim krik. Obrnem se kolikor hitro morem spričo težkega bremena. Erna se je zapletla z derezami in pada v razpoko. Hočem se pognati v pomoč, toda predaleč sem in prepozen. Sreča pa se nama nasmehe ne že danes, čeprav upam, da bo jutri še boljše volje. Zasnežena nagnjena polička v zgornjem delu razpoke prestreže padec po nekaj metrih in temnozeleno žrelo pod njo ostane le neizpolnjena grožnja.

Kmalu po dogodku, ki nama je zabelil vzpon, naju dohiti in prehiti samotni švicarski alpinist Carlo. Bežno, naključno srečanje se zdi eno mnogih, ki bodo hitro pozabljena brez trajnejših vtisov. Mislim sem, da se vidimo prvič in zadnjič, toda krepko sem se zmotil. Po kratkem pogovoru Carlo izgine za ostrim, nazobčanim robom bližnjega seraka in precej pozneje je le še drobna pika, ki se vzpenja vse višje proti grebenu Dôme de Gouter. Še danes namerava doseči bivak Vallot, kjer bo prespal. Midva o tem le sanjava, saj sva v resnici pripravljena prebiti noč na prostem okrog štiri tisoč metrov visoko. Z večerom res doseževa to višino in tedaj za nekaj kratkih, lepih minut kraljujejo čudoviti prizori v barvah, ki jih zmore pričarati samo sončni zahod visoko v gorah.

S temo je veter še močnejši in začetek ledenomrzle jesenske noči nama hitro prežene naivne misli o bivaku na prostem. Počasi nadaljujema, dve slabotni lučki čelnih svetilk kažeta nejasno pot čez zasnežene strmine Bele gore, z jasnoga nočnega neba se blede svetlikajo redke zvezde in globoko spodaj v dolini žari pisan mozaik chamoniskih luči. Moja hoja postaja vse bolj podobna tisti v mnogo večjih višinah z manjšim bremenom. Nekaj počasnih, enakomernih korakov, za njimi nenaden počitek z glavo nizko nad snegom, hlastanje za vse redkejšim zrakom in zbiranje moči za nove korake. Dobrih štirideset kilogramov na hrbtu se zdi vse težjih, oprtnice in jermenje krošnje se boleče zajedajo v rami in okoli bokov kljub debelim oblačilom, boleč pritisk v sklepih in hrbtnici je močnejši.

Ob desetih zvečer, po enajstih urah naporenega vzpona, stojiva pred bivakom Vallot (4362 m). Največja želja tega večera se je izpolnila, koča iz mrzle pločevine se zdi povsem domača in prijazno vabi. Carlo je še buden, čeprav je tu že dve uri. Sam je in ko zasliši najino ropotanje med vzponom po kovinskih stopnicah, naju na ves glas pozdravlja s kopico jugoslovanskih besed, ki si jih je bil zapomnil med potovanjem po naši deželi. Nepopisno udobje trdih pogradov, množice odej in topli puh spremene mrzlo noč v prijeten počitek. Skozi debele stene komaj prodirajo glasovi močnega meteža.

Preveč sem utrujen, da bi lahko zaspal. Poskušam sprostiti razbolele mišice na nogah, ki so po dolgotrajnem naporu še vedno napete. Pod goro odej uživam v toploti ležišča in razmišljam o jutrišnjem poletu, obenem poslušam neprijetno zavijanje vetra. Vreme, višina, neugoden teren za vzlet, turbulenca, jakost in smer vetra... Toliko je zaskrbljujočih neznank in vsaka lahko pomeni nerešljiv problem, ki more onemogočiti polet. Pomirja me z dolgimi razmišljanji in samoprepičevanjem vcepljena zavest, da bom poletel, če bodo pogoji dopuščali vsaj najmanjšo možnost za uspeh. Šele jutri, pred vzletom bom vedel, kaj bo to moralo pomeniti, toda nisem se še naučil, da bi se vračal z gora z zmajem brez poleta. Preveč težko je sestopati z bremenom, ki ga komaj prineseš na vrh z obilno pomočjo volje in želje po letenju. Preveč mučno je vračanje s še težjim bremenom neuresničenih sanj. Cena uresničitve je lahko zelo visoka, toda vedno si jo postavim sam, zato vem, da ne more biti previsoka.

Zjutraj se počutim, kot da sem preroben, kljub naporenemu dnevu in neprespani noči, polni razmišljanj in ugibanj. Vrh se zdi, da je blizu in bližina odločilnih trenutkov mi vliva novih, prepotrebni moči. Z rastočo višino nimam težav, le večkrat počivam.

Mnogo težje od naporenega vzpenjanja je prenašati in pozabljati močne vrtince vetra, ki se z jugozahoda zaganja proti gori, na grebenih in zavetnih pobočjih pa se vrtinči na vse strani, raznaša sneg in vzbujta skrb. Alpinistom in planincem veter, dokler ni izredno močan, skoraj nič ne pomeni. Na goro se da priti brez mnogo večjih dodatnih težav tudi v vetrovnem vremenu. Za polet z zmajem pa je gibanje zračnih tokov mnogo pomembnejše. Če srednje močan, na videz nenevaren vetrič, lahko kljub čudovitemu jasnemu vremenu, spremeni polet v pravi pekel ali pa ga sploh onemogoči. Pri samem vzletu pa lahko že šibak, komaj zaznaven vetrič, ki piha iz napačne smeri, povzroči nesrečo.

Proti vrhu se ženem hitro, kot le morem, in v silovitem naporu se vsaj začasno znebiti zaskrbljujočih razmišljanj o poteku poleta. Pogoji so slabši, kot sem pričakoval, predvsem veter bo odločal o vsem. Nekaj navez, ki se vračajo, mi v različnih jezikih želi veliko sreče. Lovim sapo in se zahvaljujem, sreča mi bo danes potrebna, morda bolj kot vse drugo. Zadnji koraki proti vrhu Bele gore so še počasnejši. Na cilju skoraj

svečano položim zmaja v sneg in brez težkega tovora se počutim lahek kot pero. Poletel bi kar brez zmaja.

Carlo naju je počakal na vrhu, saj je bil obljubil pomoč pri vzletu. Skupaj se kopljemo v slepečem soncu in nemirni pogledi begajo prek jasnega neba do vsch meja obzorja. Gledam vsenaokrog in uživam zadnje kolikor toliko mirne trenutke.

V zavetju opasti, tik pod najvišjo točko Evrope, pričnem postavljati zmaja. Danes je to svečano, predvsem pa zamudno opravilo. Preden razpnem krila mine debela ura, potem se posvetim instrumentom in ostali opremi, vmes pa večkrat grem na zahodno stran vršnega grebena in iščem mesto za vzlet. Razočaran ugotovljam, da je teren izredno neprimeren in nevaren. Globok skorjast sneg onemogoča hiter tek, strmo, neravno snežišče pa se izteka v prepade tisočmeterskega zahodnega ostenja. Največ skrbi pa mi povzroča veter. Jugozahodnik se z močnimi, neenakomernimi sunki zaganja v goro, zaradi nagnjenosti pobočja pa bo nemogoče vzleteti vetru nasproti, kar bi mi edino dajalo upanja za »varen« vzlet. Ta in še mnoga druga neugodna dejstva se mi prepletajo v mislih. Vem, da so možnosti poleta danes in tukaj daleč od najmanjših zahtev, ki veljajo na normalnih višinah in terenih. Tukaj smo skoraj pet tisoč metrov visoko, kar pomeni nove težave, predvsem pa še večjo odločenost, da bom poletel. Pot do tega jutra je bila preveč dolga in naporna, želja preveč velika in vzdušje tako, da je vredno poskusiti.

Priljubljen sem, kot sem bil že od prvega trenutka davno želje. Tokrat sem tik pred tem, da se mi izpolni, v prekrasnem dopoldnevu predzadnjega lepega dne letošnje jeseni. Zadnjič natančno pregledam zmaja, pripremem se in preskusim vezi. Potem se odpravimo na kratko, toda težko pot čez vrh na zahodno stran. Carlo drži zmaja spredaj na kljunu, dva francoska alpinista, ki sta pravkar prispela, pa z vso močjo oklepata jeklenici na krilih. Prvič se vidimo, toda njuna pomoč je nadvse dragocena in najbrž ne vesta, kako sem jima hvaležen zanjo. Veter se neusmiljeno, brez predaha zaganja na našo skupnico, zmaj kljub vsem naporom nemirno pokakuje, tanke prožne cevi iz lahke kovine ječijo in se krivijo v silovitem pritisku, platno se napenja in glasno frfota. Če bi le eden od tovarišev za trenutek popustil, bi me z zmajem vred prevrnilo in pahnilo prek vrha v strmine severnega pobočja. Nemalo težav nam je povzročil prehod čez ozko, toda vsaj deset metrov globoko razpoko. Francoz nenadoma zakriči in se do pasu pogrezne v sneg, za trenutek izpusti zmaja, vendar ga takoj spet pograbi, še preden veter dvigne krilo.

Vzleteti nameravam na spodnjem robu razpoke, tik ob zevajoči odprtini, kakih deset metrov pod vrhom Mont Blanca. S Carlom, ki je obrnjen proti meni in z vso težo sloni na kljunu zmaja ter kljubuje vetru, se dolgo gledava in še zadnjič mu ponavljam, kaj storiti. Ko bom zavpil, mora v trenutku spustiti zmaja in se vreči na tla, kajti takrat se bom čezenj pognal v globino. Če bo prepozen ali če bo premalo odločen, ga bom med tekom zadel s krilom ali s krmlinim trikotnikom in padec bo neizogiben. Pozneje, po vrnitvi v Chamonix, mi je v svoji odlični angleščini pripovedoval: »Tvoje oči! Tik pred štartom sem ti gledal v oči (drugega se izpod čelade in zaščitne maske tako ni videlo) in resno razmišljal, če naj ti spustim zmaja. Čeprav se ne spoznam na zmarjarstvo, sem vedel, da bo šlo za las in da se dobro zavedaš tega.«

Imel je prav. V dolgih minutah čakanja in koncentracije pred odločitvijo, preneham dojemati okolje, tako kot vedno. Čutim samo tanke cevi trikotnika v rokah in na rameh, nemirna, razpeta krila nad njimi, skorjast sneg pod nogami. Čutim le prostor, tako drugačen od tistega, ki ga gledam brez zavesti letenja. V trenutku popolne zbranosti in povsem odločen, se komaj še spomnim, da zavpijem. Carlo postane senca, ki pade na tla in čeznj se požene z dolgimi, vedno hitrejšimi koraki, gozzerji predirajo krhko sneženo skorjo in sneg leti na vse strani. Prostor, prihajam! Gibanje celega telesa in duše v teku s skrajnim naporom predstavlja eno samo, vseobsegajočo željo — poleteti. To najprej pomeni živeti in šele nato uživati. V obeh ni več prelepih podob belega pobočja, ki izginja v steno, razbrzdanega ledenika in nižjih vrhov globoko spodaj, vitkih ostric zasneženih vrhov Dauphineje na jugozahodnem obzorju, slepeče modrine neba, ki pomirja tudi v najtežjem. V delcih sekunde, ko vedno hitrejši koraki merijo kratko, le nekaj metrov dolgo pot v smeri prepada, obstaja le silovito, oglušujoče vršanje zraka, ki se skupaj s topotom korakov, sunkovitim dihanjem in ječanjem obremenjenih cevi in platna staplja v zvok, ki ga, poleg popolne zavesti prostora, edino dojemam. To je prostor, ki tako kot vedno grozi in vabi — globina mrkih prepadov, v katero se poganjam zato, da bi zaplaval v nebesno modrino.

Takoj, ko se odlepim od tal, mi bočni veter sunkovito dvigne levo krilo in zmaja obrne proti pobočju. Težave sem pričakoval, zato takoj ukrepam in v silovitem naporu preprečim najhujše. V naslednjih trenutkih, ko se zmaj počasi umirja in oddaljuje od nevarne bližine skal in snega, ne razmišljam veliko. Za to ni časa in priložnosti. Večina mojega ravnanja je pridobljena, je posledica mnogih poletov in skokov, dolgih razmišljanj in skrbnih priprav, skritega upanja, ki hoče nekaj več. Zadnjega sem se zavedel šele pozneje, ko sem razmišljal o poletu. Namesto, da bi z veliko hitrostjo

poletel od gore, proč od nevarne bližine pobočja, že po nekaj sekundah z ostrim obratom in velikim nagibom usmerim zmaja nazaj proti gori. Tvegana poteza, porojena iz skrite, na videz neuresničljive želje po jadranju, je presenetljivo uspela. Že v prvem zavoju pridobim nekaj višine, vendar to bolj začetim kot vidim, saj sem povsem zaposlen z upravljanjem zmaja. Zdaj bi najmanjša napaka pomenila udarec v pobočje pri veliki hitrosti. Skozi zavest se razleče vesel klic, pa ne vem, ali je bil moj ali klic tovarišev, ki stojijo na vrhu in mi mahajo.

Šele ko drugič že precej visoko preletim vrh, pričnem dojemati, da mi ni uspelo samo vzleteti in poleteti. Jadranje nad najvišjo goro Evrope je več, kot sem si kdajkoli upal in mogel želeti. Presenečenje in veselje ob tem sta popolna, čeprav sem globoko v sebi najbrž računal tudi s to najlepšo in najmanj verjetno možnostjo. Zdaj je vse naokoli samo zrak. Redek zrak, ki neviden izginja v temno modrem nebu in valovi čez gorske hrbte kot močan veter. Slepčiči žarki svetlobe višinskega sonca se brez prehoda prelivajo skozi ledenomrzli prostor. Obzorja so še vedno čista kot rosa, ostri obrisi oddaljenih gora in hribov se brez prehoda zajedajo v modri obok. Pričenjam uživati čudovito predstavo razgleda, ki ga dobro poznaajo vsi, ki so že stali na vrhu Mont Blanca v jasnem dnevu. Skoraj sto metrov nad vrhom pa je še mnogo lepše, pod menoj je kot na dlani tudi vsa Bela gora in razgled občudujem med najlepšim gibanjem.

Danes ni težko doseči tako zelene popolne predanosti letenju. Moralo je priti samo po sebi kot že mnogokrat, toda nikdar doslej tako močno, nenavadno. Vsak delec telesa, vsaka misel in gib, predstavljajo letenje. Lepo je pozabiti, da lebdim v zraku s pomočjo preproste konstrukcije zmaja. Pozabljam napore, ki so bili potrebni za uresničitev poleta, moroča negotovost pred vzletom je izpuhtela tudi v spominu. Prišel je čas, ko obstaja samo še nevidni prostor, ki ga čutim v gibanju in gore, ki se jih zavedam kot vedno. Dosegel sem najglobljo hkratno spojitve obeh najdražjih okolij. Vsako posebej vedno pomeni zadovoljstvo ob lepoti, obe skupaj pa sta blizu trenutne meje v dojetanju najlepšega.

V močnem vetru se spreletavam sem ter tja okoli vrha, delam in mislim, kot bi vse življenje samo letel in bil v zraku doma. Večkrat se počutim, kot da bi letel sam. Sam brez pomoči krhke ptice iz kovine in platna, z močjo in sposobnostjo lastnega telesa. V trenutkih zamaknenosti razširim roke kot krila zaprem oči in za kratko sekundo ali dve uživam namišljeno popolnost letenja, potem pa moram sunkovito pograbitelni krmilni trikotnik in se posvetiti krmarjenju. Dvigajoči se zrak je samo v ozkem pasu tik nad vršnim grebenom, zato moram vsakih nekaj sekund z natančnim in ostrim zavojem temu prilagajati smer letenja. Majhen odklon bi me veljal izgubo težko pridobljene višine, večja napaka kaj hujšega.

Vzornice kavke so daleč pod menoj, jadrajo v višini vrha. Živahne črne kepe se razposajeno prevačajo po zraku, počenjajo vragolije, ki si jih z velikim, nerodnim zmajem ne morem in ne znam privoščiti, sedajo na vrh in me opazujejo. Ves čas pa letim visoko nad njimi, postal sem enakovreden del njihovega okolja, čeprav samo za enkratne, dragocene minute današnjega dne. Tovariši so že zdavnaj sestopili, sam pa se ves razvnet lotim igre oponašanja nedosegljivega gibanja ptičev. Z največjo hitrostjo se spuščam nad vrh, da napeto platno glasno tuli v silovitem pritisku zraka in se kavke prestrašeno poženejo z vršnega grebena. Tik nad vrhom, ko bi ga skoraj dosegel z roko, sunkovito zmanjšam hitrost, zmaj se spet strmo vzpenja v nebo in v ostrim zavoju preletim rob Brenve. Vrtoglava globina zamigla pred solznimi očmi. Nadaljujem s skromnim oponašanjem vzornic. Na vršnem grebenu že zdavnaj ni nikogar več in lahko si privoščim skoraj vse, kar zmore zmaj. Polet je postal fantastična igra, v kateri se komaj še oglašajo zadnji moteči glasovi previdnosti in razuma. Prevzet sem od letenja in mislim, da zmorem vedno več. Le silna lepota, ki se ji moram ves čas posvečati in v njej uživati, me odvrča od stopnjevanja. Spet slišim in čutim pesem, eno od tistih, ki zvonijo te takrat, ko je najlepše ali najtežje.

Daleč spodaj, na belem ozadju ledenika Bossons, zagledam helikopter. Kot majhen živoredeč hrošč počasi drsi proti Dôme de Gouter, potem pa se obrne in izgine v dolino. Ostajam sam in živim najlepše minute, ki se počasi zlivajo v uro. Ta ura bi morala postati večnost, polet se ne bi smel nikdar končati. Spet se je otresla spon realnosti neuresničljiva želja po trajanju najlepšega, želja brez upanja. Morda je ravno minljivost vsega lepega osnovno gonilo, ki te žene naprej, zaradi česar neprestano iščeš in poižkušaš in ko najdeš, si spet na začetku kot vedno, iščeš naprej kot vedno in ne razmišljaš, da je iskanje brez konca ravno tako smiselno kot tisto, kar iščeš.

Prav zavest minljivosti, kratkosti minut opojnega jadrnanja nad najvišjo goro Evrope vzpodbuja kar najbolj intenzivno doživljanje. Nenasitno hlastanje za vsem, kar je lepo, traja dlje od najbolj optimističnih pričakovanj. Strupeni mrzav pa vztrajno grize v otrdele prste, ki že dolgo z vso močjo oklepajo cevi krmilnega trikotnika, počasi se zajeda v preslabo oblečeno telo, vse močnejša svetloba opoldanskega sonca izvablja potočke solza iz nezaščitenih oči. Pred vzletom mi je bilo tako vroče, da sem precej zaščitne obleke pustil tovarišem.

Mraz in napor počasi, komaj opazno premagujeta ekstazo letenja. Toda šele, ko postane mučna in nisem več sposoben zadosti hitro in učinkovito upravljati zmaja v nemirnem ozračju, začenjam razmišljati o poletu v dolino. Kako težko se je odločiti za usodni zavoj, ki bo usmeril zmaja proč od Bele gore, iz območja hitro se dvigajočih zračnih tokov; zavoj, ki bo pomenil začetek konca čudovitega poleta. Zdržim točno uro in pol, potem se v nenadnem silovitem naporu volje odločim. Pričenja se težko slovo od majhnega prostora nad goro, kjer sem letel celih devetdeset minut. Preko vršnega grebena in visoko nad bivakom Vallot poletim proti Aiguille de Gouter. V nekaj sekundah zapustim območje dviganja, jadranje je končano in sedaj bom vse do pristanka nezadržno izgubljal višino.

Nekje na grebenu, globoko pod seboj, z največjo težavo razločim dve drobni temni piki. Erna in Carlo sestopata, sam pa usmerim zmaja proti vzhodu in visoko nad razbrzdano površino ledenika Bossons zarežem v nemirni zrak proti oddaljeni vitki granitni piramidi Aig. de Midi. Še vedno sem precej višje od nje, približujem pa se ji z željo, da bi jo nekajkrat elegantno obkrožil; enkrat, dvakrat, dokler bom pač imel dovolj višine. Dobro se zavedam, da silim v težave, toda želje tako malokrat upoštevajo dejstva. Poln pričakovanja novih, zadnjih preostalih trenutkov poleta, od katerih je vsak novo, nepozabno in enkratno doživetje, se naslajam ob pogledu v globino, ki je večja z vsako minuto. Za mojim hrbtom pa raste mogočna Bela gora, prerasla me je že in počasi drsim v njeno zavetrno stran, kjer kipijo nevidni vrtinci močnega vetra.

Opojno, sanjsko lebdenje nad strminami severnih pobočij Mont Blanca hitro prehaja v težko borbo. Prvi udarec me v trenutku postavi na glavo, zmaj strmoglavi kot kamen, a kmalu ga spet izravnam. Alarmni zvonci v glavi na ves glas zvonijo, toda nočem še sprejeti svarila. Midi je že blizu, granitna ostrica se koplje v soncu in nezadržno vabi. Potem pa se prične divji ples. Zmaj kot ponorela vrtavka opleta v nemirnem redkem zraku, razlega se zlovešča pesem bučanja zračnega toka, tuljenja napetega platna pri prevetliki hitrosti in presunljivega škripanja obremenjenih kovinskih spojev. Hipoma se konča neumna željica po lagodnem spreletavanju okrog Midija. Zaradi nje sem zavestno storil napako in poletel v zavetrno stran gore, kjer ni več niti sence uživanja, samo še strah in želja po rešitvi iz težkega položaja. V krmilnem trikotniku telovadim kot opica, zmaj pa se bore malo zmeni za moje obupne poskuse, poskakuje po svojo, kot ukazujejo močni sunki zračnih vrtincev. Pisani mozaik Chamonixa tritisoč dvesto metrov pod menoj, sončna južna pobočja in ledene severne strmine se stopijo v nori vrtljak meglenih podob, ki se sunkovito obračajo v vse smeri, postavljajo na glavo, nihajo sem ter tja. Globina nenadoma ni več predmet uživanja prostora, možnost padca stiska želodec. Z največjo hitrostjo bežim iz območja turbulence, preko Chamoniške doline, še vedno več kot tri tisoč višinskih metrov nad mestom, proti grebenu Aiguilles Rouges, kjer sem upal, da bom našel mirnejše pogoje. Sunki res postajajo redkejši, toda nič manj šibki in pretresejo me do obisti. Ko popravljam položaj zmaja, mišice spet zadržijo v popolnem naporu in v rokah me »navije« kot pri najtežjem prostem plezanju.

Nad grebenom se polet slednjič nekoliko umiri, počasi se spet sproščam in začnem dojemati povsem nove prizore. Kako drugačna so severna pobočja Mont Blanca, predvsem pa ledenik Bossons, iz zraka! Ko jih gledam, ko sem pravokotno nad njimi, se zdijo mnogo višja, bolj razgibana in gora sama še bolj mogočna. Koliko lepše so sedaj doline in zlasti gore, ki ne medlijo v prosojnem, neostrem soju poševnih sončnih žarkov. Obrisi so izredno ostri in jasni, močne, polne barve kar silijo v oči, ki komaj sprti dojemajo nenavadno lepoto prizorov.

Nizko nad dolino sprva letim tesno ob poraščenih južnih pobočjih, saj si niti najmanj ne želim srečanja s kakim helikopterjem ali celo letalom. Dan pred vzponom na goro smo opazovali par vojaških letal, ki sta zelo nizko z veliko hitrostjo preleteli mesto. V zadnjih minutah poleta pa mi žilica spet ne da miru, zato zavijem proti mestu. Nekajkrat zakrožim nad središčem, potem pa v počasnem letu nad reko Arvo zdrsim proti travniku, kjer navadno pristajajo zmaji po poletih z nižjih okoliških vrhov. Med doletom na pristajalni prostor se mi gozjerji zataknejo in zaman poskušam izvleči noge iz tesnega objema ležalnega pasu. Vse kaže, da bom moral pristati na kaj smešen, predvsem pa neprijeten način — na trebuhu. Po zadnjem ostrem zavoju usmerim zmaja proti pristanku, s precejšnjo hitrostjo zdrsim nekaj metrov nad strehami najvišjih hiš in jezno preklinjam, medtem ko se premetavam po trikotniku in skušam osvoboditi noge. Zmaj nevarno opleta s krili, tik nad tlemi pa mi vendarle uspe »spustiti kolesa« oziroma noge.

Po eni uri in trinajdesetih minutah letenja, enega mojih najlepših in najtežjih poletov, se spet dotaknem trdnih tal na nežni zeleni preprogi travnika ob reki Arvi, tik za zadnjimi hišami Chamonixa. Pristanek ni lep, toda mine brez padca, čeprav s težavo obdržim ravnotežje na mehkih, utrujenih nogah. Prijatelj Panté že teče čez travnik, vse dopoldne je čakal in gledal v nebo. Ko je iz mesta opazoval drobno, v nasprotnem soncu težko opazno piko, ki se je spreletavala nad vrhom, je komaj upal pomisliti, da bi to lahko bil moj zmaj. Letalo ali helikopter, je pomislil. Ko gledam njegov nasmejani

obraz, poln neprikritega veselja, ki ga sam še ne morem pokazati, se vedno močneje zavedam uspeha. Počasi prihajam do sape in potem se tudi meni raztegnejo usta do ušes. Panti odnese zmaja v tabor med šotore, sam pa s premrlimi nogami capljam za njim in ves čas pogledujem proti slepečemu opoldanskemu soncu, pod katerim s težavo odkrivalm nejasne obrise Bele gore. Že zdaj mi je žal, da nisem ostal v zraku nad njo vsaj še nekaj minutk dlje, čeprav vem, da zaradi mraza in naporov nisem mogel drugače. Končano je. Utrujen sem in prazen. Preprosto veselje je zdaj edino, kar me lahko prevzema. Pripravljen sem za počasno podoživljanje današnjega dne, ki bo trajal neskončno dolgo in bom iz njega kmalu pričel črpati dragocene spomine.

80 LET PD ŠOŠTANJ

MILOŠ VOLK

5. marca 1984. leta je minilo 80 let, ko so slovenski rodoljubi ustanovili Šaleško podružnico SPD Šoštanj. To je bilo tistokrat sedmo društvo na območju današnje Slovenije. Ustanovitelji so bili — Ivan Koporec, učitelj, Ivan Lukman, učitelj, Vinko Kolšek, notar, vsi iz Šoštanja. Namen društva je bil, združiti Slovence — ljubitelje narave, gora, krepiti narodno zavest, utrjevati materin jezik v duhu slovenskih taborov, krepiti zdravje in telesno moč in se boriti proti ponemčevanju.

Društvo je delovalo na območju Šaleške doline, od Paškega Kozjaka, Gore Oljke, Forhteneka, Smrekovca, Plešivca, Uršle gore in jo po markacistu Ivanu Smolnikarju, učitelju in vodji šole v Zavodnji, markiralo planinska pota, jih označevalo z napisnimi tablicami, organiziralo skupinske izlete, ko so odkrivali naravne lepote in planinski svet, čuvali planinsko floro in favno, vzgajali članstvo in mladino v tovarštvu in pomoči, ko so označevali in gradili tudi planinske poti in zgradbe.

Zadnji skupinski izlet pred I. svetovno vojno je bil na goro Urško, ko je potem prenehalo slovensko društveno in družabno življenje vse do konca vojne 1918 in do konca borb za severno mejo 1919. do 1920. leta, ko je društveno spet zaživelo.

Društvo je ob oživitvi štelo 41 članov; število članstva pa je stalno naraščalo. Leta 1929 so bili ustanovili odsek za zimske športe in pohode; člani tega odseka so gojili predvsem turno smučanje in pohode v gore.

PD je leta 1931 postavilo na Špiku — to je vrh Paškega Kozjaka — razgledni stolp. Poimenovali so ga po graditelju — tesarju Carfu: Carfov stolp. Z njega je bil lep razgled po okolici.

Na občnem zboru leta 1931 so bili izvolili nov odbor, ki ga je vodil Luce Koritzky, tajnik je bil Ivo Svet, blagajnik Anton Arzenšek, gospodar pa Franc Burijan. Odborniki so sprejeli sklep, da bodo zgradili planinski dom na Smrekovcu. Akcija za gradnjo je stekla tako, da so začeli zbirati potrebno dokumentacijo, načrte, urejali lokacijska in gradbena dovoljenja in dokumente za pridobitev zemljišča, pripravljali so gradbeni material in zbirali denar. Zemljišče so kmalu uredili, odkazali so jim les, ki so ga prispevali darovalci, kmetje na Smrekovcu in Belih vodah ter gozdno gospodarstvo. Le-tega so potem s prostovoljnim delom posekali in ga prepeljali do gradbišča. Gradnjo pa so začeli leta 1931, ko so že zbrali kar precej denarja, ki so ga prispevali: Celjska posojilnica, podružnica Šoštanj, šoštanjski trgovci, obrtniki in gostinci ter zavedni in napredni Šoštanjčani.

Društvo je organiziralo prostovoljne delovne akcije, v katerih so sodelovali člani, s prevozi pa so pomagali kmetje s Smrekovca in Belih vod in tako so planinski dom na Smrekovcu zgradili v letih 1931 do 1933, ga opremili z vodovodom in elektriko ter uredili okolico. Svečano so ga predali namenu na veliki planinski slovesnosti, dne 3. septembra 1933. leta, ko se je zbralo mnogo planincev in ljubiteljev gora. Dom na Smrekovcu je imel veliko gostinsko sobo, kuhinjo, klet, skladišče, sobe za planince s 30 ležišči in stanovanje za oskrbnika. Dom je bil odprt vse leto in je bil zelo dobro obiskan, ko so vanj zahajali predvsem domačini in ljubitelji gorskega sveta. Društvo je tudi založilo razglednice z domom, značke in pa različne spominke. Odprto pa je tudi knjigo vtišov. Dom na Smrekovcu so poimenovali po predsedniku društva v — Lucejev dom. Zadnja oskrbnica planinskega doma na Smrekovcu je bila Terezija Prislan s svojimi, doma iz Mozirja. Dobro je gospodarila in vestno oskrbovala ta dom. Obiskovalci so jo imeli zelo radi.

Med okupacijo so se v domu shajali ilegalci, med njimi tudi Božo Mravljak-Bombi, španski borec, Ana Poprask s hčerama Ano in Janjo, Šolnovi fantje, Ivan Marinšek in drugi terenci ter aktivisti. Bili pa so izdani in so Nemci oskrbnico Prislanovo z ostalimi svojci aretirali in jih odpeljali v celjski Stari pisker, dom pa so bili tedaj požgali. Po vojni

je društveno življenje spet zaživelo. Za to ima zasluge profesor Hvastja. Aktiviral je članstvo in leta 1946 organiziral prvi občni zbor po vojni. Na tem zboru so izvolili predsednika Maksa Dvornika, tajnico Simono Dolar, blagajnika Antona Arzenška. Že tistikrat so sklenili, da bodo planinski dom na Smrekovcu obnovili in to na starih temeljih. Spet je stekla akcija za pridobivanje dokumentacije, začeli so zbirati gradbeni material in denar. Gozdno gospodarstvo jim je odkazalo les, ki so ga darovali kmetje, člani pa so ga s prostovoljnim delom spet posekali in ga spravili na gradbišče. Zbrali so tudi okoli 10 000 dinarjev, kar pa še ni bilo dovolj, da bi gradnjo doma začeli. Sklenili so, da bi za to zainteresirali Planinsko društvo Črna na Koroškem. Oni naj bi prevzeli to nalogo, ker so finančno bili na boljšem. To se je tudi zgodilo. Planinski dom na Smrekovcu so dogradili in ga opremili ter ga izročili namenu dne 23. septembra 1951. leta. Novi Dom na Smrekovcu razpolaga v sedmih sobah s 24 posteljami, v dveh sobah pa z 48 skupnimi ležišči. Ima tudi klet, kuhinjo, vodovod, elektriko in urejeno okolico. Oskrbujejo pa ga vse leto.

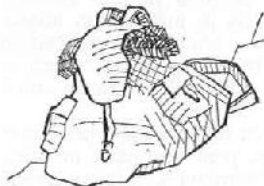
Tik pred II. svetovno vojno so bili zgradili tudi cesto Šoštanj—Šentvid—Črna. Ta cesta je omogočila še boljši razvoj planinstva na tem področju, saj je obisk tega dela gora še bolj približala. V letu 1950 se je v Šoštanj preselil Andrej Strgar. Prevzel je dolžnosti direktorja Tovarne usnja. Takoj se je včlanil v društvo in kot izkušen predvojni revolucionar postal leta 1951 predsednik društva. Tistikrat je bil za tajnika izvoljen Branko Šumer, blagajnik je bil Anton Arzenšek, gospodar pa Anton Dovšak, prosvetar Viktor Kojc, markacist pa Franc Drev. Odborniki so sklenili, da bodo zgradili Dom na Slemenu. In spet se je začel znani postopek — zbiranje dokumentacije za pridobitev zemljišča, za gradbeno dovoljenje, začeli so zbirati gradbeni material in les. Dalo jim ga je gozdno gospodarstvo, pa gozdni posestniki, prostovoljne akcije so stekle, na roko jim je šla tudi cerkev, ko so jim bili dovolili uporabo kamenja požgane cerkve sv. Vida za gradnjo cestnega odseka in za gradnjo doma ter depandanse. Organizirali so delovne akcije, v katerih so sodelovali kolektiv TUŠ s strokovnjaki, zidarji, tesarji, mizarji, ključavničarji, kleparji, vodovodarji in elektrikarji; le-ti so zgradili tudi malo električno centralo. Gradbena akcija je stekla pod nadzorstvom gradbenega odbora, v katerem so bili poleg predsedstva še gradbeni tehnik Jože Kompan, Alojz Plamberger, Rudolf Črešnik in Franc Stropnik; le-ti so organizirali in vodili gradbena, tehnična in instalacijska dela in tako so ta počitniški dom na Slemenu dogradili ter ga predali planincem 21. septembra 1952. leta. Imenovali pa so ga po predsedniku — Andrejev dom na Slemenu, društvo pa se je poimenovalo — PD »Usnjak«, Šoštanj.

Dom na Slemenu je sodobno opremljen, oskrbujejo pa ga vse leto. Sodi med dobro obiskane planinske postojanke, saj je ob vsestranski podpori in pomoči ter skrbi gospodarja Antona Dovšaka ter celotnega upravnega odbora, vedno rentabilen.

Po dvajsetih letih pa so se že pokazale potrebe po obnovi doma. Te naloge pa društvo ni več zmoglo, zato so na občnem zboru sklenili, da Andrejev dom z vso opremo, inventarjem in instalacijami prenesejo pod okrilje Tovarne usnja v Šoštanju. Ta odločitev je bila pravilna. To potrjuje tudi dejstvo, da je dom danes v celoti obnovljen, ko je vsa ta dela opravila Tovarna usnja, Šoštanj, oziroma člani tega kolektiva, ki so hkrati tudi člani PD.

Planinsko društvo Šoštanj je svojo dejavnost usmerilo predvsem na izlete in na planinske pohode po planinskih transversalah, da bi tako spoznali lepote naše domovine in pa zgodovinske znamenitosti iz časov NOB. Po odhodu v pokoj predsednika društva, so društvo vodili ing. Franc Pečovnik, ing. Franc Slavič, Janez Slatner, Viktor Kojc, Evgen Drvarič, in zdaj Vinko Pejovnik s pomlajenim odborom.

Društvo je slavilo svojo 80-letnico v Turističnem tednu Šoštanj, dne 28. avgusta letos v kulturnem domu v Šoštanju. V slavnostnem nagovoru so orisali zgodovino in razvoj društva, ki skrbi za vzgojo mladih planincev z mentorji na obeh osnovnih šolah. Ob tej proslavi je društvo podelilo tudi nagrade in priznanja članom, v kulturnem domu pa so bili odprli razstavo planinskih fotografij Jakca Čopa. Ob tej priložnosti pa je Ivč Kotnik pokazal tudi nekaj diapozitivov s svojih pohodov po gorah. Po proslavi so se planinci srečali še v Kajuhovem domu, kjer so bili pripravili lovsko, gobarsko in zeliščarsko razstavo. Na proslavi so bili tudi predsednik PZS Tomaž Banovec, zastopniki PD Mozirje, zastopnik PD poštarjev iz Ljubljane, zastopniki PD Titovo Velenje, in drugi predstavniki DPO in KS Šoštanj.

PAJČEVINA V STREHI SVETA

MILAN VOŠANK

Nedelja 16. septembra 1984. Zvečer. Prvi program ljubljansko televizije. Film Uredništva televizijsko dokumentarnih oddaj, ki ga vodi Drago Pečko po scenariju in v režiji Igorja Koširja. S kamero je plezanje Frančka Kneza, Silva Kara in Janeza Jegliča spremljal Marjan Manfreda. Snemal pa je tudi Viki Pogačar z Janezom Kališnikom. Ton je posnel Dušan Žiberna, film je zmontirala Zdenka Oblak. To je nekaj osnovnih podatkov o tej oddaji, kakor jih je na svojih programskih straneh zabeležila revija Stop št. 37, dne 13. septembra 1984.

Nedvomno spadajo plezalci mlade generacije Knez, Karo in Jeglič v sam vrh slovenskega, kakor tudi jugoslovanskega alpinizma in športa sploh. Tisti (povzeto po Stopu), ki kljub zadregam hodijo vstric z najbolj razglašenimi svetovnimi osvajačci sten in vrhov, ki s svojim delom doma in na tujem ohranjajo živo planinsko izročilo, ki nas je tudi kot narod popeljalo v vrh svetovnega plezательства (alpinizma gledano nasploh in širše; op. avt.).

Kakor smo lahko razbrali, upoštevajoč izjave omenjenih treh plezalcev v različnih periodičnih tiskih, so si nad sedemdeset metrov dolgo previsno streho v Ospu, izbrali za enega od idejnih ciljev v prihodnosti, ko so bili prejšnje leto v gorah Patagonije, ko so sredi tamkajšnjih — tujih — gora razmišljali o prelepah domačih vrhovih in stenah; o še nerazrešenih plezalskih problemih. V začetku tega leta (1984) so prišli pod Osp. Vzpon je trajal več dni. V več etapah. Opremljanje smeri je zahtevalo veliko znanja, poguma, moči, volje. Moral je plezalcem pomeniti veliko motivacijo. Alpinistični (plezalski predvsem, ekstremno športni) smisel. Uresničenje ideje pomeni korak, ali več korakov celo, v razvoju sodobnega plezательства. Streha sveta (!) preplezana! Čeprav je stena Ospa svetu le še neznanai Poleti so bili njihovo ponovitev vzpona posneli.

Razmetani utrinki vsebin:

Noč. Drobna luč. Avtomobil med vožnjo. Žarometi obsvetijo pročelje hiše. Kraško-primorski stil. Pripotovanje do pod stene. Dan. Plezanje: klin, vponka, vrv, plezalec z brado v rdečem in brez čelade na glavi. Svetloba in sence na počini. Ptičje petje. Stena. Osp. Plezalec v strehi: oboku; visi v zrak. Nerazumljive besede v ozadju. Zven kovinskih delov plezalske opreme. Kras. Kraška stena: neobičajno — a vseeno mogoče — za ta prevotljivi apnčasti svet. Pogledi kamere proti vinogradom onstran. In spet plezalec v rdečem. Stena je bela in sivorjava s črnimi obrisi. Trta je vsa zelena. Vino bo rdeče, skoraj črno. Kraški teran. Igra kamere: pogled iz votline, temna silhueta plezalca. Vzpon se nadaljuje. Nerazumljive besede so še vedno daleč. Nerazumljiv pogovor plezalcev. Žvižg enega. Drugi plezalec stopa — pleza — na sceno. Tudi v rdečem. Kapniki. Svedrovci. Klini. Vrv. Vrv. Dva plezalca v strehi: v zraku. Prestrašene ptice prhutaje odlete. Tretji plezalec. Ta ima samo kapo s ščitnikom, rdečo. Svetloba je vse močnejša. Snemanje vzpona od daleč. Netopirski plezalci. Vrv med njimi. Močne vrvi. Film se odvíja zelo hitro, precej hitreje, kot gre plezanje samo: prvi plezalec je že na robu strehe; in drugi. Tretji, ta s kapo, ki namesto lestvic uporablja trakova, bo tudi kmalu za njima. Zvonjenje v vasi. Vabilo k maši? Pred kamero življenje v vasi pod steno. Ospu. Nasmejani otroci pri igri na tleh. Vas je čisto blizu. Tam spodaj. Vrnitev k dogajanju v steni: plezalec z brado se spusti iz steno po vrvi in se vrača s prižemami. Hitro, vajeno, se vzpenja. Šum vode, odmevi glasov ljudi in ptic. Vse v votlini pod steno, pod streho, odmeva. Stena lovi tudi glasove in šume iz vasi. Eden pleza, dva visita. Eden pleza, drugi varuje, tretji se vzpenja s prižemo. Ptice še kar odletavajo iz stene. Ko bo mir, se bodo vrnile. Kako dolgo bo trajal ta mir? Plezalci so že toliko iz strehe, da lahko včasih stopijo na skalo.

Kratek odmik od filma:

Zimskega večera v začetku leta 1979 mi je v znani ljubljanski gostilni Rio plezalec Igor Gruden dolgo govoril — potihoma, razkladal, kakor skrivnost — o veliki steni na Krasu, o steni, ki da ni del gore, ampak je samo stena kot kraška posebnost: o Ospu pri Črnem Kalu. Ni je preplezal, samo ogledal si jo je. Slikal mi je velike previse in navpičnost. Kasneje mi je ta posebna stena vedno bolj postajala izziv; in še bolj — videti jo. In zato sva na pomlad, ko so visoke domače gore bile še v globokem snegu, s študentskim sostanovalcem in čestim soplezalcem takrat Davorinom Žagarjem, Tren-tarjem, porokla: Greva pogledat! Koračila sva tako v zgodnjem jutru po asfaltu navzdol od Črnega kala, ko se ob naju ustavi rjava kačrca. Poznała sva to barvo. Ko sva se pozdravljala s Tinostom Miheličem, Janezom Ruperjem in še z enim Janezom, Skokom ter četrtim, ki pa ga nisva poznala in se ni predstavil, sva bila močno presenečena in

vesela obenem, da ne bova sama. Steno smo ugledali šele iz vasi. Prej je sploh nismo mogli slutiti, saj je od daleč le del hriba, ki se nad vasjo nenadoma polkrožno odpre. Znotraj, v polkrogu je stena. Neverjetna pečina. Bomo zmogli te previse, to mračnost rjave barve? Tesnoba! Redke besede. Šli smo tja gor. V votlini pod steno je bilo pravo jezerce. Skala je bila na prvi pogled nenavadna, nekam čudna za plezanje. Rob stene so skrivali previsi. Vedeli smo, da sta le dve smeri v vsej steni. Skok z neznancem je šel v težjo Magično gobo, speljano navpik čez previse. Veliko vrtnja je bilo potrebno za njeno ustvaritev. Mihelič in Rupar in midva za njima, se odločimo za Staro smer, elegantno vijugasto zarisano med previsi. Že kar klasična smer, čeprav tudi tod ni šlo brez svedrovcev. Sprva je bilo lepo prosto plezanje. Premagala sva začetno nelagodnost in zgrabila skalo z vsem veseljem in močjo. Pričakovala sva neobičajno, drugačno plezanje, kot sva ga bila vajena doslej. Previsna zajeda: vrsta klinov. Prečka s svedrovci. Že sva bingljala v zrak. Naporna tohnika. S prečke navzgor pod streho, kjer najdeva vklesan napis CERGOL. (Kasneje sva zvedela, da se tako piše avtor prvih smeri v steni. Luciano Cergol. Tržačan. Slovenec. Teden dni kasneje ga s Tinotom srečava v Glinščici pri Trstu, znanem plezalnem vrtcu. Razveselil se je, da smo našli pot do stene.) Izpod strehe še nekaj previsnosti na ozko kamnito poličko. Nato krasna zajeda, kjer lahko lestvice po nekaj metrih odloživa. Spet ozka polička in nad njo gladka navpičnost. Kje naprej? Odkriva prehod po polički levo, čez lusko. Zračno, viseče in brez klinov, le dovolj drobnih oprimkov. In potem le še izstopni raztežaj. (Smer je ocenjena V+, A_{2c}, visoka 200 m.)

V izstopnem raztežaju najdeva vpisno knjigo. Razbereva, da smo bili tega dne tam prvič slovenski plezalci iz matične domovine. Kasneje je stena doživela — in doživlja — množičen obisk. Preplezanih je vrsta novih smeri. Streha sveta je vrh vseh uspešnih poskusov!

* * *

Povrnimo se k filmu!

Zeleno grmovje. Stena ni več streha: so veliki previsi in nenehna navpičnost. Trdoživo drevo sredi te navpičnosti. Ura na eni od hiš v vasi kaže eno. Je točna? Kamera se zazre v črne ptice pred črnimi luknjami. Skrta gnezda. Kamera na Magični gobi, značilni tvorbi sosednje smeri. Vrvi padajo direktno. Naporno plezanje se pozna na obrazih plezalcev. Plezalec prvič ne varuje visé, ampak stoji udobno na pomolu s travo. Kako lep pogled iz stene. Spet na vinograde. Morebiti snemalec rad pije vino? Škropilec trte. Bel oblak škropiva. Plezanje teče brez zastoja: trije mušketirji v sklepnem delu svoje nove igre. Ali škropilec trte sploh ve, kaj so ta dan dogaja v steni nad njegovo vasjo? Ga sploh zanima? Kaj vidi, kaj misli o plezalcih? Morda jih skuša razumeti! Njegov svet je drugačen! Prvi plezalec zabija. Glas sirene iznenada. Sobota. Šele poldne je. Rob stene je že blizu: kamera ga ugleda, vijugasto odsekanega ter poraščenelega s travo in grmovjem. Smeh. Prvi pleza prosto. Eleganca. Nenadoma: Kaj se je zgodilo? Igra plezalca na vrvi. Nihanje. Je bil padec? Namerna gugalnica? Stena za popestritev filma? Žimari nazaj. Vsi trije žimarijo občasno. Kamen zdrzne izpod plezalk. Igra — plezanje — film: vse se prepleta. Kaj se dogaja? Plezanje pač! Kamermani hočejo biti zanimivi in domiselni. Ponoven blagodejen osvežilen pogled na vas. Paleta barv: zelena je v ospredju. Delo na polju. Obrnjeno: pogled v steno iz vasi. Sivi kolos. Motokultivator rohni med trtami. Vaščan ne sluti očesa kamere, zatopljen je v delo. Bele rože v steni. Pogled iz steno navzdol k vstopu: vse je zeleno. In prepadno. Zrak do konca. Prvi plezalec izpleza. Smeji se. Drugi plezalec. Prst se drobi: kraška zemlja v kraških rokah. Glasovi ptic. Konec filma.

* * *

Razmišljanje o filmu (z nekaj vprašanji):

Kaj nam je film prikazal? Ali hotel prikazati? Kaj je videl v filmu običajen gledalec negornik? Ni film preveč ozek, samo za alpinistično občinstvo? Ni preveč vsega? Je bilo dovolj tehnosti? Razumljivosti? Umetniške vrednosti?

In še. Je film imel v sebi sporočilo? (Vsaka umetniška stvaritev — naj bi imela v sebi sporočilo!) Pačevinasta streha. Streha sveta: Zakaj jo je bilo treba preplezati? Zaradi rekorda? Ne vendar! Zaradi uresničenja velike plezalske ideje? Rešitev problema! Zaradi plezanja samega? Zaradi stene same? Iz objesnosti, odvečne energije, želje po dogajanju, po nenavadnem plezanju? Motivi za pestro življenje so zelo različni! Le kaj so porekli prvi obiskovalci gora v davni preteklosti, ko na vrhovih niso našli bogov? Le kaj so porekli vaščani Ospa, ko so ugledali v svoji domači steni prve plezalce? Kako smo si ljudje različni, pa tako blizu skupaj živimo! Zakaj so na deskah podoigem in počez prejadrali Jadran? Zakaj so prevestali Donavo? Zakaj? Zakaj? Morali so. Vode so jih čakale. Vode so tam. Ker so tam. Hodimo na gore, ker so tam. Plezamo po stenah, ker te so. Mnogi so že tako razmišljali. Filozofija je veda brez konca. Življenje pač: Višje, težje, hitreje! Ne sprašujmo se več.

ŠE TROJE NOVOSTI

Planinski vestnik je v svoji deveti številki poročal o »Novih planinskih pridobitvah«, o otvoritvah štirih planinskih pridobitev — o Koči na Golici, o prizidku k Domu na Uršlji gori, Planinski koči na Donački gori, Planinskem domu pri Krnskih jezerih, zdaj pa dodaja še troje takih novosti — prenovljeno Prešernovo kočo na Stolu PD Javornik-Koroška Bela, Kočo na Planini pri Jezeru PD Integral in pa prvo informacijo o gradnji Koče na Gozdu, PD Kranjska gora. Zaokroženo pomeni, da so slovenski planinci letos pridobili kar precej novega planinskega bivalnega prostora in s tem odstranili prenekatero nevšečnost, ki je »bodla«. Še večjega pomena pa je dejstvo, da se naše planinstvo tudi tako »obnavlja«, da izkazuje v teh akcijah še vedno živo sodelovanje s prostovoljnimi delovnimi urami, hkrati s tem pa tudi »kapacitete« dobivajo vse večji prostor, čeprav seveda ta dejavnost ne more seči v bistvo množičnega planinstva, ki se je pri nas razvilo že do tiste meje, ko bo treba tudi o tem prav kmalu spregovoriti s problemskim poudarkom.

Marjan Beg je za tale sestavek prispeval podatke o Prešernovi koči na Stolu. Tako⁶ piše:

»4. avgusta smo planinci PD Javornik-Koroška Bela odprli vrata povečane in prenovljene Prošernove kočice na Stolu. Tako smo poravnali dolg ob praznovanju 90-letnice organiziranega planinstva pri nas v letu 1983.«

Znano je, da je prav Stol tista gora, kjer se je porodila prva misel, da bi tudi Slovenci ustanovili planinsko organizacijo. To zamisel je spremljala vse bolj nasilna germanizacija naših gor, posebej še Karavank in zato ni čudno, da je bila želja, ko bi se v slovenskih gorah slišala slovenska pesem, slovenska govorica, res velika in močna. L. 1899 so ustanovili SPD — podružnico v Kranju. Planinci tega društva, njihov prvi predsednik je bil Jenko Majdič, so začeli kmalu graditi slovensko kočico na Malem Stolu. Odprli so jo leta 1910 in so jo imenovali po našem pesniku dr. Francetu Prešernu. Slovensko planinstvo je torej tudi na tem področju dobilo svojo potrditev. Koča je zaživela, prišla je prva svetovna vojna, pa druga in leto 1942. To leto pa je za Prošernovo kočico bilo usodno. V najhujši februarški zimi je to kočico izbrala za zavetje Jeseniška četa. Napadli so jih Nemci, jih pregnali iz kočice in jo požgali. V tej neenaki bitki je padel borec jeseniške čete Jože Koder.

Po vojni so člani ZB in planinci občine Jesenice zgradili novo kočico na mestu, kjer je stala stara, in sicer kočico kot simbol borbe za našo neodvisnost in kot most prijateljstva med narodi. Odprli so jo leta 1965.

Novi pogoji, pa tudi zahtevno vreme, je terjalo, da planinci PD Javornik-Koroška Bela začno misliti na večjo, za obiskovalce in oskrbništvu udobnejšo kočico. Taka odločitev »je padla« leta 1979.

»Naloga ni bila lahka,« pravi Marjan Beg v svojem pismu, »pričeli smo zbirati tehnično dokumentacijo, razna soglasja in načrte. To je trajalo vse do leta 1981, ko smo hkrati iskali tudi donar za gradnjo. Na gradbišče smo šli leta 1982. Začeli smo z načrtom, da

Otvoritev nove (obnovljene) Prešernove kočice na Stolu, 4. avgusta 1984

Foto F. Sluga

Koča na Planini pri Jezeru ob otvoritvi 2. 9. 1984

Iz arhiva PD Integral

bi z novo kočo pridobili 40 sedežev, 20 ležišč, večja pa bi bila zmogljivost kuhinje. Gradnja sama je bila zahtevna, saj je tu nadmorska višina že 2000 metrov! Tako je bilo treba dobre organizacije pri zbiranju denarja, nabavi gradbenega materiala in predvsem pri transportu le-tega na samo delovno mesto. Denar smo dobili iz prispevkov DD PZS, dodali smo lastna sredstva, sredstva delovnih in temeljnih organizacij ter društev in posameznikov in seveda s samim prostovoljnim delom.«

Prešernovo kočo na Stolu so gradili v senci Triglavskega doma na Kredarici, pravijo, kljub temu pa je helikopterska enota RSNZ prenesla okroglo 200 ton materiala na gradbišče.

In na koncu pisma se planinci zahvaljujejo: »Vsem tistim, ki so pomagali, da smo kočo obnovili, v imenu UO PD Javornik-Koroška Bela najlepša hvala!« V rokah imam preprost prospekt PD Integral. Na njem je stilizirana slika Koče na Planini pri jezeru z napisom Planina pri jezeru 1974—1984. Tudi v tem primeru gre za novo gradnjo, pravzaprav za sanacijo že obstoječe planinske kočice, ki pa so jo »požrl« ognjeni zublji... Vsebinska, ki jo je napisala Marinka Koželj, preprosto razlaga vso desetletno pot enoga najbolj delovnih planinskih društev, ki deluje v okviru združenega dela.

Pa vzemimo iz vsebine najvažnejše:

Že julija 1975 so podpisali s Pašno skupnostjo Stara Fužina najemno pogodbo, s katero so najeli sirarno na Planini pri jezeru za 15 let. Naslednje leto so se lotili prarove in kočico kmalu tako usposobili, da so jo dali na voljo vsem planincem, ki so potrebovali skromno zavetje in okrepcilo. Dežurstvo so uredili tako, da so posamezne družine menjale se opravljale to zahtevno nalogo. Akcije so načrtovali za sobote in nedelje, ko so bili ljudje prosti in to vse do leta 1981, ko je bila obnova stare sirarne za nov, planinski namen, praktično zaključena. Dežurstvo je zamenjala Julka, ko je to dolžnost sproječa že leta 1978, pridružila se ji je Marinka, stalnega oskrbnika pa še vedno ni bilo.

»31. julija 1981 je bil za vse prelep sončen dan, če ne bi sredi dneva zaplesal na strehi rdeč petelin. Ognjeni zublji so v trenutku zajeli s škodlami krito streho in kočica je bila samo še žalostno pogorišče. Proti nebu se je dvigal le osmojen kamniti zid stare sirarne, še zjutraj lepo urejene planinske kočice.«

Treba jo je bilo obnoviti. To so sklenili takoj. Želeli so ohraniti zunanost kot pri stari sirarni. In spet se je začelo znova. Znana, stara pesem — denar, gradivo, prostovoljno delo, akcije. Že prvo leto po požaru so zapisali štiri tisoč prostovoljnih delovnih ur. Tam uram so do otvoritve prišli še 24 200 prostovoljnih delovnih ur, kar je omembe vredno število ur odrekanj, skupnih prizadevanj, skupnih želja in ciljev.

Denar so dale posamezne TOZD v okviru SOZD Integral, delavci nekaterih TOZD z enodnevним zaslužkom, PD iz Slovenije in delovne organizacije.

»Danos stoji na ožganih zidovih stare sirarne nov, sodoben dom z 80 ležišči. V tem čudovitem okolju bo lahko našel miren kotiček dopustnik ali pa planinec, ki se bo oglasil, ko bo prihajal s poti po Julijcih.«

Kočo so v lepem vremenu in ob navzočnosti množice planincev odprli dne 2. septembra letos.

Mnogi planinci pa tudi drugi, ki jih je pot zanesla na Vršič, so lahko kar predolgo »občudovali« podrtije stare, a znane planinske Koče na Gozdu. Zaprta je bila, avtomobilni so drveli mimo, streha se je vdiralala, planinci so jo obšli, ko so želeli na planinsko

pot na Prisojnik, vsi pa smo čakali, kdaj bo spet tu zaživel tisto planinsko vzdušje, ki je bilo prav za ta košček izrednega razgleda tako značilno.

Zdaj kaže da se bo ta želja kmalu uresničila. PD Kranjska gora je poprijelo in koča že kaže novo podobo.

Iz obsežnih nalog, ki si jih je kranjskogorsko planinsko društvo zastavilo, naj izberemo tele: obnova Hanzove poti na Prisojnik, obnova poti iz Krnice na Kriške pode, prenova tal v Koči v Krnici, ureditvena dela pri Mihovem domu in pa najvežnejše — obnova planinske koče Na gozdu. Predsednik gradbenega odbora Franc Žerjav pa je dejal, kot povzemamo iz zapisa v Glasu, dne 29. 6. tega leta: »Med prvo akcijo, 26. maja, je približno 35 planincev podrlo staro stavbo do prve plošče. Na razširjenih temeljih bodo delavci jeseniškega Gradbinca zgradili novo kočo... Letos bomo uredili spodnje prostore s 70 sedeži. Prihodnje leto nameravamo izdelati še prostor za bivanje s skupaj 44 ležišči.«

Tik po zaključku redakcije pa je uredništvo prejelo še izčrpno pismo kranjskogorskih planincev, v katerem opisujejo svojo gradbeno aktivnost. Naj ga na kratko ponovimo: »PD Kranjska gora je letos okrepilo delo.« pravijo, »ko se je lotilo temeljite obnove Koče na Gozdu. Delati so začeli na gradbišču že maja in zdaj je koča že pod streho. Krajanji so darovali približno osemdeset kubikov lesa, imeli pa so tudi 37 organiziranih akcij, ko so opravili skupaj čez 2000 prostovoljnih delovnih ur. K sodelovanju so povabili tudi druge organizacije, turistično društvo, krajevno skupnost, delovne organizacije in komunalno skupnost občine Jesenice.«

Kranjskogorski planinci pričakujejo, da bodo kočo v prihodnji sezoni že toliko dogradili, da bo na voljo številnim planincem, ki ubirajo planinska pota prav mimo te zanimive planinske koče.

M. K.

PESNIŠKI PREVISI

FRANCE VURNIK

Tokrat naj bodo »pesniški previsi« nekoliko drugačni: nekatere pesmi, ki so jih napisali planinci, občudovalci gora in brajci Planinskega vestnika, naj bodo objavljene v celoti. O nekaterih pa si bom dovolil pripomniti besedo, dve. Ne da bi vzgajal pesnike; kako jalovo opravilo je to, so vedeli že stari latinci, ki so za vse večne čase ugotovili, da »poeta nascitur, orator fit«, kar pomeni, da se pesnik rodi, medtem ko se govornišva lahko priučiš. Treba je torej povrtati v sebi in ugotoviti, kako je s to pesniško žilico, če je bila narava dobre volje, da jo je — tebi, njemu, meni podarila. Pa tudi vedeti je treba kaj, kar je tudi znano, da ne bi človek pomotoma odkrival Amerike.

Pesmi iz te pošiljke bi po njihovi tematiki lahko uvrstili nekako v tri skupine: Tebi Travnik Alojza Mikeka, Gori Jožeta Praha in nemara še Volčin in Ljubezen v gorah Francija Erzina bi nekako sodile v poglavje pesniške impresije. Vtis, ki ga del narave ali gora kot vršac napravi na posameznika, je ubeseden v svobodno ritmizirane vrstice in bralec naj bi podoživel to vznemirjenje spričo posebnosti, lepote. Malo se bo zamislil, ta bralec, ob zadnji kitici Prahove pesmi Gori, v kateri avtor nesramežljivo napoveduje, da bo gori »vzel deviškost«. Primera je homerska, naj se zgodi! Erzinova pesem Ljubezen v gorah je intimnejša in spominja, kako gora pomirja.

TEBI TRAVNIK

ALOJZ MIKEK

Vstaja nov dan,
kljub jutranji nemoči,
sonce že prebudi s svojo toplino
Travnik in ravan
sredi kipečoga gorskega sveta.

Brenčanje muh, čebel...
topot kopit in žvenket zvonca...
žvrgolenje planinskih ptic,
je melodija gorskega sveta.

Metujji, kakor da plešejo
ob zvokih melodije te.
Kakor sanje poletne,
plovejo po modrem nebu.

Smreke okrog in okrog čuvajo
to neokrnjeno lepoto,
ta čudoviti svet Travnika.

Veliko bogasivo nosi v srcu
tisti človek planinec,
ki ne le gleda in občuduje,
ampak varuje in ljubi gorski svet.

GORI

JOŽE PRAH

Gora visoko,
zaspano nad oblaki
dviguje svoja bela
krila, ki se iskrijo
v pravkar rojenem soncu.

Gora vsa mrtva, na prvi pogled,
a v sabi skrivaš, se oklepaš
svoje duše,
ki privablja me v tvoja čarna nebesa.

Gora,
vem, da me tvoje srce
ne bo pogubilo v prepad,
ker duša tvoja me hoče v objem
in me ljubi.

Gora, zato bom vzel tebi
tvojo deviškost.
Ne bodi žalostna,
kajti jaz se bom veselil.

V drugo skupino sodita posmi, oziroma že kar pesnitvi, če upoštevamo njun epsko opisni značaj, — Kranjski vrhovi Karla Bajda in Loška planinska transverzala Franca Finžgarja. Obe sta nekakšen potopisni kažipot, vpet v bolj ali manj tekočo verzifikacijo. Zaradi dolžine obeh pesnitev objavljamo iz obeh le nekaj kitic za ilustracijo:

KRANJSKI VRHOVI

KAREL BAJD

Za Tolsti vrh je dobro znano,
da je zahodno nad Poljano,
kjer kravji zvonec te čez leto
kar vabi dol na kislo mleko.

Na Storžič vse poti so strme,
zato na vrh ne gre brez trme;
in če na vrhu megle ni,
razgled je lep na vse strani.

Na Bašeljski vrh zlahka prideš,
če startaš v Domu na Kališču;
saj zraka komaj se naužiješ,
že spet nazaj si v zavetišču.

Kmetica Stresova iz Idrskega se je oglasila z dvema prispevkoma: s Spominom na spoštovanega profesorja Franceta Avčina, objavljenim na koncu tega sestavka, ker izraža veliko spoštovanje do velikega ljubitelja narave in otičnih vrednot, hkrati pa je priložila še pesem Sreča, Žalost in Veselje, pri čemer pripominja, da je mislila poslati dve pesmi, pa se ji je mudilo na pošto, zato je poslala samo eno. Vidite, kakšne malenkosti nam preprečujejo ustvarjanje. Nekoliko »opiljena« pesem kmetice Stresove pa zveni takole:

Sreča, Žalost in Veselje,
vse na tem svetu so doma.
Sreča je najbolj goljulina,
zmeraj nas za norca ima;
ko misliš, da jo že držiš,
prazne so roke.
Oh, sreča, kdaj se zadržiš?

Žalost, ta je zmeraj doma,
če le en dan z doma gre,
takoј povrne se,
ti svoje kremplje zasadi,
da prav v srce te zabolj.

Veselje le redko kdaj
pride na obisk,
še tedaj le bežen
sončen je preblisk.
Tako hitijo naši dnevi,
naj so lepi ali težki,
mora se naprej živeti;
le smrt vseh muk
nas more oteti.

VOLČIN

FRANCI ERZIN

Všeč ti je ta cvel omamni,
tudi meni,
a pustiva ga,
naj živi življenje svoje,
lep je, a strupen,
drugače bi že kdaj odnesel ga
človeški plaz.

LJUBEZEN V GORAH

FRANCI ERZIN

Pozabljeno je vse,
tudi tista grenkoba,
ki jo je dekletko čutilo,
tudi tista praznina,
ki je fanta morila.

Odšla sta v planino.

LOŠKA PLANINSKA TRANSVERZALA

FRANC FINŽGAR

Vrhovi hribov loške transverzale
vabijo v gozd, na trato in med skale.
Kdor le voljan je dihati z naravo,
v hribe sled bo našel pravo.

Vsak letni čas drugače vabi v planine,
nanje dolgo hraniš še spomine.
Tudi loška pot ti nudi to naslado,
z vseh vrhov razgled ti daje v nagrado.

V pomladnem vetru je razgibana narava,
vse je v cvetju, bujno je zelena trava.
Bukov list v gozdu zeleni, poganja,
živo bitje vsako prav tako pomlad oznanja.

Pesem kmotice Stresove in pa daljša pesnitev upokojenke Silve Filipič iz Kamnika, napisana po akademiji ob 90-letnici Planinske zveze Slovenije, vsaka po svoje jemljeta v premislek razpoloženje in vrednote. Nekaj vrstic Silvine pesnitve bo odkrilo, kako se zadeve v povezavi s planinstvom sučejo. Po uvodnem opisu proslave ugotavlja:

Starejši mladim zgled dajejo,
kakšno pametno rečejo.
Na mladih zdaj svet stoji,
mi drugi smo že upokojenoci.

Planine radi gledamo vsi, če ne drugače iz daljave svojé,
v srcu se želje budé.

Potem našo avtorico malo zanese po besedilih nekaterih znanih ljudskih ali ponarodelih pesmi. Naj bo naveden primer:

Mlado srce uživa zares,
ko kravce zagleda vmes.
Planšar krave pase, —
pastirica ima svoje špaso.
Pastir se pa huduje,
ker mu krava gre na tuje.
Planšar v coklah za kravami caplja,
krava pa z zvoncem zacinglja,
potem sta zadovoljna oba.
Krava v hlovu spi, pastir na pogradu smrči.

No, krasna idila, za katero pa sem se na lanskem pohodu s Triglava proti Stari Fužini propračal, da je pravzaprav ni več. Nekdaj mogočna Dedna planina je samevala, zaraščena z bujnim grmičevjem, pa tudi na Planini pri jezeru ne bi bilo nič bolje, če tam Integral ne bi gradil svojega novega doma. Sicer pa je v Silvini pesnitvi še poskrbljeno za dobro voljo bralcev:

Spomladi, ko listje šušlja,
vsenaokrog vetrič pihlja,
takrat se srna prikaže.
Srnjak jo ugleda, ona postala je bieda.
Ko lovec ugledal jo je,
kaj bi bilo, če skrila bi se.

Lovec počaka, na skali stoji,
srnica mlada se mu iz daljave smeji.
Srna in srnjak — nista nikakršen bedak,
za zarod morata skrbeti,
spomladi ljubezen znova začeti...

Pesnitev ima proti koncu še nekaj vznesenih ugotovitev in napotkov, kot na primer:

Narava, to je naša zlata mati,
ne znamo dovolj je spoštovati.
Zato ljudje, ki v hribih žive,
so židane volje in bistré glave...
Zdravje pridobiš, če ob prostih dnevih v planine pohitiš.
Pametno hoditi je res treba, da sreča v planinah nas spremlja...

Oglasila se je tudi Tanja Piskernik iz PD Čriček. Bralcem PV sporoča tele vrstice:

Črički — skupina se naša imenuje,
ljubimo gore, vrhove, doline;
hodimo v hribe,
se radi lovimo,
odpadkov v gorah nikdar ne pustimo.

Pa se pritožujemo, da vzgoja nič ne zaleže!
Sicer pa le pošljite še kaj; s posmijo na plan!

SPOMIN NA SPOŠTOVANEGA PROFESORJA FRANCETA AVČINA:

Za letošnje novo leto ste poslali voščilnico, zaželeli predvsem zdravje, zagotovili, da se za gotovo ustavite, prvič ko pojedete skozi našo vas. Zaman vas bom čakala. Vas in vaše preproste besede, ki se ne dajo nadomestiti. Ko sem stopala v sprevodu na vaši zadnji poti, sem bila ponosna na vas. Prof. Avčín, celi svet ste obhodili, videli naše in tuje lepote gora, a za svoj zadnji dom ste izbrali kakor ste sami povedali, biser gora, našo prelepo Soško dolino. Ne morem pozabiti tako preprostega slovesa: zadnjič je stisnila hčerka očetovo žaro v slovo, z nemo bolečino stoji sin in se poslavlja od očeta, lepo so vam pevci zapeli v slovo, zadnjič trentarski lovci v pozdrav iztrele salvo, planinci, vaši najljubši ljudje, pa zvončkov in spomladanskega cvetja na grob položje. Profesor dr. France Avčín, naj vam bo lahka naša primorska zemljica, naj Soča poje hvaležno vam uspavanko.

Zapisala vaša hvaležna kmetica Stresova

V GROBNICI*

Josip Vandot

V sramoto zdaj žarite, gore bele,
v sramoto našo gledate z višav,
ko božji se večer v ljubezni vroči
ovija okrog vaših snežnih glav.

Kot črvi bleđi rijemo po blatu,
kot sužnji neme stiskamo pesti,
verige pesem nam pojo ponočno
in kletev glad in žejo nam gasi.

Ve sijete, gorite v zarjah rožnih,
dehtite v ravšja vonju v beli mrak,
kot straža zadnja domovine mrtve
tam daleč čuvate njen zadnji prag.

Jaz sem umrl in v grobnico sem legel
izdan, ponižan, bičan, opljuvan
in Kajn in Juda grob sta zastražila,
da v zarjo več ne vstanem tretji dan.

Ve ko sijete v brezkončnost daljno, modro,
cvetite kakor lilije v nebo,
ljubezen vam rosé, pojo potoki,
ki vam iz grudi toplih beli vro.

Umril je Bog in Allah in Jehova,
umrli v ognju so stotisoč ran,
v krvi človeštva in v solzá potokih
utonil je njih zadnji, bleđi dan...

Moj duh izlil se v vas je, gore belo,
izlil se v pravljic vaših je šepet,
tiho krožil bo ob skalah vaših
in v večnost vašo živel nem, zavzet...

V Turbetu, 25. avgusta 1942

Opomba: Turbe — (turško), slov. grobnica.

* Marija Stanonik nam je poslala »zadnjo pesem« Josipa Vandota, slovenskega pisatelja priljubljenih del o neugnanem Kekcu in drugih, ki so raztresena po raznih revijah in časopisih in so večinoma vsa namenjena otrokom, ter pesnika (pesmi so še v rokopisu). Pesmi so posvečene njegovi Lauri, ta, zadnja, pa je namenjena goram. Josip Vandot je umrl pred 40 leti v slavonski vasi Trnjanska kuta, ko ga je raztrgala bomba (11. 7. 1944, rojen pa je bil 1884, torej pred sto leti).

ZADNJI OBISK

JOŽA ARH

Bralci Planinskega vestnika se še spominjajo članka Marijana Krišlja z naslovom »ŠE NAU JENOU FLETN BITE« (PV 9/81).

Prilčakoval sem, da bo kdo od starejših planincev napisal kaj v spomin pokojni Franici, pa sem se odločil, da napišem nekaj vrstic v njen spomin jaz, njen bratranec, saj sva si bila s pokojno Franico izredna prijatelja; bila sva si od nekdaj tako rekoč kot brat in sestra.

Moja botra in teta, Johana Grmova, je bila dolga leta (med I. in II. svetovno vojno) oskrbnica Aleksandrovega doma (današnja Planika); v njem je gospoderila polnih 26 let. Hči Franica pa ji je bila vedno zvesta pomočnica in desna roka. Spominjam se, kako sem kot dijak gimnazije v Št. Vidu med poletnimi počitnicami pred to vojno »igral« vlogo nosača, ko sem nosil »proviant« v ta planinski dom, pa tudi na Velo polje in Kredarico, zato da sem si zaslužil za knjige. S pokojnim bratrancem, Podlipnikovim Janezom (zaradi vojnih tegob, ko je bil v partizanih, je shiral in umrl kmalu po osvoboditvi), sva večkrat po naročilu »od zgoraj« morala nositi tudi ponoči, saj sta bili tistikrat planinska disciplina in zavest le nekoliko drugačni, kot je to danes. Ob osmih zvečer sva v Srednji vasi »zadela« na ramena krošnji z 25 do 30 kg blaga; ob deseti zvečer sva prišla na Uskovnico, skuhalo v Podlipnikovem stanu žgance z mlekom, opolnoči pa lepo ob luninem svitu odšla preko Trstja, Tosca, Velega polja na Aleksandrovo dom. Tja sva prišla še pred sončnim vzhodom. Odprati nama je prišla pokojna sestrična Franica: »O jej,« je rekla, »sta pa res pridna, hitro zložita, da vama skuham čaj, gvišno sta tudi lačna.«

Takih nočnih pohodov, ki so jih skoraj vedno spremljali gamsovi piski, je bilo kar nekaj, posebej tedaj, kadar je bila sila, ko so navalili »turisti«. Domači smo Franico vedno klicali kot Franca, sama pa se je vedno podpisovala Franica. Bila je natančna pri vseh delih, kar je dokazovala tudi njena izredno lepa pisava.

V zadnjih dveh letih, bolezen jo je že precej vzela, sem jo večkrat obiskal na Sv. Petra cesti 26 (sedanja Trubarjeva) v Ljubljani. Prinesel sem ji priboljšek, pa malo sva poklepetala. Nekako tri leta pred tem, ko je prišla v rodni Bohinj na obisk, sva se domenila, da bi šla skupaj v Ljubljano. Ustregel sem njeni skromni želji. Šla sva na pot z avtom čez Jelovico, čez planino Rovtarico, mimo Pečane na Rudno, pod Dražgošami skozi Češnjico ter skozi Dolenjo vas (kjer spijo nevzdravno spanjo mnogi moji partizanski soborci, postreljeni ob kolih, ko so jih bili zaradi izdaje zajeli spomladi 1943 v logorju Pod Lipanjco) in Škofjo Loko proti Ljubljani. Ni se mi mogla dovolj zahvaliti za to čudovito pot, polno pričanj o partizanskih doživljajih v vseh teh krajih, ki sem jo v juniju 1943. leta prehodil kot 20-letni »gošar«. Kako je Franica tedaj uživala, ko je z vrha Jelovice spet gledala svoj ljubljani Triglav, pod katerim je preživela toliko let svojega življenja.

Ne spominjam se več, kdaj sem jo zadnjikrat obiskal v Ljubljani. Morda je to bilo tik pred njeno smrtjo. Vedno je bila zelo vesela, ko sem prišel na obisk. Tistikrat se je le težko ločila od mene, »No, Joža, kam se ti tako mudi, ostani še pri nas, ko se tako lušno pogovarjava. Nikar me ne pusti same!« Ubogal sem jo, potem pa me je nenadoma vprašala: »Ti gotovo poznaš brate Brecljeve, Bogdana in Marjana? No ja,« je rekla po domače, »Jivan Vorbančkova pa Minka Podlipnjekova (njegova žena, ki je najina sestrična) j'h mav bolje poznata, k' te dva oba hodta k n'jm u Bohnj na frišn ljft polet' gor na Pšinc.« Nadaljevala je: »Da ti sedaj povem še eno prigodo. Bilo je deževno in viharno vreme, ko jo primahata dva premočena turista sem od Kredarice po spodnji poti proti našemu domu. Bil je to pok. dr. Breclj, oče prej omenjenih dveh planincev, partizanov. S seboj je imel sina Bogdana, tistikrat je bil še študent ali pa dijak. Mama (Johana Grm) ga je malce okarala: 'Gospod Breclj, kako si upate tako martrati tega vašega fanta v tom mrazu in nevihti, saj se Vam bo še prehladil. Mar bi počakal na Kredarici, da se vreme zvedril!' Pa j' je oče Breclj odgovoril: 'Nič ne skrbite, Johana, fant naj kar malo potrpi, naj se navadi na hudo vreme in podobne težave, mu ne bo to nič škodovalo!« Pa je prišla ura slovesa.

Poslovia sva se in potem nisem več imel priložnosti, da bi jo obiskal; umrla je v soboto 11. septembra 1982, v oskrbi svoje hčerke Milene v Ljubljani, pokopali pa so jo poleg mame Johane Grm na pokopališče pri cerkvi sv. Martina v Srednji vasi. Na njenem grobu so pevci iz Srednje vasi naslednjo nedeljo ob zvokih pogrebnihih zvonov zapeli pesem »OJ TRIGLAV, MOJ DOM« in pa tisto otožno staroslovensko: »KO PRIDE DAN, DA JAZ UMREM«.

LOJZ

MILAN ROMIH

Ko pade noč, ugasne tudi beli dan.

Sence se ziljejo druga v drugo in počasi izginjajo v temni svetlobi. Skupaj z njimi izginja tudi delček življenja in veselja, ki ga vzame mir noči.

Ko nas zagrne temina, dolga in večna, izgine vse, tudi želje in spomini. Takrat nam zastane korak in obstanemo, ne da bi se ozrli v globino jezera, ki ostaja za nami.

Ostane le praznina, žalost in naš nasmejan obraz v srcih tistih, ki so nas razumeli in ljubili.

Zopet je jesen. Drevesa so brez listja in gole veje samevajo v vetru. Vsako leto je tako. Slika izginjajočih barv je vedno enaka. Počasi mineva, blodi — kakor mladost in starost. Nihče ne more zaustaviti tega toka. Nosi nas in spreminja, dokler ne postanemo del njega, nekaj, kar smo bili in kar bomo. Tako neboljeni in začasni smo v njem, kakor plamen sveče v vetru, kakor veter v šlrnem prostranstvu. Hitimo, pri tem pa pozabljamo, da sta le smrt in rojstvo začetek nečesa, kar se dviga in rase v nov dan in daje barvo novemu jutru. Pozabljamo, da nismo samo mi tisti, ki živimo, ki poznamo smeh in sonce, ki vemo kaj sta strah in žalost. Pozabljamo, da ne bomo nikoli našli in spoznali vsch lepot, ki čakajo na nas. Pozabljamo tudi to, da hitimo ...

Dež, minljivost, prijatelji. Vedno me prevzamejo spomini, kadar je jesen, ki prihaja izpod dežnih kapelj, močnejša od mojih misli. Včasih le za trenutek. Lahko pa sem z njimi tudi dolge ure. Lojza ne bom nikoli pozabil! Človek je tak, da ne more pozabiti ničesar, kar je v njem ali z njim na njegovi poti.

Utrujena sediva ob veliki skali, ki izžareva prijeten hlad. Bela stena nad nama se otrese oblakov meglic in počasi se pokaže v vsej svoji mogočni lepoti. Njena senca pada čez naju globoko v dolino in daje videz prozorne zavese. Ozirava se navzgor, tja proti stebri, kjer sva preživela dan. Do bajte imava le še nekaj minut, pa kar sediva in gledava v navpično steno, kot da bi bila pijana od lepote, ki naju obdaja.

Lojzov obraz je bil vse leto ožgan od gorskega sonca. V temnih očeh, ki niso izžaravale žalosti, je gorel svetel žarek. Nikoli ni ugasnil, tudi njegova gladka lica so se smejala. Vedno je bil tak — vosel in preprost. Bila sva velika prijatelja. Imel je navado, da me je ob srečanju s svojo težko roko lopnil po ramenu in se glasno zasmejal. Poznal sem njegove želje in načrte. Veliko jih je uresničil, saj so bile z vsakim dnem v njem, kakor skrita ljubezen, ki daje upanje. Vse proste dneve je dajal goram. Imel jih je rad, zelo rad. Pa ne samo gore in stene, tudi rana jutra, gozdove, samotne poti, gladke kamne v usahli strugi, pašnike — tako rad je poležaval v porjaveli travi, se nastavljal soncu in sanjari, ure in ure ...

Mati ga je ljubeznivo varovala. Nikoli pa ni razumela njegove velike ljubezni do gora. Kadar se je s težkim nahrbtnikom odpravljal z doma, ga je pospremila do hišnih vrat in se zaskrbljeno zazrla za njim. Lojz jo je spoštoval in ljubil. Pogosto je dejal: »To so pa naša mati speklil!«

Živel je v majhni kamniti hiši, nekoliko oddaljeni od vasi. Gozdna pot, ki je vodila od hiše, se je pozimi spremenila v ozko gaz, ki se je izgubljala v visokem snegu. Lojz je najrajši spal na krušni peči. Na njej je pogosto brai in koval načrte pozno v noč. Mati je skrbela, da je bila vedno topla, še posebno takrat, ko se je premražen vračal z gora. Hlad prihajajoče noči naju zdrami in spravi v bajto; od utrujenosti sva zaspala v mehkih in dišečih travah, ne da bi vedela, kdaj in kje je zamrl najin pogovor. Dan, sonce, plezarija, modro nebo, vročina — vse je bilo tako lepo, omamno, da sva pozabila na vse, kar naju ni obdajalo, tudi na hrano in na suho grlo. Sedaj pa je stara, lesena miza polna dobrot in okoli sede sama lačna, željna in hkrati vesela usta. Lojz prehitil vse, ki se počasi bašemo s hrano. Z ustno harmoniko igra ves resen in zatopljen v tople zvoke svoje pesmi. Nad nami se dviga blaga radost hrepenenja, ki prihaja iz naših ust in src. Ne zaznavamo vsega, saj smo s svojimi željami že nekje daleč, daleč pred vsem kar nas še čaka.

Počasi sem odpiral belo pismo. Znova in znova sem brai vrstice, nisem in nisem jih mogel razumeti. »Lojza ni več!« Drhteči glas je šel skozi mene. Solze so drsele po licu brez konca. Stekel sem ven, ne da bi vedel kam. Dan je umiral. Videl sem, kako je ugašala velika luč. Svetloba je izginjala počasi, skupaj z bolečino, ki je rasla v meni. Težko spoznanje mi je tlelo v glavi in podrla vse; nobene želje, misli, besede ni bilo, nobenih spominov. Vse naokrog je bilo tiho in temno, kot v spancu brez sanj. Belo pismo je želelo na mizi, prekrivati ga je začel prah. Tistikrat sem mislil, da bo zbrisal resnico, ki je v njem. Danes vem, da mu ni uspelo.

Hiša na hribu je prazna. Prazen je tudi prostor na krušni peči. Stara ženica včasih postoji na hišnem pragu, se zazre preko gmajne na vijugasto gozdno pot. V očeh se ji naberejo debele solze. S težavo se obrne in počasi sede pred toplo krušno peč...

Zunaj je jesen. Prišla je s svojimi barvami, z vetrom, s svojo enako podobo, ki pa ni nikoli podoba prejšnje jeseni, nikoli ni enaka, le barve enako izginjajo... Vsaka barva je delček življenja — delček nas, ki še živimo...

Nad tabo se zaveša temna senca, ampak v tej temnini temni, še vedno raste roža, bela in svetla, kot nasmeh, ki ga poznamo — Lojz.

S KAJAKOM OD KNINA DO SKRADINSKEGA BUKA

IZTOK KOGELNIK

Opis poti naj rabi za osnovno informacijo popotnikom, kajakašom, ki bodo ponovili plovbo po reki Krki od Knina od Skradinskega buka. Zato bo sestavek kratek.

Vkrcati se je možno blizu železniške postaje v Kninu. Po zemljevidu sodeč je močan izvir same reke kakšna dva dobra kilometra višje; voda je tukaj zato dokaj hladna. Reka teče ob robu mesteca in se kmalu za mostom izgubi med grmovjem in dravjem. Bistra, polna rastlinja in rib je vseskozi živahna, nikakor pa ne hitra. Desno nas nekaj časa spremlja železniška proga, ki se izgublja v predorih. Obdajajo nas s trnjem porasli, za kras značilni hribi, rodovitno dno dolinice pa je redko posejano s polji in sadovnjaki. Po kakšnih 8 kilometrih vožnje nas vedno močnejši šum pravočasno opozori na stari opuščeni mlin in na njegov slap, ki ima v bistvu dve stopnji. Delno smo čolne spuščali, delno pa tudi prenašali. Pred slapom je mogoče izstopiti na levi breg; skozi trnje je speljana stozica. Vsekakor si velja vse najprej ogledati in se odločiti, upoštevajoč lastne izkušnje.

Kakšnih sto metrov pod mlinom je naslednji slap; le-tega je mogoče po kopnem obiti z desne strani, zato se bomo s čolni prepeljali na drugo stran; izstopili bomo pred slapom. Takoj pod slapom spat zlezemo v čolne. Brzice, ki ne predstavljajo nobenih težav; smo spat v mirni vodi. Ob zaseku Marasovine se dolina razširi, rečica pa polni akumulacijsko jezero pretočne elektrarne. Tu se konča tudi prvi del poti, preprosto zato, ker je vsa voda speljana v predor, ki gre skozi goro, do elektrarne na drugi strani hriba. Dno doline je tam nekoliko nižje, zato ima voda zadosten padec.

Na poti srečamo edino resnejšo težavo: kako spraviti plovila čez hrib na drugo stran. Imeli smo srečo. S pomočjo vojakov in njihovega tovornjaka smo spravili vso ropotijo do vasi Puljani, kjer je mogoče udoben, nekoliko daljši dostop do reke; Krka se tu razbohoti v vsej svoji lepoti. Lepotica je čista, pitna, modrozelená. Prvi redki galebi naznanjajo, da se pokrajina odslej spušča proti morju. Dolina se hitro zoži v kanjon, kmalu je v njem prostora le za reko in od časa do časa za oaze zelenja. Nikoli še nisem videl toliko lokvanjev in metuljev kot prav tukaj.

Na eni večjih razširitev pridemo kmalu do samostana Krka. Niže od samostana se kanjon spat zoži, svet okrog se zapre, obdajajo nas gore, ki s svojimi strminami padajo v vodo. Nedostopne utrdbe, ki visijo kakor gnezda visoko v skalah, so bile za skrivališča ubežnikov pred Turki. Narava je tu veličastna, čas postane v tej divji lepoti brezpomemben. Bučanje vode v daljavi napove konec kanjona in začetek Roških slapov. Reka se razlije po več jezikih v majhno jezerce, nekoliko nižje pa spat steče. Pred razširitvijo je na levem bregu udoben izstop. Glavni slapovi so od tu oddaljeni 10 do 15 minut hoje. Vožnjo je možno nadaljevati po enem od jezikov do mostička, ki je speljan čez jezero. Tu je možno desno izstopiti, prenesti čoln in ob slapovih spat vstopiti, lahko pa vožnjo nadaljujemo čez majhen jez za mostom, do samih slapov, kjer po najprimernejši poti spustimo čoln čez enega od slapov (mesta so lahko dostopna in jih je moč igrati preplezati). Tukaj se torej Krka čez Roški buk (slap) izliva v Visovačko jezero. Skozi krajšo ožino jezera priveslamo do otočka sredi jezera, na katerem je frančiškanski samostan z muzejem o zgodovini in razvoju kraja in samostana. Jezero je dolgo kakšnih 10 km in se konča z največjim slapom, Skradinskim bukom, ki razvejan v stopnjah pada v tolmune in bazene, ki jih je voda skozi tisočletja izdolbila v lehnjak in apnenec. Reka se tako izliva v morje; do Šibenika je še kakšnih 15 km.

Kljub temu, da na vsej poti ni nobenih »kajakaških« preizkušenj, to odtehta čudovita, pravljico lepa in divja narava. Potovalci smo z vlakom. Izhodišče je Knin ali zaradi pretočne elektrarne, vas Puljani. Oba kraja sta dosegljiva tudi iz Šibenika. Manjša skupna si lahko omisli tudi taksi iz Knina do Puljan (25 km).

»Bil sem na Gorjanclh. Govoril sem z mnogimi planinci, pa mi je ostal v spominu pogovor, ko sva s sogovornikom ugotavljala v tistem živzavu vedrino, ugotavljala sva, koliko veselih in radoživih ljudi je v gorah. Kaj takega težko kje vidiš. V mestih se zabavajo, to je res. Za tako zabavo je potreben pobudnik, sicer je mrtvo, nezanimivo. V gorah pa pobudnika ni, vsaj videti ga ni. Gore so to, vzdušje gora je to, to pa je veselo, je optimistično...«

dr. Miha Potočnik

(Iz knjige M. Krišlja — Zlata naveza;
v tisku pri Založbi Obzorja, Maribor)

društvene novice

PLANINSKA MLADINA — AKTIVNOST V LETU 1994 SKOZI ZAPISNIKE

Vsako leto pokaže planinska mladina na srečanjih, delovnih akcijah, seminarjih in tečajih, ki jih vzorno načrtuje Mladinska komisija pri PZS, koliko je pripravljena planinsko organizirano delovati. V roki imam na videz nezanimiv šop zapisnikov in poročil. Ker take zapise le neradi prebiramo, sem se potrudil in pripravil za informacijo uporaben ekscerpt.

Takole gre po vrsti: Letni tečaj za mladinske vodnike, Bavšica, I. izmena, 30. 6. do 7. 7. Mladinski vzgojnoizobraževalni center je tokrat gostil 16 tečajnikov, vodja pa je bil Janko Ferlinc. V zapisniku, poročilu, se pritožujejo nad iztrošenostjo šotorov, saj služijo svojemu namenu že čisto sezono. Opravili so vrsto tur, med drugim tudi na Plešivec, 2185 m, Bricelj, 2347 m, Mali Grintavec, 2277 m, Bavški Grintavec, 2344 m. Tečajniki so naloge opravili uspešno, uspešni pa so bili tudi v teoriji, kjer so se seznanili s hojo in gibanjem v gorskem svetu, nevarnostmi v gorah, metodami in organizacijo dela v MO PD in o prvi pomoči. Janko Ferlinc v svojem poročilu dodaja: »Tečajnikom želim, da bi se čimveč tudi sami izobraževali na planinskem področju in da bi ostali vzorni, uspešni in prizadevni mladinski planinski vodniki.«

Drugo izmeno, tečaj je bil prav tako v Bavšici, od 7. 7. do 14. 7., je vodil Srečko Pungartnik, udeležilo pa se ga je 28 tečajnikov iz 19 PD. Zanimiv je sestav po posameznih PD. Največ jih je iz Ljubljane in okolice, potem s Štajerske in Koroško ter Primorske, svoje »zastopnike« so poslali tudi Dolenjci ter Zasavci, nobenega pa ni bilo z Gorenjskega konca. Tokrat so opravili tri ture: Dolič, Bricelj in Bavški Grintavec. Ugotovili so, da je tečaj prenatrpan, tečajniki pa so pokazali zvrhano mero resnosti in prizadevnosti.

Tu je tudi zapisnik mladinskega delovnega tabora na Pologu od 1. 7. do 29. 7. Planina Polog je letos gostila kar 56 mladih planincev iz 20 PD. Delovni »poligon« pa so imeli še na Srednjici, Javorci, Kuhinji, Lojah in Utrskem vrhu — vse v okviru ZMDA Posođe 84. Vodja je bil Bojan Brvar. V organizaciji tabora se je MK pri PZS povezala z MDA pri RK ZSMS. Dogovorili so se, da so lahko udeleženci sodelovali teden, dva, tri ali štiri, kolikor je pač posamezniku ustrezalo. V taboru so organizirali tudi nekatere spremne aktivnosti: tečaj za mladinske planinske vodnike, planinsko šolo, orientacijo, tečaj prve pomoči, posebne skupine pa so skrbele za športno aktivnost, za zabavo in za informacijo, saj so izdali štiri biltene in pesmarico. Opravili so 4670 delovnih ur. Bojan Brvar navaja v poročilu, da so »

delovanju tabora javnost sproti obveščali«, obiskal pa jih je tudi predsednik Skupščine SRS Vinko Hafner, pa predsednik RK ZSMS Andrej Brvar, predstavniki občine Tolmin, akcije Posočje, JLA, SLO in TOK, predstavniki TNP, ni pa bilo predstavnikov PZS, razen vodje delovne skupnosti PZS Zvonka Gosarja.

Od 22. 7. do 29. 7. pa so vaditelji orientacije in vaditelji orientacije-traserji na Igu, v Domu obrambne vzgoje spoznavali veščine tudi te planinske aktivnosti. Vodja tečaja je bil Marijan Leban, navzočih pa je bilo 12 predstavnikov 11 PD. Zanimivo je, da je bil to prvi tak tečaj in bo zato treba v programu v bodoče še kaj dopolniti, spremeniti.

Naj omenimo še dvoje vidnih akcij Mladinske komisije PZS. Prva je 9. republiški tabor pionirjev planincev v Bavšici od 27. 7. do 2. 8. Tabor je vodila Tanja Kocjan s svojim »štabom«. Udeležencev je bilo 44, oblezli pa so lep kos naših gora. Uspešno in posrečeno so razvijali tudi interesne dejavnosti, ko so se posebej izkazali botaniki, orientacisti, literati in glasbeniki. Izdali so, kot je sicer navada ob takih akcijah, bilten RO.

Mentorji planinske vzgoje so se srečali prav tako v Bavšici med 2. in 9. avgustom. »Smeno« je vodil spet Srečko Pungartnik s pomočniki in reči je treba, da so bili udeleženci izredno delavni. »Taki seminarji so potrebni,« ugotavlja poročevalec, »ker brez ustreznega znanja ni mogoče prevzeti odgovornosti pri vodenju mladine v gore.« Udeležencev je bilo 29 iz 22 PD, v glavnem prosvetnih delavcev. Tudi mentorji so izdali svoj bilten »Kali«, iz katerega smo povzeli članek Kuharski recept, ki ga objavljamo v tej številki PV.

Ostane nam še dvoje poročil — letni tečaj za mladinske vodnike, III. izmena, vodja Franjo Krpač, 9. do 16. avgust, prav tako Bavšica. Franjo Krpač, zvesti sodelavec na praktično vseh pomembnejših mladinskih planinskih akcijah v svojem poročilu ugotavlja, da se je tečaja udeležilo 23 planincev iz 14 PD, eden pa iz BiH (Treska). Zanimivo je, da so vsa letošnja poročila posvetila primerno pozornost vremenu, ki jim tokrat ni bilo naklonjeno. Na srečanju pionirjev planincev UIAA v Liechtensteinu, bilo je to med 12. in 18. avgustom, pa je Slovenijo zastopalo troje mladih planincev — Tone Šeško, Helena Gradišar in pa Vojka Zupančič. Naslednje tako srečanje bo v Sloveniji in sicer prihodnje leto na Vršiču.

Po zapisnikih in poročilih gornjo vsebino povzel F. M.

KALI

To je naslov ciklostiranega priložnostnega biltena, ki so ga izdali udeleženci seminarja za planinske mentorje v avgustu v Bavšici. Navada je že, da take priložnosti rode tudi bolj ali manj uspele biltene,

preglede razpoloženja, ki so značilna na planinskih tečajih, srečanjih in seminarjih. Ta poskus sodi med uspelejše, saj na 17 straneh res znova lahko podoživimo z mladimi planinci tisto vzdušje, ki so mu pridajali vsak po svoje tudi šegavo-resno življenjsko »noto«. Uvodnik je Kugyjev, potem pa si slede prozni in poetični zapisi, pa tudi dosti šegavih je. Naj prepíšemo le enega izmed njih. Najbolj duhovit se nam zdi, da je:

Kuharski recept

»Vzemi 29 enot naslednjih sestavin: Štajercev, Gorenjcev, Dolenjcev, Primorcev in še kaj. Vse vrzi v lonec, nato pa postopoma dolivaj vremenoslovje, gibanje v gorah, prvo pomoč, GRS, orientacijo in podobne sestavine. Vse skupaj dobro pokrij, da kaj ne izhlapi. Skrbno pazi, da v enakomernih presledkih dodajaš tudi izlete po gorah, sicer postane jed neužitna. Z občutkom prifešaj začimbe: prijateljstvo, tovarištvo, pesmi v jasnih nočeh, igranje odbojke za malinovec, pri tem pa ne pozabi tudi na družabne večere — tu bodi previden, ker je ta začimba zelo ostra. Pri začimbah ne skopari, sicer bo jed plehka in bo imela okus po šoli. Vse skupaj izboljšaj z okraski tipa vodnik, zdravnik in kuharica.

Sestavine so kuhane v osmih dneh. Dobil boš jed, ki se bo kar topila v ustih. Ostala ti bo še dolga leta v spominu, ponekod sicer z grenkim priokusom, na katerega pa lahko mirne duše pozabiš.«

M. K.

PLANINSKI TABORI

Vsako leto jih je mnogo, bomo rekli. Celó vsako leto več in na vseh taborih je prijetno. Nabere se dosti spominov, sklepajo se nova prijateljstva, odkrivajo pa tudi gorsko naravo in spoznavajo skrivnosti narave. Nekaj poročil smo že objavili, tokrat pa imamo pred seboj kar cel šop papirja, popisanege z vtisi in spomini s takih planinskih srečanj. *MDO Savinjska — pionirski tabor v Logarski dolini, 19. 7. do 26. 7.*, tretja izmena. Poročilo o tem taboru je napisala Marjanca Smole s COŠ Kostričnica. Takole piše: »Tretje izmene so se udeležili pionirji in tovariši iz Prebolda ter Rogaške Slatine. Tabor so dobro izkoristili, saj so se sešli zato, da se naučijo ljubití naravo, ohranjati okolje, da bi se naučili discipline, obnašanja, marljivosti, da bi spoznali nekaj varovalnih vozlov, da bi spoznali snežišča, melišča in še kaj.« Obiskali so Matkov kot, potem slap Rinka, Okrešelj, Kamniško sedlo, Planjavo. Izpustili niso niti Olševe, Bukovnika, Koče na Grohatu in — Raduhe. Tik pred koncem tabora so bili tudi na Klemenčih jami.

Poročilo na zaključuje tale misel: »Minil nam je eden najlepših tednov v naših gorah.« Na koncu pa najdemo tudi za-

hvalo tovarišici Darinki Turnšek, mentorici PK in vsem, ki so v denarju pomagali, da je tabor tako lepo uspel.

Tabor za mlade planince, organizator PD Brežice od 12. 7. do 22. 7., Kamniška Bistrica. Bilo je čez 50 udeležencev, opravili pa so kar precej tur. Bili so na Veliki Planini, na Velikem Grintovcu, Ojstrici, Brani, pa tudi planinskih veščin so se naučili, tehniko gibanja, bivakiranje, varovanje itd. »Menimo,« pravijo, »da je planinski tabor za nas, ki smo oddaljeni od Alp, ena najpomembnejših akcij. Tako omogočamo mladim planincem, da spoznavajo naš gorski svet.« Pismo, ki ga je napisala uredništvu Marija Veble, predsednica PD Brežice, pa zaključuje tale misel: »Mladi planinci si tako naborejo dosti bogatih izkušenj, ki jih bodo lahko koristno uporabili ob pohajanju po gorah.«

Svoj tabor so imeli tudi »Tamovci«. *Mladinski odsek PD TAM iz Maribora* je za svoj *mladinski tabor* izbral — Trento. To je že peti po vrsti. Prvega so imeli v Vratih, prav tako drugega, tretji je minil na Peci, lani je bil četrti v Logarski dolini. Taborili so letos v Zadnjici, ob Belem potoku, torej v delu, kjer vlada že režim TNP. Za dovoljenje niso imeli težav, pravijo. Tabor je bil od 23. 7. do 1. 8., udeležilo pa se ga je 48 planincev. Obiskali pa so izvir Soče, Mlinarico, Alpinetum Juliana, opravili so turo na Pogačnikov dom in na Razor, na Špiček in Jalovec, seveda tisti nabolj pripravljeni za tako planinsko pot. Ušla jim tudi ni Mojstrovka, pa Prisojnik so videli z vrha in seveda — sam Triglav. »Zaključim lahko svoje poročilo tako,« pravi Branka Flisar, tajnica PD TAM iz Maribora, »da je bilo lepo, prijetno, pa bi rada, če bo zdravje, taborila tudi v prihodnjem letu.«

M. K.

MLADI SO TABORILI V LOGARSKI DOLINI

V meddruštvenem odboru planinskih društev Savinjska, katerega sedež je sedaj v Celju, je odbor za delo z mladino že drugič uspel organizirati poletni pionirski planinski tabor ob Domu planincev v Logarski dolini.

Od 5. julija do 2. avgusta so se zamenjale štiri skupine. Starejši planinci so skrbeli za planinsko mladino, jim razkazali čudovito okolico v Logarski dolini in jih mnogo naučili o gorskem svetu.

Vsaka skupina je organizirala več enodnevni in dvodnevni izletov. Pionirji PD Zabukovica, PD Šentjur pri Celju, PD Rogaška Slatina in Prebold so odšli v Luče—Loko—Raduho—Grohat in v Bukovnik—Olševo—Potočka zijalka—Sv. Duh—Tri sestre—tabor in narobe — PD Žalec — planinska skupina OŠ Šempeter, AERO Šempeter, Vitanje, Tabor, pa z Rogovilca—Robanov kot—Korošica—Ojstrica—

Škarje—Klemenča jama—tabor. Mladi iz Prebolda, Rogaške in lani še z Laškega, so se med letom sročali kar trikrat, letos pa se je velika večina spet zbrala v taboru.

Izredno požrtvovalna so bila vodstva izmen, še posebej Milan Polavder, Andrej Kuzman, Andrej Gošnjak, Tone Leskovec — vodje izmen in tudi drugi.

AMATERSKI ALPINISTIČNI IN GORNISKI FILM

Pod okriljem komisije za kulturno dejavnost pri PZS smo 13., 14. in 17. septembra organizirali pregled amaterskih filmov z alpinistično in drugo gorniško vsebino. Nekakšna prva selekcija domačega amaterskega gorniškega filma, kar načrtujemo v ljubljanskem Cankarjevem domu. Rezultat je bil presenetljiv in vzpodbuden. Med našimi alpinisti je nekaj odličnih filmskih amaterjev, saj so njihovi filmi na taki kvalitetni višini, da bi lahko konkurirali pri izboru za filmski festival v Trentu. Tak je film Vanje Matijevca Lotse, pa film Aconcagua Petra Podgornika, Bešlinovi Andi, pa filmi Otona Naglosta itd. Škoda, da za tovrstno umetnost pri nas ni dosti posluha. Dokumentarni alpinistični film je bogastvo, prav gotovo pa tudi posebna »veja« naše kulturne dediščine. Toda s temi amaterskimi filmi nimamo kaj početi! Ležijo po omarah doma, vidijo jih le prijatelji, AO, ni pa nobene vzpodbude za avtorje, ne materialne podpore, saj si drag material kupuje pač vsak sam iz svojega žepa. Če si odmislimo nekatere skupne slabosti (predolgi kadri in že obdelana šablona ekspedicijskih filmov, ko se začnajo z letališčem, z letalom in poletom), ki bi jih bilo moč odpraviti s strokovno pomočjo poklicnih filmarjev, so si avtorji in njihovi filmi prislužili spoštljivo in upoštevano mesto v domačih logih, z najboljšimi med njimi pa lahko mirno sodelujemo na mednarodnih srečanjih.

Janez Bizjak

IZLET NA BOČ

Jutro je pravkar vstalo izza gore, ko smo se otovorjeni z nahrbtniki namenili tja daleč na Štajersko. Ob šestih je pripeljal avtobus. Med prerivanjem smo zasedli vsak svoje mesto, nato pa je avtobus odpeljal. Drveli smo čez drn in strm in vse bolj smo se bližali našemu končnemu cilju — Boču. Res, da nas je dolga in naporena vožnja utrudila, vendar smo rade volje nadaljevali pot, da se spoprime s samim vrhom (980 m). Čeprav vrh ni visok, se je pot strmo vzpenjala. Še sama ne vem, koliko časa smo hodili, ko smo zagledali planinski dom na Boču. Od veselja bi najraje poskočila, vendar sem nazadnje ugotovila, da se prehitro veselim. Do vrha je bilo še dobro uro hoda. Kmalu smo zagledali stolp,

s katerega je zelo lep razgled po okolici. Prehitro je minil čas, ko smo se morali vrniti v Zgornje Poljčane, ker nas je čakal avtobus. Še prej pa smo si ogledali zaščiteno cvetico VELIKONOČNICO. Nazaj gredimo se pogovarjali in si pripovedovali smešnice. Nič nismo čutili utrujenosti pa čeprav smo veliko prehodili.

Vozili smo se še dolgo, ko smo se slednjič ustavili v domačem kraju. Prav gotovo si je vsak zaželel, da bi bilo še veliko več takih izletov, na katerih bi spoznavali lepote naše domovine.

Planinski krožek OŠ Dobravlje

ZNAČKE ISTRSKE PLANINSKE POTI SO DOBILI TUDI PLANINCI IZ TRSTA

8. septembra so štirje tržaški planinci, člani SPDT, v Račji vasi prejeli značko IPP »Labinska republika«. To so: Pino Rojc, Marjan Milič, Pavel Raseni in Franc Armani. Predstavniki SPDT so ob tej priložnosti povabili planince-železničarje iz Zagreba, naj obišejo njihov dom v Julijskih Alpah, medtem ko so jih Zagrebčani povabili na Medvednico in v Samoborsko gorje.

Po zapisu J. Sakomana iz Zagreba

varstvo narave

Sušnik, F. in sodelavci, 1984: *Baldrijan. FOLIA SCOPOLIANA.*

Državna založba Slovenije, Ljubljana.

Državna založba Slovenije in tovarna LEK sta začeli izdajati knjige o zdravilnih rastlinah. Zbirko so poimenovali FOLIA SCOPOLIANA po zdravniku in naravoslovcu iz Idrije I. A. Scopoliju (1723—1788), začetniku znanstvene botanike in zoologije v naših krajih in avtorju dveh pomembnih del FLORA CARNIOLICA (1760, 1772) in ENTOMOLOGIA CARNIOLICA (1763). Pri rastlinah, ki jih našteva in opisuje, omenja tudi njihovo uporabo v zdravilstvu. Prav zato ti listi nosijo njegovo ime. Glasilo s podobnim naslovom SCOPOLIA od leta 1978 izdaja Prirodoslovni muzej Slovenije.

Prvi Scopolijev list nam predstavlja baldrijan (*Valeriana officinalis*) s barvno fotografijo, s slovenskimi krajevnimi imeni in imeni v tujih jezikih in s kratko osebno izkaznico: droga, učinkovine, uporaba, učinek, indikacije, kontraindikacije, stranski učinki, odmerki in shranjevanje. Monografija se nadaljuje z osnovnimi botaničnimi podatki, s kemijo, farmakologijo, kliničnimi raziskavami, uporabo, pridelovanjem, zgodovino in literaturo. Včasih suhoparne številke in formule popestrijo citati iz Scopolijeve Kranjske flore. Zvezek so pripravili strokovnjaki različnih profilov in v njem zbrali najpomembnejša odkritja zadnjih 25 let. FOLIA SCOPOLIANA so namenjena zdravnikom in farmacevtom, šolam, pridelovalcem zdravilnih rastlin in vsem tistim, ki jih te rastline, njihova uporaba in učinkovine zanimajo.

Scopolijevi listi v poplavi najrazličnejše literature o zdravilnih rastlinah izstopajo zaradi strokovne in korektno predstavitve posamezne rastline.

Nada Praprotnik

SKRBJ ZA ČISTE PODZEMELJSKE JAME

Poljski jamarji si že nekaj let prizadevajo, da bi bile podzemeljske jame v Tatrah čiste. V ta namen so organizirali že tudi več ustreznih akcij. Tako so spomladi letos očistili podzemeljsko jamo Mietusia, ki je s svojimi 9065 metri druga najdaljša jama v Tatrah. Pod vodstvom Rafala Kardasá je 35 članov in članic delalo kar tri tedne, kajti jama je na nekaterih mestih zelo težko dostopna. Iz jame so spravili več kot tona smeti in odpadkov in jih odnesli v dolino. Poleg navadnih odpadkov, kot so prazne konzerve, stare baterije, posoda za kuhanje, stari čevlji itd., je bilo v jami tudi mnogo »spominkov« še iz časov, ko so jo odkrivali — več sto metrov telefonske žice, dve vodni črpalci, dva železniška pragova, dvajset metrov dolg jekleni merilni trak in drugo. Ob vsem tem pa je razveseljiva ugotovitev, da večina odpadkov izhaja še iz petdesetih let, pa čeprav se je število obiskovalcev v zadnjih letih zelo povečalo. To je gotovo tudi rezultat tega, da je zavestna skrb za okolje v zadnjem času mnogo večja. Jamarji so sicer že od nekdaj čutili potrebo po čistem podzemeljskem svetu, vendar so se navadno zadovoljili s tem, da so prazno konzervo ali steklenico skrili kar pod skalo, to pa danes seveda ni več dovolj.

Jamo Mietusia so odkrili leta 1936, vendar še do danes ni povsem raziskana. Deloma tudi zato ne, ker terjajo raziskave pogosto tudi dolge podzemeljske bivake, kajti dostop v njene labirinte je vse prej kot lahak.

jn

(prevod Z. Z.)

IL CARSO ISONTINO

Goriška sekcija Italijanskega alpinističnega kluba (CAI) je bila ustanovljena leta 1883. Stoletnico so pri društvu, ki ga v zadnjih letih uspešno vodi skupina mlajših in zelo delovnih ljudi, počastili z različnimi pobudami. Tako so organizirali samostojno alpinistično odpravo v Ande, pripravili vrsto kulturnih in družabnih prireditvev, obnovili nekaj gorskih poti itd. Ob stoletnici pa sta izšli tudi dve zanimivi publikaciji, od katerih posebej izstopa knjiga *Il Carso Isontino*. Gre za nekakšen zbornik (v italijanščini), posvečen Goriškemu Krasu, gričevnatemu območju med Tržičem in Gorico na eni strani ter državno mejo in Furlansko ravnino na drugi strani. V bistvu gre za geografsko zelo majhno območje, vsega nekaj deset kvadratnih kilometrov, ki pa je izredno zanimivo tako za geologa, kot za zgodovinarja, za botanika in zoologa in ne nazadnje za etnologa.

Že na zunaj je zbornik — predstavili so ga letos maja na posebni slovesnosti v deželnem auditoriju v Gorici — zelo vabljiv, z barvno sliko kraške pokrajine v jesenskih barvah. Sicer pa je knjiga bogato opremljena z barvnimi in črno-belimi posnetki ter risbami. Članke z različnih področij je prispevalo dvajset avtorjev, nekoliko koordinacijsko delo je opravil Luigi Medeot. Kar velja posebej omeniti, je delež slovenskih avtorjev. Tako je prof. Pavle Merku prispeval daljši članek o ljudskem izročilu, prof. Milko Rener o kraški hiši in arhitekturi nasploh, Vlado Klemše pa zapis o ledinskih imenih na Goriškem Krasu z navedbo kakih 600 imen, razdeljenih po posameznih vaseh in zasekih. Pomemben je delež slovenskih avtorjev tudi pri slikovnem gradivu. Precej fotografij sta prispevala Zdenko Vogrič in Karlo Ferletič.

V zborniku so objavljeni, poleg krajšega uvoda, še članki S. Tavana, F. Fortija (Kraški pojavi in hidrologija), F. Cucchija (Geomorfologija Goriškega Krasa), S. Polija (Klimatski pogoji), L. Poldinija (Flora), B. Perca (Gobe), S. Dolceja (Plazilci), U. Furlanija (Oris prazgodovinskega obdobja na Krasu), V. Tomadina (Srednjeveška keramika), C. Medeota (O vojaških spopadih in nasploh vojnih dogodkih), R. Derossija (Kras v Italijanski literaturi), M. Malni — Pascoletti (Kras in likovni ustvarjalci), C. Macorja (Kulturna krajina), M. Gallija (Kartografija), G. Cianclana (Jame), A. Duca (Dvanajst sprehodov po Krasu). Knjiga obsega nad 400 strani srednjega formata. Prav gotovo predstavlja prvi in do zdaj najbolj popoln opis Goriškega Krasa. Čeprav je pisana za povprečnega bračca,

ne kaže podcenjevati njenega znanstvenega pomena. Pa še na nekaj velja opozoriti: obravnavano področje spada skoraj v celoti k slovenskemu etničnemu ozemlju. Ta značilnost dovolj jasno (in objektivno) izstopa.

(VK)

RAZSTAVA SLIK UDELEŽENCEV TREH PLANINSKIH SLIKARSKIH KOLONIJ NA JESENICAH

Osnovna naloga delovanja planinske organizacije je vsekakor razmah planinstva na vseh področjih. Poleg te osnovne dejavnosti nekatera društva vključujejo v svoje delo tudi kulturno delovanje kot so pevski zbori, glasbene skupine in podobno.

Leta 1970 je Planinsko društvo Jesenice na pobudo takratnega tajnika Stanka Ravnikarja organiziralo na Vršiču prvo slikarsko kolonijo. Vso pomoč pa mu je nudil dolgotletni predsednik Planinskega društva Jesenice Janez Košnik. K sodelovanju so povabili slikarski odsek »Dolik«, ki deluje v okviru »DPD SVOBODA Tone Čufar, Jesenice« zato, da bi razširili planinsko slikarstvo, ki ima bogato tradicijo. Namen organiziranja slikarske kolonije je tudi bil, da bi del ustvarjenih umetnin zbrali za bodoči planinski muzej. Skupaj z vodstvom odseka Dolik so zaozari ledino in prva skupina slikarjev ljubiteljev gora je odšla na Vršič. K sodelovanju so povabili znanega slikarja krajinarja Ljuba Ravnikarja iz Kranja. Udeleženci prve slikarske kolonije na Vršiču so bili: France Kreuzer, Ljubo Ravnikar, Janko Korošec, Pavel Lužnik, Tone Tomazin in Tine Markež.

Razen leta 1971, ko zaradi tehničnih razmer kolonije ni bilo, je letos svoje plodno delo opravila skupina slikarjev že štirinajstič.

Planinskem društvu Jesenice se je leta 1980 pridružilo še Planinsko društvo Dovje-Mojstrana z organizacijo slikarske kolonije v Vratih. Člani odseka Dolik Jesenice nadaljujejo delo slikarjev, ki so z velikim uspehom upodabljali naš gorski svet na Gorenjskem, Valentina Hodnika-Bavanta iz Bohinja, Ljuba Ravnikarja, pa Kamniških Koželjev in mnogih drugih.

V petek, 24. avgusta 1984, so v razstavnem salonu Dolik na Jesenicah odprli razstavo slik udeležencev planinskih slikarskih kolonij »Vršič 1983 in 1984« ter »Vrata 1984«. Za razstavo so svoja dela prispevali: udeleženci slikarske kolonije Vršič 1983 in 1984: Peter Adamič, Rudolf Arh, Danica Bem-Gala, Milojka Bozovičar, Nika Hafner, Leon Kaporc, Helca Krasnik, France Kreuzer, Ernest Krnajič, Pavel Lužnik, Ferdo Mayer, Anita Napred, Stane Oblak, Mirna Pavlovec, Franjo Smolej, Tone Tomazin,

Jože Trpin in Daniel Tujdina. Udeleženci slikarske kolonije v Vratih 1984: Ivanka Arzenšek, Fran Berce, Nika Hafner, Leon Koporc, Helca Krasnik, France Kreuzer, Ferdo Mayer, Franjo Smolaj, Vida Stemberger, Ernest Špiler, Tone Tomazin in Marjan Židanek.

V imenu Planinskega društva Jesenice in Planinskega društva Dovje-Mojstrana se je ob otvoritvi razstave zahvalil vsem članom Dolika in ostalim udeležencem, ki so sodelovali na slikarskih kolonijah na Vrščiču in Vratih, predsednik Planinskega društva Jesenice.

Pavel Dimitrov

GLAS GORA

Julija 1984, št. 1

Glasilo, ki ga je izdalo PD Kamnik, mladinski odsek, v svojem uvodniku razložil namen in pomen tega dogodka, ko žele izdateljci z njim vzgajati, obveščati in razvedriti. Uredniški odbor si je torej zastavil nalogo, ki naj bi bila tako rekoč zapisana v rednih delovnih dogovorih kamniške planinske mladine. Že navedba, da gre za prvo številko, da slutiti, kako resno so delo zastavili. Sprehod po vsebini pove, da ne gre zgolj za planinsko mladino, pač pa sploh za planinsko dejavnost kot tako, saj najdemo sestavke, ki razlagajo odnos do narave (Narava mi je najboljša prijateljica, Aljana Golob) predstavljajo AO Kamnik, potem odsek za varstvo narave in gorsko stražo, propagandni odsek objavlja načrt izletov v letošnjem letu, navzoči so tudi zmajarji. Z anketo žele vzpodbuditi še druge, da bi se vključili v enega izmed odsekov PD Kamnik. Glasilo dopolnjuje Poročilo o delovanju PŠ na OŠ Frana Albrehta (Pavle Kobilšek), Danilo Golob pa v literarnem poskusu podživlja svoj plezalni vzpon v Kalški gori. Praktično branje je Dvanajst pravil za izlete v hribe, V strehi sveta pa vzemo vse najnovejše o znani Ospovi Pakovi strehi (Dare Božič), glasilo zaključuje priporočilo knjige Marka Twaina Jenki na dvoru kralja Arthurja, in Križanke. Vmes pa najdemo odlomke iz svetovne in domače literature (Mark Twain, Bogo Flander-Klusov Joža, Oton Zupančič, Josip Murn in W. Shakespeare.)

M. K.

PREGLEDNA KARTA OBČINE CELJE

Geodetska uprava občin Celje in Laško je dala septembra 1984 v prodajo pregledno karto občine Celje, naklada 3000 izvodov

v turistični izvedbi. Na voljo je pri Turističnem društvu Celje (Tomšičev trg 7, 63001 Celje p. p. 94, cena 200 din). Na karti je prvič vrisan del Savinjske planinske poti od Šmohorja (žal posebej planinski dom ni označen, kot tudi ni na pregledni karti občine Laško, 1982, drugih pa je precej označenih, tudi zunaj meja) čez Laško, Tovst (834 m), Ramanco (781 m), Križpotje, kjer stoji spomenik Celjski četni, mimo Doma na Reševni, Šentjurja, Goričice, kjer se križa s potjo XIV, Škofje vasi, mimo Šmartinskega jezera na Goro (569 m) do V. Pirešice. Vrisana je pot Celjske čete, vendar ne po njeni prvotni trasi mimo Plavčevega mlina in Langerjevih peči (PV 1981/436). Na mlinu je še vedno obledela smerna tabla »Pot 1. celjske čete«. Ob odkritju spomenika Celjski četni je izšla tudi knjižica — Lojze Požun: Celjska partizanska četa in njeno obdobje, Celje 1976. Sedanja trasa pa drži po »dolini spomenikov« do Šentjurja. Pot XIV. divizije, ki je letos dobila vodnik in dnevnik, je vrisana od sv. Petra skoro do doline Pake. Del te trase je tu, kot v vodniku, napačno vrisan, čeprav je bila skica vrisana pravilno. Pri Goričici gre pot samo čez cesto ob vzhodni strani ribnika na Fedlina in med zadnjima ribnikoma (od treh v vrsti nad cesto) na vzhod in dalje za Cerovec. Gre nad avtocesto in z nadvoza je zelo lep razgled v smeri, kjer gre cesta; onstran pa je bolnišnica »ZIMA«. Škoda, da niso vrisani še simboli za spominska obeležja. Na Paškem Kozjaku gre sedanja trasa poti nekako od Tonača na vrh Basališča (1272 m). Tudi s spodnje, vrisane, je odcep tam nekje mimo Štruklja na vrh, vsaj tako je razbrati z obledele smerne table na lipi pred domačijo. Naprej gre po slemenu, kot je vrisana pot z Vitanja čoz vrh. Spodnja pa je stara trasa, pa je tudi prijetna hoja, le obvezni žig z vrha nam uide. Sicer v drugi občini in del po meji drži s Črnove mimo Vovka na Temenjaku in Vinsko goro, Osvečana na Ramšakov vrh (970 m) in Radojč (937 m) pot planinske sekcije TVD Partizan Vinska gora. Ali v spodnjem koncu ni označena planinska pot iz Petrovč, bolje Liboj mimo Klepa, Cajnerja, Snajcerja, kjer se pod njimi priključil pot s Tremarji oziroma mimo Podkoritnika na Šmohor. Tudi s Štor na Ramanca ni vrisane poti. Škoda je, ker samostojne planinske karte za ta predel še zlopa ne bomo dobili. Vsekakor pa je karta zelo dobra in bo s pomočjo pisane planinskega vodnika (Po Posavju in SV Slovenija) odlično rabila za hojo po tem predelu.

B. J.

KRONIKA POMEMBNEJŠIH VZPONOV DO 30. 9. 1984

ITALIJA

Zahodne Julijske Alpe

27. 8., S stena Vevnice, Golljeva smer: VI—, A₀/V, 600 m, 1. ŽP Ana Mažar—Sanja Vranac in Lidija Honzak—Vlasta Kunaver
28. 8., S stena M. Koritniškega Mangarta, Desna Piussijeva smer: VII—, VI+/VI, 750 m, 1. JPP Pavle Kozjek (—Peter Podgornik)
1. 9., S stena M. Koritniškega Mangarta, Flamingo: VI/V, 550 m, 7 ur, PrV Nives Miroi—Peter Podgornik
1. 9., S stena M. Koritniškega Mangarta, Severni raz (Gilberti): V+/IV—V, 800 m, 1. JSP Filip Bence
2. 9., S stena Roba nad Zagačami, Prijateljska smer: VI/V, A₀, 430 m, 10 ur, PrV Filip Bence—Peter Podgornik
2. 9., S stena Divje koze, Lepa noga: VI/V, 600 m, 8 ur, PrV Janko Humar—Marko Korjot

Dolomiti

18. 8., JZ stena Tofane di Roses, JZ raz: VI+/-V—VI, 450 m, 1. JPP Igor Kalan—Jože Povšnar
27. 8., Rotwand, Spominska smer Hermana Buhla: VIII/VII, 450 m, 1. JPP Srečo Rehberger (—Bine Šter)
29. 8., Cima Scotoni, Smer Lacedelli—Ghedina—Lorenzi: VIII/VII+, VII, 470 m, 2. JPP Srečo Rehberger (—Bine Šter)
30. 8., J stena Tofane, Smer Costantini—Apollonio: VII+/VI—VII, 450 m, 3. JPP Srečo Rehberger (—Bine Šter)
1. 9., S stena Zahodne Cine, Smer Cassin—Ratti: VIII—/VII, 500 m, 2. JPP Srečo Rehberger (—Bine Šter)

ROMUNIJA

- 9., Področje Bucega, Fisura albastra: VI+, A₁, 350 m, 1. JP Alenka Jamnik—Stane Mokotar

Julijske Alpe

18. 8., S stena Triglava, Helba s Čopovim stebrom: VI, A₁, 1005 m, 4. SP te kombinacije Silvo Karo
18. 8., S stena Triglava, Kunaver—Drašler v Sfingi: VII+/VII—, 270 m, 3. PP Slavko Svetičič (—Ivan Menard) in 30. 8., 4. PP Andrej Kmet (—Dare Juhant)
18. 8., S stena Stenarja, Direktna smer: VII+/VII—, VI, 600 m, 4. PP Pavle Kozjek (—Andrej Beg)

21. 8., SZ stena Vršaca, Smer mladosti: VII 400 m, 1. PP (5. P) Slavko Svetičič (—Ivan Menard)
22. 8., S stena Travnika, Varianta: VI+, 850 m, 1. ŽP (PP) Lidija Honzak—Vlasta Kunaver
30. 8., S stena Triglava, Helba: VIII/VI, 306 m, 1. PP originala Matej Banič (—Aleš Šega) in 1. 9., 2. PP originala Stano Mokotar s soplezalcem
31. 8., S stena Velikega Draškega vrha, Viktorija: V, VI, A₁, 600 m, 1. SP Filip Bence
31. 8., S stena Bavha (Loška stena), Stečina: V—VI, A₁, 450 m, 11 ur, PrV Edo Kozorog—Igor Škamperle
8., S stena Planje, Obraz: VI—/+, A₁, 500 m, 1. P Rado Fabjan—Igor Škamperle
31. 8., S stena Škrlatice, Barbkina smer: V+, A₁, 600 m, 1. P Rado Fabjan—Igor Mezgec—Igor Škamperle
8., S stena Rogljice, Črni kot: V—A₁/IV, 600 m, 1. P Rado Fabjan—Igor Mezgec—Igor Škamperle
8., S stena Malega Oltarja, Severni steber: VI—, 450 m, 2. PP (5. P) Bogdan Biščak—Igor Škamperle
1. 9., S stena Rakove špice, Švicarska smer: VII—/VI+, 500 m, 1. PP Jože Povšnar (—Igor Kalan) in 2. 9., 2. PP Rado Fabjan—Igor Mezgec
1. 9., S stena Rogljice, Belak—Manfreda: V+, 600 m, 1. P (1. PP) Rado Fabjan—Igor Mezgec
2. 9., S stena Šit, Steber Šit: IX/VI, 540 m, PP z »rdečo piko« Silvo Karo (—Franček Knez)
3. 9., S stena Šit, Diretisima: VII—/VII, VI, 550 m, 10 ur, PrV Silvo Karo—Franček Knez
4. 9., S stena Široke peči, Krivic—Cedilnik: VI, A₂, 400 m, 1. SP (2. P) Tomo Česen
4. 9., S stena Široke peči, Juvan—Šteblaj: VII—/VI, 600 m, 1. PP (2. SP) Tomo Česen
15. 9., S stena Velikega Draškega vrha, Skrajno levi steber: V+, A₁, 400 m, 1. SP Filip Bence

Kamniške in Savinjske Alpe

16. 8., S stena Planjave, Glava: VII—/VI, 100 m, 1. PP Srečo Rehberger (—Igor Kalan)
18. 8., S stena Dolgega hrbta, Šimenc—Škarja: VII+, 550 m, 2. PP Srečo Rehberger (—Bine Šter) in 19. 9., 3. PP Matej Banič (—Aleš Šega)
19. 8., Golarjeva peč, Orlovska smer: IX—/VIII, VII, 270 m, 1. PP Silvo Karo—Franček Knez
19. 8., S stena Dolške škrbine, Čingulmaki: VI, A₁/IV—V, 350 m, 5 ur, PrV Srečo Rehberger—Bine Šter

8., SZ stena Vežice, Spodaj Pasja—zgoraj Zajeda usmiljenja: VIII/VI+, VI, 200 m, 1. PP te kombinacije Tadej Slabe (—Andrej Kokalj)

8., S stena Dolške škrbine, Zavrnikova smer: VI+/V—VI, 350 m, 5. PP Stane Mokotar (—Romana Tomšič)

13. 9., S stena Storžiča, Lomska smer: VII/VI—, 150 m, 1. PP Srečo Rehberger (—Nuša Romih)

15. 9., S stena Dolške škrbine, Maturantska smer: VI+/VI, 350 m, 2. PP (3. P) Miha Kuhar—Bine Šter

9., SZ stena Jezerske Kočne, Spominska smer dr. Chodounskega: VII—/VI, 250 m, 2. PP Davo in Luka Karničar

Bosna in Hercegovina

24.—26. 8., Izgorjela gruda: A₂—A₃, VI, 380 m, 28 ur, PrV Dragan Ilić—Mukrim Šišić

Legenda:

- PrV — prvenstveni vzpon
1. P — prva ponovitev
1. PP — prva prosta ponovitev
1. JPP — prva jugoslovanska prosta ponovitev
1. SP — prva solo ponovitev
1. JSP — prva jugoslovanska solo ponovitev
1. ŽP — prva ženska ponovitev
1. JP — prva jugoslovanska ponovitev

Kroniko objavljamo že nekaj časa in na splošno veselje, saj zapolnjuje vrzel, ki smo jo čutili nekaj let. Pogrešamo pa dopolnil (manjkajo datumi in podobni podatki) in korektur! Prav gotovo nimamo za vse smeri dovolj popolnih podatkov o ponovitvah, poznavalci posameznih področij bi lahko posredovali popravke. Enako velja tudi za ocene. Morda boste ugotovili, da nam je pri pripravi te kronike kaj ušlo...

INDOK SLUŽBA PZS
Tomo Česen

»NAJVEČJE PUSTOLOVŠČINE V HIMALAJI«

Julija in avgusta 1984 je poljska TV predvajala izredno francosko serijo »Les grandes adventures de l'Himalaya«, režiserja Daniela Costelle in scenarista Maurica Herzoga. Ta prepričljiva serija je obdelala na kratko zgodovino himalaizma z odličnimi komentarji in veliko lepih posnetkov starejših ekspedicij. Žal pa je bila ta zgodovina strnjena le na zahodno področje, torej na vodilne sile, na Veliko Britanijo, Francijo, Japonsko, Italijo, Nemčijo in ZDA. M. Herzog ni niti omenil spremembe na himalajski sceni zadnjih 15 let. Od leta 1969 se uvrščajo med pomembne obiskovalce himalajskih vrhov Češkoslovaška,

Poljska, Jugoslavija, Španija, zadnja tri leta tudi Bolgarija in SZ.

V zgodbi o Everestu »Le toit du monde« se je film naslanjal predvsem na nepomembno japonsko odpravo, ne da bi sploh omenil na primer zgodovinski dogodek, ko je leta 1979 predstavljal jugoslovanski Zahodni greben na Mont Everestu eno najzahtevnejših plezarij na svetu; ali pa prvega zimskega vzpona 1980, ki so ga opravili Poljaki.

V poročilu o borbi na Makaluju je nadaljevanka slavila francosko odpravo, povsem pa je pozabila na jugoslovansko in češko smer. Edino poljsko epizodo predstavlja kraterk Intervju z Wando Rutkiewicz »Des femmes dans l'Himalaya«, Jugoslavije in Češkoslovaške pa, kot da ju ni...

Ignoranca ali nevoščljivost avtorjev filma? Ali oboje hkrati? Sicer zanimiva TV serija, je torej predstavljala le slabo obdelano zgodovinsko sporočilo.

jn (prev. Irena Komprej)

NOVE OMEJITVE V NEPALU

Da bi lahko ustregli vse številnejšim prijaviteljem za izvedbo ekspedicij, se je nepalsko ministrstvo za tujski promet odločilo za nadaljnjo poostrežitev predpisov. Vse odprave, ki bi se prijavile, so zdaj dolžne urediti vse potrebne formalnosti v 4 mesecih. V dosedanjih praksah je bilo mogoče cilje — zgolj z imenom gore in zelene smeri — rezervirati za daljši čas. Vrh so za takšno odpravo rezervirali tudi tedaj, če si je odprava premislila in v napovedani sezoni sploh ni prišla. Podrobnosti o novih omejitvah bodo izšle v na novo natisnjenih pravilih. Za organizatorje odprav bodo nove določbe gotovo pomenile dodatno težavo, čeprav je gotovo, da ravnajo gostitelji v načelu pravilno.

-x-

PROF. AVGUST LETSVET 1893—1984

Na začetku letošnjega poletja je umrl, star 91 let, eden izmed pionirjev sovjetskih visokogorskih odprav Avgust A. Letsvet, ki je bil sicer profesor medicinskih znanosti, napisal pa je nad sto knjig in razprav. Za svojo dejavnost je dobil naziv akademika, leta 1949 je dobil sovjetsko državno nagrado in bil leta 1952 odlikovan z Lenovim redom.

Letsvetova gorniška delavnost se je začela leta 1926 s prečenjem Kavkaza po neurtih poteh. Nato so sledile odprave v gorstva osrednje Azije — dve v Pamir, deset v Tienšan. Gornikom, ki jih je vodil, so se posrečili prvenstveni vzponi na Pik Karpinskega (5025 m), Pik Sovjetske ustave (5220 m), Pik Nansen (5697 m), Pik Marmorne stene (6150 m), Pik Panorama

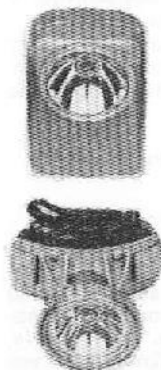
(6100 m) in Pik 30 let sovjetske oblasti (6440 m). Leta 1938 je prof. Letsvet vodil odpravo na Pik Zmage, ki je izvedla prvenstveni vzpon na ta visoki tienšanski vrh (7439 m).

Prof. Letsvet je pogosto poudarjal svojo tesno navezanost na naravo: »Ljubim in vedno sem ljubil naravo... gotovo, tudi

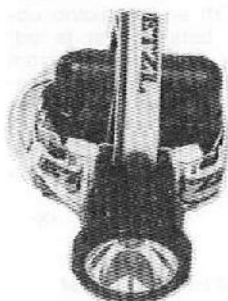
gorništvu mi je postalo ljubo, ker je v tako tesni povezanosti z naravo, saj si ga brez nje sploh ni mogoče misliti.« Po prof. Letsvetu so poimenovali višinsko sedlo na grebenu Petra prvega kot tudi znaten vrh v gorovju Kungei-Ala-tau.

jn (prevod M. A.)

OPREMA

Slika 1

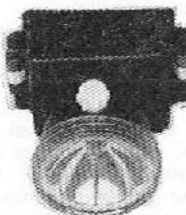
Slika 2

ČELNE SVETILKE

Uporabljamo jih pri turah in vzponih, ki se začnejo v zgodnjih jutranjih urah (ko je še trda tema) oziroma tedaj, ko končujemo ture pozno v noč. Baterije ne nosimo v roki, pač pa imamo svetilke pritrjene na čelu. Model 1 je iz programa Wonder. Včasih smo ga množično kupovali v Chamonixu. Pri modelu Wonder imamo matično baterijo z vložkom v žepu, na čelu pa svetilo. Povezovalna žica je bila marsikdaj v napoto, zato zadnje čase vedno bolj uporabljamo noveše modele, pri katerih je komplet (svetilo in vložek) pritrjen okrog čela. (Glej slike 2—4)

Slika 3

Slika 4

TOK ZA CEPINE (Firma Troll)

Tak etui, obešen za pas, nam omogoča, da nosimo cepin za pasom. To pa je izredno pomembno pri vzponih, kjer je raba cepina večkrat prekinjena in je zatikanje tega orodja za nahrbtnik nerodno.

PLANINSKE NESREČE V VELIKI BRITANiji

Gorska reševalna služba Velike Britanije in Walesa je pred kratkim objavila letno poročilo za lansko leto. Na obeh območjih skupaj so lani registrirali 360 planinskih nesreč, pri katerih je bilo udeleženih 488 oseb. V Veliki Britaniji in Walesu so je v zadnjem času zelo povečala dejavnost v gorah, vzporedno s tem pa se množijo tudi nesreče. Tako se je lani smrtno ponesrečilo kar 55 planincev, leto prej pa 42. Poleg tega pa poročajo iz Škotske še o nadaljnjih 167 nesrečah, med njimi kar 37 s smrtnim izidom. Med vzroki za tako številne nesreče navaja »Mountain Rescue Committee« predvsem naslednje: pomanjkljivo tehnično znanje in premalo alpinističnih izkušenj; neustrezna in pomanjkljiva oprema; precejevanje lastnih sposobnosti; plezalski podvigi in planinski izleti mladih brez vodstva in nadzorstva. Za lansko vroče poletje pa so še posebno značilni tudi številni pojavi sončarice, le-ta pa je bila pogosto povezana še z dehidracijo. Dvajset plezalcev je zadobilo tudi težje ali lažje poškodbe na glavi — 16 od njih je plezalo brez zaščitne čelade. Pri petih se je ta lahkomišelnost končala s smrtjo.

in (prevod Z. Z.)

IZ INDIJE

Pristojna indijska planinska organizacija (Indian Mountaineering Foundation, IMF) je do junija letos izdala za letošnjo himalajsko sezono 83 dovoljenj za inozemske odprave (od tega 9 začasnih) in 50 za domače. Največ gostov prihaja to pot iz Japonske (18 odprav), Velike Britanije (11 odprav) in ZDA (8 odprav). Največjo »gnečo« pričakujejo na območju Nun-Kuna, veliko povpraševanje pa je tudi po vrhovih skupine Gangotri — Shivling, Bhagirati, Satopanth in drugih. Tako namerava neka indijska vojaška odprava naskočiti zanimivi vrh Saser Kangri (7672 m), neka indijsko-japonska skupina pa sosednji, še nepreplezani Kasukosamas.

8. maja letos je bilo v Srinigaru tudi zasedanje indijskega koordinacijskega komiteja za gorsko reševanje, da bi se še pred sezono dogovorili o nekaterih važnih problemih.

in (prevod Z. Z.)

17. BINKOŠTNO POTOVANJE PO JUGOSLAVIJI

V nepretrgani vrsti je bilo mogoče letos že 17. organizirati to priljubljeno potovanje, tokrat s ciljem v Crikvenici. Po zaslugi

čudovitega vremena, ki nam je ob Jadranu celo omogočilo kopalno veselje, je bilo poleg sanjskega hotela Omorica-Ad Turres in kulinaričnih užitkov vse v najlepšem redu!

Če bi pregledali dosedanja potovanja, bi lahko z veseljem ugotovili, da smo po zaslugi dosedanjih lepih poti postali kar dobri poznavalci severozahodne Jugoslavije. Naši cilji so bili Julijske in Kamniške Alpe, zatem Pohorje, spodnještajersko vinorodno področje s Plujem, Celje, zdravilišče Rogaška Slatina, Bohinjsko in Blejsko jezero, slovita Plitvička jezera, čudoviti kraji ob istrski in dalmatinski obali vse do Senja, otok Krk in Postojnska jama. Seveda ne gre pozabiti čudovite Trente z najlepšo gorsko vodo — Sočo od izvira do Gorice in še veliko tega, kar leži vmes! Šestnajst takih potovanj smo pripravili skupaj z našima prijateljskima Otmarjem in Borisom Gašperlinom in jih tudi izpeljali v vsesplošno zadovoljstvo. Naši stalni gostje so postali v tem času tako številni, da letos nismo mogli upoštevati vseh prijav. Tovariške planinske vezi s Planinsko zvezo Slovenije smo letos še posebno utrdili, kar se je pokazalo tudi s številnimi turami v sanjsko lepo področje Triglava in njegovih spremljevalcev. Mangart, Prisojnik, čudovite višinske poti kot tudi Dolina sedmerih jezer so bili pogosto cilj naših poznoletnih pohodov, ki bodo ostali vsem udeležencem v nepozabnem spominu.

(Prispevek je napisal FK, objavljen pa je bil v Obvestilih avstrijskega turističnega združenja julij/avgust 1984, ki so v isti številki objavila na naslovni strani fotografijo Triglava s pogledom na njegovo severno steno.)

M. A.

SVOBODNO UDEJSTVOVANJE V GORAH

Oddelek za narodne parke zvezne države Aljaske v ZDA je pred kratkim razglasil tri plezalna območja v pogorju Chugach pri Anchorageu za zaprta. Za razlog pa je navedel »krušljivost skal« kot možnost, da pride do nesreče. Proti temu ukrepu je takoj ostro protestiral »Alaskan Alpine Club«, 6. junija letos pa je bilo v Fairbanksu srečanje med upravo narodnega parka in zainteresiranimi alpinisti; srečanje je imelo posvetovalni značaj. Anketirani alpinisti so se izrekli proti ukrepu oddelka za narodne parke, kajti, kot je dejal eden od govornikov »na Aljaski je skala krušljiva povsod, se pravi, da bi lahko odlok o prepovedi plezanja razširili na poljubna druga območja«. Doug Buchanan, upravni direktor »Alaskan Alpine Club«, pa je poudaril, da je izbira plezalnega območja in pa var-

nostnih ukrepov svobodna osebna zadeva vsakega plezalca, ne pa upravnih birokratov. Kljub temu pa je eden od direktorjev oddelka za narodne parke zaključil posvetovanje z izjavo, da izid posvetovanja ne bo vplival na odločitev oddelka za na-

rodne parke in da so napisi o prepovedi na celotnem območju že postavljeni. Če bo novi ukrep ostal v veljavi, bi to bila prva uradna prepoved alpinističnega delovanja v gorah Aljaske.

jn (prev. Z. Z.)

na kratko ...

SREČANJE NA USKOVNICI

Skupnost borcev Jeseniško-bohinjskega odreda in PD Srednja vas Bohinj sta organizirala tovariško srečanje borcev in planincev v planinskem domu na Uskovnici. Tako se je 16. sept. zbralo veliko število borcev in planincev, pa tudi izletnikov na tej poključki vzpetini in preživeli so prijetno nedeljo ob kulturnem programu.

S. M.

OB 80-LETNICI PLANINSKEGA DRUŠTVA IDRİJA

Ta visoki jubilej so idrijski planinci počastili s slavnostno akademijo, razstavo in številnimi pohodi na najvišje domače vrhove ter spominske kraje iz NOB. 9. septembra pa je bila sklepna prireditev ob planinski koči na Javorniku nad Črnim vrhom. Ob tej priložnosti so idrijski planinci dobili visoko priznanje predsedstva SFRJ. Planinsko društvo Idrija je dobilo tudi najvišje priznanje Planinske zveze Slovenije. Večje število planincev pa je dobilo društvena priznanja. Razvili so tudi prapor Planinskega društva Idrija.

S. M.

PLANINCI NA VISU

Prad praznikom naše vojne mornarice je 56 planincev PD Ljubljana-Matica v sedemdnevnom pohodu po otoku Visu obiskalo vse kraje na otoku in se povzpelo tudi na Hum 587 m visoko. Njihove planinske izkaznice imajo žige vseh krajev, ki so jih bili obiskali na tem zanimivem, enkratnem planinskem pohodu.

S. M.

PLANINCI »FERRALITA« IZ ŽALCA V SAVINJSKIH ALPAH

Planinci tega kolektiva so ujeli nekaj lepih dni in odšli na potepanje po Savinjskih Alpah. Pot jih je vodila skozi Robanov kot na Korošico, od tu na vrh Ojstrice in preko Škarij in kočje pri Klemenči jami nazaj v dolino. Praviijo, da je bil ta planinski sprehod enkrat in nepozaben.

S. M.

PLANINCI SCT V SEPTEMBRU

September je za planince »SGP Slovenija ceste tehnika obnova« vedno izredno pester. Tako z izleti v neznano, na Razor, Prisojnik in Oltar. Pohod na Prisojnik je trajal dva dni. Začeli so v Vratih in se preko Luknje povzpeli na Bavški Gamsovec in Stenar ter preko Križa prišli v Pogučnikov dom. Naslednji dan so nadaljevali pot preko Razorja, Mlinaric na Prisanke po znani Jubilejni poti skozi zadnje okno in sestopili čez prednjega v dolino Pišnice.

S. M.

PLANINCI PD ZABUKOVICA PO YU TRANSEVRZALI

PD Zabukovica je organiziralo pohod po YU transverzali, ki je bil razširjen še na pogorje Olympia (2918 m) v Grčiji in na pogorje Rile v Bolgariji, kjer so se povzpeli na najvišji vrh na Balkanu — na Musalo (2926 m).

S. M.

PLANINCI IZ ŽALCA NISO KAJ DOSTI MISLILI NA BUKOVICO

V začetku leta so planinci iz Žalca pa tudi drugih društev v Savinjski dolini načrtovali delovne akcije pri Brunarici in gradnji kočje na Bukovici. Leto se je krepko prevesilo, planinska in gradbena sezona so izteka, od akcij pa nič. Niti žalsko planinsko društvo niti komisija za družbeni standard »Ferralita« nista pripravila delovnih akcij. Verjetno bo sezona mimo brez delovnih uspehov.

S. M.

PLANINCI »LITOSTROJA« V SEPTEMBRU

Kot vsako leto so bili planinci Litostroja na začetku septembra na Ratitovcu. Potem so bili 9. septembra, na Dan planincev na Gorjancih, 15. septembra pa so praznovali prav lepo slovesno na Soriški planini svoj

praznik »35-letnico Planinskega društva Litostroj«. 29. septembra pa je planince tega kolektiva popeljal mojster fotografije Oskar Dolenc v gore: »tam, kjer lepota je doma«! Torej v neznano, zato pa prilačno.

S. M.

PLANINSKI STENSKI KOLEDAR

PD Trbovlje bo izdalo stenski planinski koledar za prihodnje leto pod nazivom: PATAGONIJA. Koledar bo imel 13 listov — barvnih posnetkov, ki bodo prvič prikazovali deviški gorski svet. V Jugoslaviji tovrstnih posnetkov še ni bilo objavljenih — pripravila pa sta jih dva člana alpinista tega društva, ki sta v svoji mini odpravi plezala na najbolj odročnem delu sveta.

S. M.

PLANINCI SLOVENIJALES NAČRTUJEJO IZLETE

Dejavnost planincev tega kolektiva je opazna. Letos so med drugim nameravali na Triglav pa jim je — kot mnogo drugim — le načrte prekrizalo deževno vreme. Zdaj pripravljajo načrt izletov za prihodnje leto, ko ne bodo pozabili na pohod na Triglav, ki so ga morali letos zaključiti že na sredini poti.

S. M.

PLANINCI IZ SATURNUSA POD KRNOM

Planinci kolektiva Saturnus iz Ljubljane so se odpravili čez Vršič v Lepeno. Pri Domu dr. Klementa Juga so oprtali nahrbtnike in z dežniki odšli do nove postojanke pri Krnskih jezorih. Tu so prespali. Drugo jutro pa zaradi obilnega dežja niso mogli na Krn, pač pa so jo ubrali — tudi z dežniki — na Komno in odtod v Bohinj.

S. M.

DOM NA VRHEH — ZAPRT

Dom revirskih in savinjskih borcev na Vrheh je zaprt. Zato se je odločil Občinski odbor ZZB NOV Trbovlje. Zaprt bo toliko časa, dokler ga ne bodo popravili. V tem domu je bil tudi kontrolni žig Zasavske planinske poti Kumovec—Kum. Planinci bodo zdaj dobili ta žig v počitniškem domu na Partizanskem vrhu.

S. M.

PLANINSKA POSTOJANKA NA KALU KMALU NARED

Pred dvema letoma so pričeli na Kalu obnavljati in dozidavati priljubljeno planinsko postojanko. Dela bodo kmalu končali in

tako bodo na voljo večje zmogljivosti tako v gostinskem delu kot v prenočitvenem. Postojanka bo imela poslej 60 ležišč.

S. M.

POŠTARJI NA TRIGLAVU

Zadnja avgustova nedelja je bila za planince PTT Ljubljana bolj čemerna, kljub temu pa se niso pustili ugnati. Več kot 40 se jih je odpravilo na Triglav. Najprej so načrtovali pot Čez Prag, pa so zaradi slabega vremena raje zavili v Krmo in odšli na vrh po običajni poti. Organizacija pohoda je bila odlična, razvedrila in planinskega užitka pa je bilo tudi dovolj.

S. M.

PLANINCI SGP SLOVENIJA CESTE- TEHNIKA-OBNOVA

Avgust je bil za planince tega kolektiva dokaj razgiban in hkrati tudi grenak. Najprej se jim je izjalovil izlet v švicarske Alpe; zaradi slabega vremena so načrtovano turo zaključili v dolini pod Finsterarhornom. V koči so zaman čakali, da bi prenehalo deževati.

Vozniki tovornjakov in mehanizacije tega kolektiva so si zaželeli pohod na Triglav. Ideja o sto šoferjih na Triglavu se je, kljub vestnim pripravam, izjalovila. Prijavljenih je bilo 60, odšlo pa jih je na pot le 18 in šest spremljevalcev. Vremena niso imeli, kljub temu pa so vsi, razen dveh, prišli čez Uskovnico na Triglav in odtod po Dolini sedmerih jezer v Bohinj.

S. M.

ŠALEŠKA PLANINSKA POT

Kot mnogo let doslej, so tudi letos pripravili planinci iz Šaleške doline razstavo fotografij »Šaleška planinska pot«. 28. septembra je PD Velenje razstavo odprlo, hkrati pa so s kulturnim programom in s podelitvijo priznanj proslavili 35-letnico delovanja PD.

S. M.

IZ ČRNE GORE O TEKMOVANJU PLANINCEV

V okolici Kolašina v Črni gori je bilo državno orientacijsko tekmovanje za planince. PZS so zastopale tri prvouvrščene ekipe s slovenskega orientacijskega tekmovanja. Vse tri ekipe so bile iz Idrije. Ekipno so se uvrstili na prvo mesto. Posamično pa so se ekipe uvrstile na peto, šesto in sedmo mesto. Tekmovalni progji sta bili zelo zahtevni, zato je tekmovanje zaključilo le deset ekip od 23!

S. M.

UPOKOJENCI NA TRIGLAVU

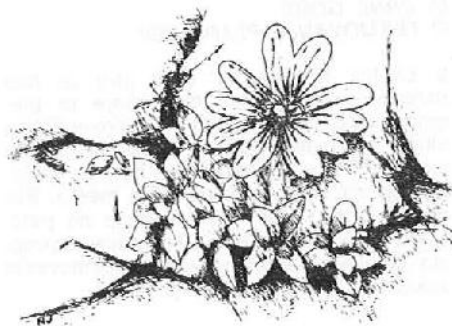
Pri društvu upokojencev v Medvodah je ena najbolj delavnih — planinska sekcija. Včlanjenih je 46 upokojencev, vodja pa je Ivan Bizant. Le-ta je že 30-krat obiskal vrh Triglava. Tudi letos je trinajst upokojencev te sekcije popeljal na Triglav. Najstarejši je bil Janko Otničar, ko z 72 leti ni imel težav pri hoji; prvič pa je prišla na Triglav tudi 63-letna Anica Mele.

S. M.

PD IDRİJA

30. septembra je bil v Idriji II. planinski maraton imenovan Pavla. Lani je bila le ena proga, dolga 42 kilometrov. Začela se je v Idriji, šla čez Hlevišče do nekdanje partizanske bolnišnice Pavla. Vračala pa se je po dolini Bele na Hlevišče. Letos pa so na željo mnogih planincev določili še drugo progo, dolgo 15 kilometrov. Tudi ta se končuje na Hlevišah.

S. M.

SPOŠTOVANI NAROČNIK PV,

ČE ŠE NISTE PORAVNALI NAROČNINE,

VAS VLJUDNO PROSIMO,

DA TO OBVEZNOST PORAVNATE

TAKO J

LE TAKO BOSTE TUDI VI PRISPEVALI, DA BO PV

REDNO IZHAJAL TUDI PRIHODNJE LETO

PLANINSKA ZALOŽBA

61000 Ljubljana, Dvoržakova 9

telefon (061) 312 553

tekoči račun 50101-678-47046

IZREDNI POPUSTI Planinske založbe Planinske zveze Slovenije pri nakupu planinskih edicij s priloženo naročilnico.

NEPREKLICNO NAROČAM:

1. Planinske edicije iz priloženega seznama v Planinskem vestniku št. 6 in 7:

2. Planinski koledar »GORE SVETA« 1985 DA NE

število:

Žepni koledar planinskih akcij 1985 DA NE

število:

3. Novoletne voščilnice DA NE

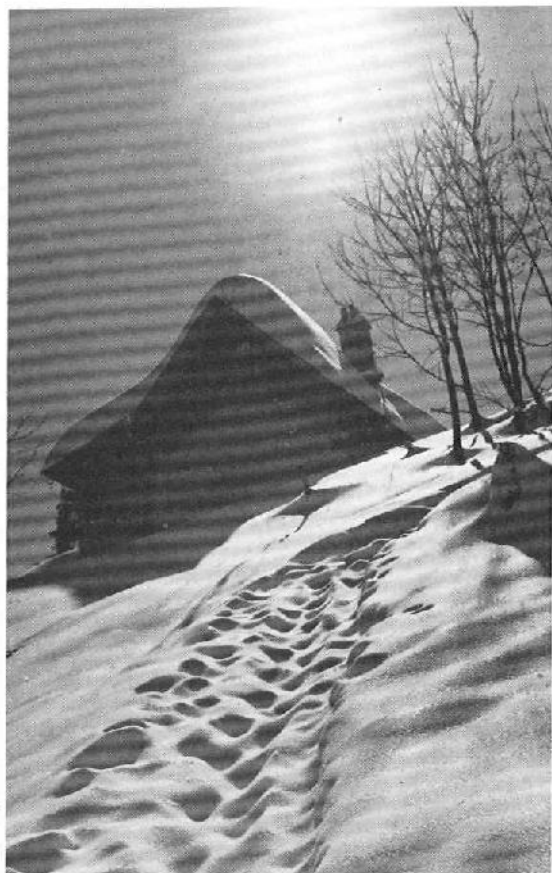
število:

4. Naročam Planinski vestnik (sem pridobil novega naročnika)

stari naročnik

ZA NAKUP SE VAM PRIPOROČAMO!

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE

JE ZALOŽILA KVALITETNE NOVOLETNE VOŠČILNICE S PLANINSKIMI MOTIVI

Zainteresiranim in vsem planincem so na voljo na Planinski zvezi Slovenije, Dvoržakova 9, Ljubljana.

Naročnikom večjih količin pripada 15 oziroma 30% rabat.

Osem različnih zimskih motivov z naših gor!
Kvaliteten papir!
Lična obdelava!

Izkupiček bo namenjen za pomoč pri pokrivanju dela stroškov Planinskega vestnika.